

RELIGINIS PRADAS MAIRONIO K RYBOJE

žanga *. — Ne tik lietuvi literat ros pradžia, bet ir tolimesn jos raida yra ankštai susijusi su religiniu gyvenimu. Nors religin pradži galime pasteb ti ir kit taut literat rose, bet religinio gyvenimo taka lietuvi literat rai reišk si kur kas ilgiau vien d l to, kad tos literat ros k r jai buvo daugiausia dvasininkai ¹.

Bet lietuvi literat roje pastebimas dar kitas b dingas jai reiškinys. Jeigu pirmieji lietuvi raštijos pavyzdžiai, pirmosios lietuvi knygos, kaip Mažvydo katekizmas, Širvydo *Punktai* ar 16-17 šimtme io katekizmai ir giesmynai buvo grynai tikiybini literat ra, tai v liau, ypa 19 šimtme., d l nepaprast politini aplinkybi religinis pradas lietuvi literat roj ima pintis su tautiniu. Iš tikr j tada pasirodo ir tikrosios literat ros užuomazga.

Pirmas žymusis lietuvi literat ros atstovas, Kristijonas Donelaitis (1714-1780), savo *Metuose* tautin problem , tiesa, dar sprendžia moraliniu mastu, bet juose apstu ir religinio elemento — nuolat ten minimas Dievas ir jo t viškoji Apvaizda. Giliai link s pietizm , Donelaitis bodisi svetim j doriniu pakrikimu ir savo realistiniame veikale kai kur rodo, kad praeitis geresn . Bet tik pasitik jimas Dievo Apvaizda leidžia Donelai iui nurinti d l lietuvi likimo.

Panašaus atsparumo, remiamo dievišk pastang , randame ir kito žymesnio to meto poeto, Antano Strazdo (1763-1833),

* Šis darbas parašytas Maironio pirm j veikal (*Pavasario bals , Terp skausm garb , Kame išganymas*) 70 met (1895/96-1965/66) sukakties proga. Juo nor ta prisid ti prie pagerbimo Maironio, kurio klausytoju autoriui teko b ti Vytauto Didžiojo Universitete 1932 m.

¹ *Maironio raštai*, Kaunas 1930, V t., 4 psl.

k ryboje, ia jau nebe pr s lietuviui tenka justi vokišk j tak , bet lietuviui aukštai iui skaitytis su svetimomis rus bei lenk kult ros formomis. Be to, tai Lietuvos politin s nepriklausomyb s praradimo metas, truksi s dar vis šimtmet .

Ta iau, nors tautoj prasid jo naujos vergijos žiema, Strazdas jau « pranašauja pavasar l », nes tokia esanti Dievo valia — savo giedojimu jis visur reiški s Aukš iausiojo rank ^{2 3}. Tad jau Strazdo poezijoje pirm kart pasigirsta, kad ir neryškiai, lietuvi tautos žadinimo reikalas, pasitikint antgamtin m galiom. Savo populiari ja giesme *Pulkim ant keli* Strazdas moko lietuvi taut pasitik ti Dievo Apvaizda, tuo Dievu, kur vadina Aukš iausiu T vu. Tai pirmoji pamoka to dieviškojo pasitik jimo, kur taip išvyst Maironis savo k ryboj.

Svetim j priespaud dar giliau jau ia Antanas Baranauskas, (1835-1902), po to sek s dar stipresn s išraiškos poetas. Jo poezijoje jau iamas sakmus pasitik jimas dievišk ja Apvaizda, pasitik jimas, nustelbi s baim d l tautai daromos svetim j žalos :

Kad tu, gude, nesulauktum :
Ne taip, kaip tu nori,
Bus, kaip Dievas duos, ne tavo
Priesakai nedori!^{3 *}

Nors išsivadavimo pragiedruli iš svetim j priespaudos dar nematyti ir poetas nieko kito dar negali pasi lyti, kaip švent kantryb nešant svetim jung , ta iau s moningas Baranausko nusistatymas svetim j atžvilgiu, ypa kiek tai lie ia kalb , tautos b d ir jos praeit , giliai paveikia Mairon .

Religinio prado apstu to meto realistiniuose Motiejaus Valan-iaus (1801-1875) raštuose, kuriais jis savo tautie ius aukl jo doriškai ir rod jiems katalik Bažny ios reikšm . D l to ir kitas to meto poetas, Antanas Vienažindys (1841-1892), žem j tematydamas vien tams , žvilgsn kelia dangop, kartu išreikšdamas intym lietuvi dainos ir giesm s ilges :

² *Lietuvi poezijos antologija*, red. .T. Aist is ir A. Vai iul ait is, Chicaga 1951, 166 psl.

³ *Kelion Peterburkan*, žr. M. Biržiška, *Iš Barono poezijos*, Kaunas 1912, 18 psl.

Oigi gražus gražus tolimalis dangus,
 Kada man pašauksi ten, Dievuliau brangus ?
 Kada aštrius takus šios žem s pereisiu ?
 Kada žvaigžd ms gr stu keliu vaikštini siu ? ⁴

Praeina dar eil apsiniaukimo ir fermentavimosi met , kol 1883 sušvinta *Aušra*, o su ja tautos gelb jimo aren išeina Maironis (Jonas Ma iulis, 1862-1932), apsiginklav s tautos praeities kardu ir prisideng s dieviškosios Apvaizdos skydu. Maironis t sia savo pirmatak tradicijas, yra ankštai suaug s su religine lietuvi dvasia, bet pirm kart meta ryžting kovos š k ir ima uoliai smaugstyti tik jimo ir vilties gaires, tautai dešimtmetis po dešimtme io belaukiant laisvo rytojaus.

Visos Maironio k rybos pagrindas — t vyn s meil . Bet ir visa Maironio poezija taip perpinta religiniais motyvais, kaip tokiais pat motyvais perpinta M. K. iurlionio meno k ryba. D l to su literat ros kritiku galime tarti, kad Maironio pasaulio centre yra Dievas, kad tai teocentrinis pasaulis, kuriam taip priešingas vis labiau išryšk j s ši dien antropocentrinis pasaulis, pirmenyb atiduod s žmogui ⁵.

Religinio prado gausu ne tik Maironio lyrikoj, bet ir jo epin j bei dramin j k ryboj. Kruopš iau panagrini jus, randami tie patys bruožai kaip atskiruose žanruose, taip ir pavieniuose k riniuose, ir tatai rodo k rybiškosios asmenyb s vientisum ir tapatum . Gi visuose Maironio k rybos motyvuose, ar tat b t patriotinis, gamtinis, visuomeninis, ar asmeninis, religinis pradas reiškiamas taip, kad visa b t suvesta vien pagrindin formul : t vyn s meil .

Pagaliau ir asmeniškai Maironis savo religija pasišvent t vyn s reikalui: met pasaulinius mokslus ir pasaulin gyvenim , kad, kaip ir jo idealistinis pirmatakas Simanas Daukantas, uoliau gal t pasišv sti Lietuvos reikalui — mokslu, k ryba, pedagogine ir visuomeneine veikla.

Ta iau religinis pradas Maironio k ryboj buvo atakuojamas nuo pat jos pradžios. Jau pirmoji spausdintoji Maironio poema

⁴ *Lietuvi poezijos antologija*, 239 psl.

⁵ J. Ambrazevi ius, *Lietuvi rašytojai*, Kaunas 1938 (?), 120 psl. : *Maironio vieta lietuvi religin j literat roj*.

(pasirašyta St. Garnio slapyvardžiu) *Terp skausm garb* (1895) dėl jos vadinamo klerikališkumo buvo *Varpo* pavadinta nereikalinga ir net žalinga ⁶.

šiuos priekaištus atsak J. Tumas, tardamas, kad iš tariamojo poemos klerikališkumo belieka katalikiškai krikščioniška dvasia, prigimta Lietuvos visuomenei ir visai nedirbtina. Dirbtina bet ne tik jimo «prikerģimas», bet jo šalinimas, o tik jimui mene, tad ir literat roj, visada buv ir b si vietos ^{6 7}.

Gal bet ta jaunoji karta tada tar si kuriant nauj kult r , laisv nuo religijos. Bet ji gal nežinojo ar buvo pamiršusi, kad jau Platonas buvo sp j s, jog kova su religija yra visuomen s pagrind griovimas. O v liau jai atsak ir Pranas Dovydaitis, pasteb damas, kad žmogaus be Dievo absoliutiškai negali b ti, nes, atmet s tikr j Diev , jis tik puola prieš aukso verš ir smilko vairiems stabams ⁸.

Maironiui kaip tik buvo svarbu išlaikyti sveikas tautos šaknis — nepažeistas religines tradicijas. Jis suprato, kad, taut žadinant laisv s rytojui, ne laikas griauti patiems tuos pamatus, kurie laiko audrose dav j g ir vilties. Priešingai, t pamat kaip tik dar reik jo stiprinti ir palaikyti. Jau vien svetim j priešpaudoj poetas mat daug žalos tautos dorovei, nes vairiausios ydos ir negerov s buvo tik «vaisiai nelemtos sunkios vergijos m s krašto»⁹.

Maironis gerai žinojo, kokie pavojai gr s lietuvi mokslo jaunimui iš svetim j mokslo židini , kuriuos jie verž s siekti mokslo — ypa iš Varšuvos ir Maskvos. Kai pirmojoje p t materialistinio pozityvizmo v jai, tai antrojoje drumst si marksistinio materializmo vandenys. Prie to dar prisid jo nuo carien s Kotrynos laik rus universitetuose sigal jusi laisvamanyb . Pasidavimas toms mados pasaul ži roms ne kart gr s nutautimo

⁶ S. [Dr. S. Matul ai io] recenzija, žr. *Varpas*, 1895 m., 8 nr. Tai nevyk s publicisto išsišokimas prieš poet . Palygink M. Bir žiška, *Lietuvi tautos kelias*; II t., 71-72 psl.

⁷ J. Tumas, *Jonas Maironis M ai iulis*, Kaunas 1924, 117 psl.

⁸ Pr . Dovydaitis, Trys pamatiniai klausimai, žr. *Ateitis*, 1911 m., 1 nr., 12 psl.

⁹ Mair onis, *M s vargai*, Kaunas (b. d.), A. Petronio knygyneas, 116 psl.

pavojumi m s jaunajai mokslo kartai. Iš ties tauta daug to jaunimo prarado. Nedidel saujel atsparesni j gr žo dirbti pozityvaus t vyn s darbo.

D l to Maironis k r Jaunosios Lietuvos s j d , skyr jai savo to paties vardo poem (pirma dav s jai net religiškai idealistin pavadinim *Terp skausm garb*), nes žinojo, kad tik t v tradicijose išsilaikiusi jaunoji vad karta lengviau išves t vyn laisv rytoj :

O, eina, artinas laikai !
 Išters j audroj ne vaikai,
 Tik vyrai su gilia tikyba!...
 Stipr k ir auk gi, Lietuva,
 Kad ta ateinanti kova
 S numsb neb t per ankstyva¹⁰.

Ta iau Maironis n ra religinis poetas. Jo religin s poezijos iš tikr j t ra nedaug. O ir toj poezijoje n ra š ki ar raginim tik ti, kaip kad to yra, pavyzdžiui, A. Jakšto poezijoje. «Jis neišrodin ja, kaip Jakštas, kad Dievas yra ir koks Jis yra ; jis nereflektuoja, kaip Vaitkus, Kristaus gyvenimo scen ir nepiešia epišk Jo kan ios ar laim jim paveiksl ; jis nepolemizuoja, kaip Baranauskas, kuri religija geresn ; jis neragina kit Diev pažinti ir Jo doryb mis pasekti, kaip tai m go švie iamajo amžiaus takoje poezijos k r jai, kaip kad prasideda raginimu net garsioji Strazdelio *Pulkim ant keli* »¹¹. Iš tikr j Maironio tik jimas yra tylus ir nuoširdus, ir visi Maironio poezijos š kiai skirti t vyn s meil s jausmams kelti.

D l to ir tie, kurie buvo priešingi Maironiui kaip dvasininkui, jei tik nor jo gera Lietuvai, buvo priversti priimti tas pagrindines id jas, kurias poetas pirmiausia skelb — gimtosios kalbos, savo krašto ir papro i , savo žem s meil . Ir *Varpui* buvo artima tai, kas kelia Lietuvos meil s ir jos gerov s reikal . Ir nors jis pirm j Maironio poem pavadino «kapitalu, mestu purv », bet vis tik kapitalu, tik d l religinio jos atspalvio kai kam ¹⁰

¹⁰ Ten pat, 82 psl.

¹¹ J. Ambrazevi ius, *Lietuvi rašytojai*, 121 psl. : *Maironio vieta lietuvi religin j literat roj*.

nepriimtiniu. Maironis, sakytume, perdaug talpus, perdaug universalus, kad būtų galima jį visiškai atmesti. J. Tumo teigimu, tie patys varpininkai, nors oficialiai Maironius peikė, bet slaptai nusirašinėjo, jo poeziją geriosios literatūros josi¹². Viliū ir pats *Varpas*, recenzuodamas *Pavasario balsus*, Maironiui pripažino talentą¹³.

Neatmestas liko Maironis ir ši dienų sovietinė Lietuva, nors jo kelias pripažinimui naujojoje santvarkoje ir nebuvo rožtas. Tačiau, kovojant su religiniu pradū Maironio karyboje, imtasi naujo metodo — pašalinti visus religinius ir kai kuriuos patriotinius eilrašius ar išbraukti su religiniais bei patriotiniais motyvais susijusias strofas ar, pagaliau, eilrašius veriant originalo mintį nusakyti kitaip, pritaikyti savo reikalui¹⁴.

Šis darbas, vis dėlto, nėra toks lengvas, kaip gali iš karto atrodyti, cenzoriui raudon pieštukas pasiūmus. Nėra aiški riba, kur tektų sustoti eiles bebraukant, nes, kaip minėta, religinis pradus yra kone kiaurai persunkęs vis Maironio poeziją. Imkim kad ir patį pirmąją *Aušrą* atspausdintą Maironio eilrašį *Miškas ir Lietuvosis*¹⁵. Eilraštyje, rodos, nieko nėra specifiškai religiško. O vis dėlto jis rašytas su religine vizija ir nuojauta. Lietuva verčia savo didvyri, kaip tos Lozorius seserys verk savo mirusio brolio, kai jas aplankė Kristus. O po to jau daros aišku, kas pades mirusius prikelti: dieviškoji malonė, tos malonės kvatoji poeto lyra.

Tad ir turime sutikti su literatūros kritiko Maironio karybos apibūdinimu: «Apskritai Maironio karyba yra paskoninta religine dvasia. Tegul jis tik retai suminė tik jimo žodis, tegul jo ir visai nesuminė, bet visuose veikaluose klausimus randi nušviestus taip, kaip reikalauja religiška galvoje ar bent jau iš žmogus. Jo išstartas žodis yra žodis asmenybės, suformuotos pagal religijos principus»¹⁶.

Religinis pradus yra persunkęs ne tik Maironio lyrinę poeziją,

¹² J. Tumas, *Jonas Maironis Maironius*, Kaunas 1924, 113 psl.

¹³ *Varpas*, 1898 m., 1 nr. Cituota iš J. Ambrasevičiaus, *Maironius ir visuo-*
menis, žr. Maironius, *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 288 psl.

¹⁴ A. Baltaragis, *Numaironintas Maironius*, žr. *Maironius, Jo gimimo*
šimtmečiui paminėti, Brooklynas 1963, 175-180 psl.

¹⁵ *Aušra*, 1885 m., 7-8 nr. Originale eilrašio antraštė *Lietuvos vargas*.

¹⁶ J. Ambrasevičiaus. *Lietuvių rašytojai*, 117 psl.: *Maironius vieta lietuvi*
religinėje literatūroje.

bet taip ir jo epin ir dramin k ryb . *Jaunojoj Lietuvoj* atgimim laiduoja kryžius, *M s varguose* taut laisv išveda Dievo Apvaizda, *Raseini Magd* svetimai kult rai parsidavusi paties Dievo baudžiama, *Z nad Biruty (Nuo Birut s kalno)* giedama malda už t vyn s išlaisvinim , *Kame išganymas* — ištisa religin socialinio gyvenimo apologetika. Ir Maironio dramose tas pats religinis si las veria kiaurai — apgailėstaujama, kad K stutis d l klastos nebetapo krikš ionimi, j pat sudedama daug krikš ionišk bruož , Vytautas skundžiasi, kad tenka drumsti savo sielos rimt santykiuose su kryžiuoiais, kai jo krikš ioniškasis uolumas skamba visoj Europoj. Pagaliau ir nek rybiuose Maironio raštuose — *Lietuvos praeityj* ir *Trumpoj visuotinis literat ros istorijoj* — esama religinio prado : juk ir pat Maironio k rybos branduol sudaro tautos istorijos iliustracija.

Religinis pradas šiuose Maironio veikaluose išplaukia iš b tovinio, istorinio konteksto. Kad to prado neb t — reikt šalinti jo pagrind , pa ios tautos tik jim .

I. Veiksniai, pad j susiformuoti r eliginiam pradui MAIRONIO K RYBOJE

Religiniam Maironio k rybos pradui susiformuoti ypa pad jo trys veiksniai: gimtieji namai, dvasininko pašaukimas ir literat ros pirmataakai.

Darni ir giliai religinga gimt j nam ir aplamai viso gimtojo krašto aplinka tur jo lemiamos reikšm s Maironio kaip dvasininko kelio pasirinkimui. Kiti veiksniai tik stiprino ir palaik tai, kas jau buvo iš mažum s sigyta.

Tiems veiksniams atsekti pats Maironis yra dav s nemaža užuomin tiek savo poetiniuose, tiek proziniuose raštuose, bet daugiausia *Jaunosios Lietuvos* poemoj. Šalia to ne mažiau reikšmingi ir kit , poetui artim , žmoni atsiliepimai.

1. *Gimtieji namai.* — Gim s 1862 m. spalio 21 d. Pasandravio dvare, Raseini apskr., netoli Šiluvos, Maironis augo ir brendo bene paiais tamsiausiais Lietuvos laikais, rusams uždraudus lietuvišk spaud , vos tik vaiko akys atsimerk raštui. Gim s treiuoju iš eil s (kiti du vaikai v liau mir), Maironis lyg pa ios

Apvaizdos buvo skirtas, kaip tas pasakos brolis, palikti namus ir eiti pasaul ieškoti Dievo teisyb s.

Maironio t vas Aleksandras, kad ir ne bajoras, bet iš pasi-turin i , vadinam karališk j , valstie i kil s, su bajorais bendraudav s, tik kalb damasis su jais laikydav sis savo gimto-sios kalbos, nes, kaip sakoma *Jaunojoj Lietuvoj*: «pats Dievas, jam rod s, toki kalb paskyr , taip kalb jo t vai»¹⁷.

Jaunojoj Lietuvoj Maironis savo t v pavaizdavo Rainio asmeny, ypa iškeldamas jo ger šird ir išmint :

Ar pažinote Rain , kurs Atkai iuos gyveno ?
Dieve duoki jam dang ! Nieks žmogaus nesutiko,
Kurs ant jo k gal t pasakyti piktai:
Patarimo reik jo, ar paskolint skatiko, —
Kur daugiausia išminti, kaip ne Rainio takai ?¹⁸

Maironio motina buvo Šiluvos maršalkos Kurmauskio dukt Ona, giliai religinga ir tikrai nuoširdi lietuvait . Ir j Maironis su meile prisimena toj pa ioj *Jaunojoj Lietuvoj*. Anksti link s istorij , ypa švent j istorij , jau mokslus eidamas, Juozas Rainys (Maironis) pasakodavo seseriai Onytei ir motin lei apie tuos senov s laikus, kai krikš ionys j vaduoti Šventosios Žem s iš turk nelaisv s. T pasakojim veikiama, motin l tik josi, kad ir jos s nus išeis kunigus :

Apie švent j Žem ir Rainien tankiausiai
Dievobaimingai klaus s, net jai ašaros krito ;
O paskui jai sapnavos, b k pamoksl gražiausiai
Sako Juozas, o žmon s verkia vienas už kito¹⁹.

Jaunasis Maironis, aukl jamas daugiausia Ma iuli giminait s (Onos Pulkevi i t s), kuri irgi pasižym jo dideliu religingumu, anksti m linkti religin gyvenim . Tur j s ger atmint ir atmintinai išmok s giedoti «adynas». T ankstyv j šeimos mald nuotaik Maironis yra pavaizdav s Žiemos ryto eil se : *¹¹

¹⁷ Mair onis [Jonas Ma iul is], *Jaunoji Lietuva*, 2 laida bent kiek patai-syta, Kaunas (b. d.), A. Petronio knygynas, 6 psl.

* Ten pat, 5 psl.

¹¹ Ten pat, 9 psl.

Bet ankstybi, be Dievo palaimos, darbai
 Neatneš, ko taip trokšta žmogus :
 Kas per savait nori darbuotis sveikai,
 Teneb nie maldoj nerangus ²⁰.

Ma iuli šeimoj giedama, meldžiamasi, skaitoma b dav lietuviškai. Tik v liau šeimoj prasid j s lenkyb s periodas, ir vaikai tur j išmokti lenkiškai, o iš dalies ir sulenk j . lietu- vyb Maironis gr žo Kauno seminarijoj.

Gal b t švent j gyvenim lekt ros paveiktas, jaunasis Maironis, sutvirtinimo atvežtas Kaun pas vyskup Valan i , pasirinko Stanislovo vard (v liau panaudojo prie Zvalionio ir Zanavyko slapyvardži , pradžioj dar raš sis ir St. Garniu, ir St. Maironiu). J bus žav j šventieji, pasišvent kilniam idealui, mokslui. Gal d l to ir v liau gyvenime ir vardo dienai šv sti buvo pasirink s šv. Jono Kantie io dien ²¹.

Dar vaikas b damas, jaunasis Maironis bus svajoj s apie Švent j Žem ir apie tolimus kraštus, iš kur gali parvežti ret ir brangi dovan . Kai kart j paklaus , kuo atsilyginsi s savo gerajai auklei, sak parveši s jai skar ir rožin iš tolim krašt (kaip toj *Senov s daīnoj*, kur žadamos brangios dovanos trims sesut ms, kuri Maironis kaip tik tris ir tur jo)²².

Maironis jau anksti ruoš si eiti kunigus : jau ketvirtojoj Kauno gimnazijos klas j b damas, nor j s stoti kunig semi- narij . Bet nuo to sulaik s t vas, kurs nebuv s apsisprend s, ar s nus tur t b ti kunigu ar inžinierium. *Jaunojoj Lietuvoj* Juoz Rain nuo to sulaik krikšto t vas Juška : « Ir t tušiui moksl leist aukš iau kalb jo, nes tada tas gal si s net vyskupu b ti»²³.

Apie Maironio besiformuojant charakter nam aplinkoj ir jo religinius nusiteikimus taip rašo J. Tumas: «Jonas iš pat mažens buvo labai pamaldus, dievotas, kuklus ir skaistus. Išpažinties

²⁰ Mair onis, *Pavasario balsai*, Vürzburgas 1947, 50 psl.

²¹ St. Yl a, *Maironis rektorius ir mokytojas*, žr. *Maironis, Jo gimimo šimtme iui pamin ti*, 19 psl.

²² D. Augien , *Trij Maironio seser likimas*, žr. *Draugas*, 1963.1.12, II d. 8 psl. ; Mair onis, *Jaunoji Lietuva*, Kaunas (b. d.), A. Petronio kny- gynas, 45 psl. Plg. ir Mair onis, *Didysis Vytautas — Karalius*, žr. *Maironio raštai*, Kaunas 1930, III t. 310 psl.

²³ *Jaunoji Lietuva*, 2 laida, 10 psl.

rengdavos, duris nuo kit užsidas s. Bažny ioje niekados nestojo žymioje vietoje, tarp dur , kur kiti jauni jo draugai ir diduomen stojo, tik vis su t vu km- nuošaliai, tarp žmoni . Su mergait mis nuo pat mažens nem go susid ti ; net ganan i ir griaustinio bijan i sesel nesizad davo ateiti, jei su ja bus kit mergai i . Gimnazijoje gi su nieku nesidraugavo daugiausia d l to, kad draugai bajor liai buvo labai pasileid ir ištvirk , o Jonas visados moteris idealizavo »²⁴.

Jaunojoj Lietuvoj Maironio bruož randame Juozo Rainio ir Jono Glinskio (kun. Antano Vytarto) charakteriuose²⁵. Rainio ir Glinskio b dai buv priešingi, bet v liau susipyn darn akord . Pasižin šeštoj gimnazijos klas j, abu svajoj stoti seminarij . Ta iau, aplinkyb ms kitaip susiklos ius, Juozas kunigus nebeišeina, pasišven ia lietuvyb s darbui ir anksti miršta džiova.

Juoz Rain sud ti visi tie bruožai, kuriuos gal jom atsek ti jaunajame Maironyje : tai rimtas, pamaldus, apie seminarij irgi svajoj s vyras, kuriam pirm pirmiausia r pi mokslas ir savo charakterio tobulinimas :

Nuo mažens netur dams prie žaisl palinkimo,
Savyje užsidas s, su draugais maž broliavos ;
Jam nuobodžios išrod linksmos dainos jaunimo ;
Vien tik mokslas r p jo, vienos knygos sapnavos²⁶.

J. Tumas primena, kad vienu metu, bene šeštoj gimnazijos klas j b damas, Maironis tur j s ir «rimt abejojim d l tik - jimo », ta iau iš nam išsineštas tik jimas tas abejones greit atsv r s²⁷. Po to jo tik jimas jau buvo tiek stiprus, jog, patek s Kijevo universitet ir rad s ten nepalanki dorin ir religin atmosfer . Maironis greit gr žo atgal namus, dargi pasiryž s stoti seminarij .

Iš nam išsinešt tik jim , ypa Dievo Apvaizdos pajautim ir t viškei artimos Šiluvos Marijos kult , v liau Maironis panaudojo

²⁴ J. Tumas, *Jonas Maironis Ma iulis*, Kaunas 1924, 25 psl.

²⁵ Jonas Glinskis — kun. Antanas Vytartas (1863-1932).

²⁶ *Jaunoji Lietuva*, 2 laida, 8 psl.

²⁷ J. Tumas, *Jonas Maironis Ma iulis*, 22 psl.

savo k ryboj kaip pagrindin jos dal . Dieviškoji Apvaizda tapo lemiamu veiksmu veikloj už t vyn s laisv , Marijos himnas tapo visos tautos giedamu himnu tiek nepriklausomais laikais (menant kasdien žuvusius Karo Muziejaus sodely), tiek ir tremties dienomis, tautie iams esant išblaškytiems po vairias pasaulio šalis.

Dar tebeprisimindamas savo gimt j nam tik jim , Maironis su visu nuoširdumu *Jaunojoj Lietuvoj* pavaizdavo žemai i pamaldum , ypa kai jie gieda *Pulkim ant keli* ar *Šventas Dieve*, jog « dreba net sienos nuo balso ir griausmo»²⁸ . Ne kart prisimena ir sau artim Šiluv , ar nuo Šatrijos kalno ieškodamas jos boni , ar pagaliau išgirsdamas, kaip šlama minios maldinink - piligrim , einan i lankyti «Panel s graudžios »²⁹.

Raseini Magd j, parašytoj iš t viškei artim padavim , Maironis kelia ne tik nutautimo, bet ir su juo susijusio ateizmo blogybes. Populiariojoj *Dainoj* (Už Raseini , ant Dubysos) Maironis šalia savo krašto ir papro i išsižad jusios parod giliai tikin i ir skaistyb pamilusi lietuvait .

2. Dvasininko pašaukimas. — Baig s «klesas », t. y. Kauno gimnazij , Maironis 1883 m. išvyko Kijevo universitet studijuoti literat ros, tik damasis pasitbulinti poezijoj, kuri jau buvo link s nuo šeštosios gimnazijos klas s ir jau sp j s prirašyti nemaža eili , daugiausia betgi lenk kalba (v liau jas sunaikino) ³⁰.

Ta iau literat ros studijomis universitete Maironis greit apsvyl , o prie to apsvylymo dar prisid jo jam nepriimtinas religinis ir dorinis studentijos nusistatymas. Tad 1884 m. apsisprend stoti Kauno kunig seminarij , kuri baig 1888 m. (kunigus sišventino bebaigdamas Petrapilio Dvasin Akademij 1892 m.).

Dvasininko pašaukim Maironis, kaip min ta, buvo pajut s anksti. Gal j buvo kiek prislopin abejon s stojimo universitet metu. T patraukim ir reikal dvasiai nusiraminti po abejoni

²⁸ *Jaunoji Lietuva*, 2 laida, 33 psl.

²⁹ *Pavasario balsai*, Wütrzburgas 1947, 237 psl.

³⁰ 1831 m. dalis Vilniaus universiteto buvo perkelta Kijev , dalis Char-kov (su biblioteka) ; liko Vyriausioji Dvasin Akademiija, 1842 nukelta Petrapil . Plg. *Maironio raštai*, IV t., 226 psl.

ar blaškymos Maironis išsako Juozo Rainio žodžiais *Jaunojoji Lietuva*, kai j ypatingai žavi «tas ramumas, kurs dvasiai tiek be žodži pasako!»³¹.

Juozas Rainys su savo draugu Jonu Glinskiu, belankydami Kauno apylinkes, Aleksoto šlaitus, gamtos prieglobstyje surado kv pimo pasišv sti kilnesniam gyvenimo tikslui. J žodžiai rodo ne tik jaunuolišk idealizm , bet ir rimt dvasios subrendim :

Kiek tai pikta ant žem s ! Kaip ia klaidžios kelion s !
 Žmon s ieško, svajoja ... randa laim vien slidži !
 Ar tai vertos to tri so m s tuš ios karion s ?
 Juk ver iau pasiskirti ties aukšt ir didži !
 Šviesti žem s pakalnei žibur liais žvaigžd s !...
 Vesti klystan ius žmones Dangaus karalyst !...
 Ir kent ti ir vargti vien d l Dievo garb s ...
 O, kaip aukšt ir graž siek tur kunigyst !³²

Po rimt svarstym Maironis pagaliau sitikina, kad b damas dvasininku gal s geriau tarnauti ir t vynei. Seminarijoj, kurioj viešpatauja lenkiška dvasia ir tevartojama lenk kalba, Maironyje pabunda ryžtas prisiminti savo teises: kad esame lietuviai, kad esame Lietuvoj. Kaip Kristus apval bažny i nuo svetimo jai elemento — pirkli , taip Maironis val Lietuv — šventov nuo svetimos kult ros tak . Šis motyvas raudonu si lu tiesiasi per vis jo poezij .

Ateities nesukursi, neži r damas praeit . Jau pirmajame savo eil raštyje *Miškas ir lietuvis* Maironis nusiskund , kad t vyn neprikelia didvyri . D l to dar seminarijoje imasi rašyti Lietuvos istorij , kur ne tik «prikelia» Lietuvos praeties didvyrius (Vytaut pirmasis pavadina Didžiuoju), bet pa iame istorijos vyksme ži ri Dievo Apvaizd .

Tai istorijai pailiustruoti, seminarijoj beb damas, Maironis rašo poem *Lietuv* , nusiži r j s Vincento Polio *Piesni o ziemi naszej*, kaip jo idealizuojamas seminarijos vicerektorius Antanas Baranauskas savo *Šilel* k r , paskatintas Adomo Mickevi iaus *Pono Tado*.

³¹ *Jaunoji Lietuva*, 2 laida, 9 psl.

³² Ten pat, 13 psl.

Maironio *Lietuvoj* šalia gilaus patriotizmo reiškiasi ir gilus pamaldumas, ir pasitik jimas Dievo Apvaizda — motyvai, kuriuos galime rasti v. lesniuose Maironio raštuose. Vaizdai ia kei iasi kaip kaleidoskope — poetas džiaugiasi ne tik Baltija ir Birute, bet ir Kalvarijos atlaidais, ir Šiluva, ir kitomis bažnyiomis, pagaliau pasigirsta šaukimasis Aukš iausi gelb ti nuo neprašyt glob j rus :

Geriausias Dieve, atmink ant m s
 Ir tarp tamsybi parodyk keli !
 Išgelb k, T ve, iš globos rus
 Ir duok išvysti šviesi saulel !³³

Maironio kaip dvasininko pašaukimas yra palik s nemaža žymi jo k ryboj. Pirmas ir labiausiai ak krintantis pažymys— maldos motyvas. Jeigu sutiksime su dainos tyrin tojo pasakymu, kad lietuvi dainos turi maldos motyvo, tai Maironio poezija bus ar iausia dainos, nes joje to motyvo itin gausu^{34 35}. Jo eil - raštis dažnai priart ja prie liaudies dainos.

Neb tinai turi b ti grynai religin poezija, kad pasigirst maldos šauksmas, maldos kreipimasis Aukš iausi . Eil s *Kur b ga Šešup* , kur apstu plastini Lietuvos gamtos vaizd , istorini refleksij , baigiamos himnu tapusia malda :

Apsaugok, Aukš iausias, t mylim šal ,
 Kur m s sodybos, kur bo i kapai!
 Juk t viška Tavo malon daug gali!
 Mes Tavo per amžius suvarg vaikai!³³

Kitas ryškus Maironio poezijos bruožas — pasitik jimas Dievo Apvaizda tiek asmeniniame gyvenime, tiek t vyn s vadavimo darbe. Tai atsineštini iš nam žym , bet dar sustiprinta seminarijoj ir bene galutinai aprobuota A. Baranausko poezijos. D l to, atsid kodamas už tik jimo išlaikym per gyvenim ,

³³ J. Tumas, *Jonas Maironis Ma iulis*, 95 psl.

³⁴ U. Katzenelenbogen, *The daina*, Chicaga 1935, 27 psl.

³⁵ *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 54 psl.

paskutinioj savo rašt laidoj (1927) Maironis pirmuoju eil -
rašiu deda padkos himn — mald :

A i Tau, Viešpatie, jogei myl damas
Serg jai mano gyvenimo ryt —
Ž ti neleido tik šventas tik jimas,
T viškas Tavo Apvaizdos bud jimas³⁶.

Bet Maironio Dievas yra ne vien Apvaizdos, bet ir Teisyb s Dievas. Tatai artimai susij su Maironio studijomis apie teisyb ir teis , su jo disertacija *De iustitia et iure*, už kuri 1903 buvo laim j s teologijos daktaro laipsn ir, Petrapilio Dvasin j Akademijoj d stydamas moralin teologij , buvo pasidar s geriausiu tos srities žinovu visoj Rusijos imperijoj³⁷.

To dieviško teisingumo pavyzdžiais gal t eiti balad s *Roma, i inskas*, bet jo užuomin dažnai galime užtikti ir kituose lyri -
niuose ir epiniuose Maironio k riniuose. Kur materialistin s pasaul ži ros atstovas temato vien gamtin atsitiktinum , Mai -
ronis ži ri aukštesn s galios veikm pagal amžin j teisingum :

Kas tiki Dievo Apvaizd galing ,
Tas baim s vaik nepaž sta silpnos !
Mums teko per amžius dalis nelaiminga,
Bet niekas nežino rytojaus dienos³⁸.

Kovoj už t vyn s laisv Maironis kaip dvasininkas vadovu pasirenka Diev . Jis jau ia, kad ir poeto dovan gav s iš Dievo, kurs « dainiumi pašauk savo malon je ». Širdin žieb s « begalin šalies meil »³⁹. Tik Aukš iausias stiprina jo verkian i lyr ⁴⁰.

Dvasininko pašaukimo poveikyje šalia kovos ir dr sos š ki iš Maironio poezijos taip pat trykšta gilaus nusizėminimo ir širdies skausmo jausmai, koki iš viso nedaug t ra lietuvi poezijoj :

³⁶ Ten pat, 120 psl.

³⁷ J. Gasi nas, *Religin Maironio poezija*, žr. *Alguvos Baras*, 1945, m., 2 nr., 7 psl.

³⁸ *Jaunoji Lietuva*, 2 laida, 84 psl.

³⁹ *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 120 psl.

⁴⁰ Ten pat, 331 psl.

Ir kas ta garb , giesm mis apdainuota t?
 Šeš lis, kurs b ga greta !
 Išnyko žmogus : ir svajota-sapnuota
 Išblyško, kaip ryto aušra !⁴¹

Daug motyv , vaizdži Maironis savo poezijai, kaip matysim v liau, s m si iš Šv. Rašto. Ir ta pati t vyn s meil , kuri išti-somis strofomis steng si diegti jaunimo širdis, buvo pasiskolinta iš šv. Povilo apaštalo meil s apibr žimo, jos apoteozavimo.

Iš tikr j apstu yra Maironio eil raš i , daugiau ar mažiau susijusi su poeto kaip dvasininko pergyvenimu. Maironis bene pirmasis bus lietuvi poezijoje poeto misij apib din s kaip išgany-
 nym :

Raminas skurdžios j kr tin s
 Balsais, kaip balsimo lašu :
 Patsai ramumo nepažin s,
 Kitiems išgany m nešu ^{41 42}.

Pagaliau Maironis savo k ryboj pasireiškia ir kaip dvasininkas pedagogas, kuriuo jis išbuvo ištis 40 met . Vien Kauno seminarijos rektorius pareigose jis pasiliko nuo 1909 m. iki pat savo mirties 1932 m. birželio 28 d. Tautiška religiniais pagrindais jis formavo nauj j Lietuvos dvasinink kart , iš kurios iš jo gražus b rys ir jo k rybinio darbo t s j .

Ir pat Maironio pasiryžim likti dvasininku pirmiausia akstino m s ano meto mokslus einan io jaunimo likimas, kaip tatai matyti iš jo pirmosios poemos Lietuvos:

Viltis gražiausia — jaunieji m s
 Bedievi moksle smert sau geria,
 Ar toli nyksta laukuose rus ,
 Kur šiaurys sniegus ant kaul beria⁴³.

Ištisi *Pavasario bals* posmai, *Jaunoji Lietuva*, *Kame išgany-mas*, *Raseini Magd* pirmiausia skirti jaunimui vesti, pamokyti, aukl ti visu dvasininko pedagogo žvalgumu.

⁴¹ Ten pat, 103 psl.

⁴² Ten pat, 112 psl.

⁴³ J. Tumas, *Jonas Maironis Ma iulis*; 89 psl.

3. *Literat ros pirmataikai. — Savieji.* Ne tik religiniam pradui pasireikšti, bet ir aplamai visai Maironio k rybai svaresn s reikšm s tur jo Baranausko poezija, Valan iaus raštai ir Donelai io *Metai*. Žinoma jam buvo savo metu ir kit dviej kunig — Strazdelio ir Vienažindžio — poezija.

Už visas stipresn buvo vysk. Antano Baranausko taka Maironiui. Dar seminarijoj beb damas, Maironis savo *Lietuvos* poem buvo dedikav s Baranauskui, kur vadino «m s t vyn s t vu» ir g r josi jo giesm m ir *Anykš i šileliu*:

T ve m s t vyn s !
M s ryto žvaigždele !
B k pagarbints pramyn s
Mums kaip milžinas keli !

Matau J r ir Vent :
Melsvos eina per pievas...
Girdžiu giesm ten švent ,
Kuri laimina Dievas !⁴⁴

Jaunojoj Lietuvoj šalia Donelai io ir Valan iaus Maironis mini Baranausk kaip « vyr širdies ir galvos » (tai yra kaip poet ir kaip mokslinink kalbinink)⁴⁵.

Stoj s aktyvistu Lietuvos vadavimo front , Maironis ypa g r jos tais Baranausko poezijos posmais (ypa *Kelion j Peterburkan*), kur dr siai buvo stojama prieš nežmonišk priespaud ir pranašaujama, kad «nupuls kalnai, o sl neliai išsikels aukštyb n, visos galyb s eis dulk n, silpnumas galyb n»⁴⁶. Panašios religin s kilm s pranašyst s giliai sisunk Maironio k ryb .

Teigiamai veik Mairon ir tvirtas Baranausko pasitik jimas Dievo Apvaizda :

Nesibijokim, neb davokim —
Dievas, ko reikia mums, žino:
Kad bus mums sunku, duot savo rank
Mums kožnam karte ketino⁴⁷.

⁴⁴ Ten pat, 80 psl.

⁴⁵ *Jaunoji Lietuva*, 2 laida, 79 psl.

⁴⁶ *Kelion Peterburkan*, žr. M. Bir žiška, *Iš Barono poezijos*, Kaunas 1912, 20 psl.

⁴⁷ *Lietuvi poezijos antologija*, 1951, 206 psl.

Dievo Apvaizdos motyv Maironis savo poezijoj kur kas labiau prapl t ir juo net vis savo t vyn s laisvinimo veikl pagrind . Jau viename iš pirm j savo eil raš i , *Tu, girele, tu žalioji*, Maironis paraš pranašingus žodžius : «Mainos r bai margo svieto : silpnas kelias, tvirtas gri va », kurie artimi Baranausko giesm s žodžiams : «Visos galyb s eis dulk n, silpnumas galyb n», ir savo atram turi evangelijoj.

Nors kai kurie Maironio posmai ir eil daros atžvilgiu artimi Baranauskui, ta iau Maironis mok jo kai kada ir kritiškai vertinti Baranausko k ryb . Tatai matyti ir iš Maironio atsiliepimo *Trumpoj lietuvi rašliavos apžvalgoj* apie Baranausko dainas: jos nes tokios liaudiškos, kaip Strazdo ar Vienažindžio ir tokios meniškos, kaip kai kuri užsienio poet ⁴⁸. Ta iau kai kurias Baranausko giesmes liaudis giedojo gana nuoširdžiai.

Vysk. Motiejus Valan ius, nors iš esm s daugiau prozininkas, Maironiui irgi tur jo nemažos reikšm s. Kaip matyti iš *Trumpos lietuvi rašliavos apžvalgos*, Maironis ypa vertino Valan iaus didaktinius beletristinius raštus, kaip *Vaik knygel*, kur rodomi geri ir pamald s, Dievo ir žmoni mylimi vaikai ir j antipodai, ar *Palangos Juz*, kur savo krašto papro i meile mok doros, ar *Antano Tretininko* pasakojimus, kur kalbama istorin m ir religin m temom. Ypa Maironis brangino Valan iaus *Žemai i vyskupyst*, kuria žadin s jaunim moksl ir t vyn s reikal meil . Es s tai kapitalinis darbas ir vienintelis Lietuvos bažnytin s praeities šaltinis⁴⁹. D l to ir Valan i Maironis *Jaunojoj Lietuvoj* priskyr prie vyr « širdies ir galvos », kurie skyn takus lietuvi literat rai⁵⁰.

Nors ir kritiškai, Maironis vertino ir vysk. Valan iaus bendradarbio Simano Daukanto istorinius raštus, kurie es «perimti viena nuolatine t vyn s meile»⁵¹. Ne be p dsak ir Maironio k ryboj liko Daukanto raginimas myl ti ir gerbti t v kalb , papro ius ir priešintis bajorijai, kuri to brangiausio turto išsižada.

⁴⁸ Pasinaudota : *Maironis apie lietuvi rašytojus*, žr. *Aidai*, 1962 m. 7 nr., 319 psl.

⁴⁹ Ten pat, 318 psl.

⁵⁰ *Jaunoji Lietuva*, 2 laida, 79 psl.

⁵¹ *Maironis apie lietuvi rašytojus*, žr. *Aidai*, 1962 m., 7 nr., 318 psl.

Ta iau, kiek Maironis beb t buv s paveiktas ši vyr tautiniu ir religiniu atžvilgiu, jis j id jas anuo *priešaušrio* metu vadina ndr siomis, kaip apie juos atsiliepia *Jaunojoj Lietuvoj*:

Paskui Valan iauskas, ir Daukantas Simas,
Net pats Baranauckas jei maž betik jos,
Kad tau užtek t kada atgimimas,
Nesmigo ir tau j ndr sios id jos ⁵².

T ndr si id j kaip tik skatinamas darb , Maironis išaina tautos žadinimo aren su religiškai suprastos galingos, dinamiškos meil s š kiais :

darb , vyrai! šal jaun
Prižadins meil s rytmetys ;
Galyb meil s visk griauana :
Žiemos ledus jis sutirpdys ⁵³.

D l to ir Kristijono Donelai io, žymiausio priešmaironinio lietuvi poeto, hegzametrais parašytus Metus tauta pri musi klausydamos tik «kaip per mieg »⁵⁴. Donelaitis, nors ir kaip Diev myl s ir savo b rus ragin s J myl ti, tautinio pabudimo problem iš viso nek l ; Pr s Lietuvoj jos gal buvo kiek ir svetimos.

Ta iau Jaunojoj Lietuvoj Maironis Donelait rikiuoja pirm sias gretas su vyrais « širdies ir galvos », kurie « pl š pirm sias vargingas lietuvi raštijos vagas »⁵⁵. Be sviri literat rini vertybi Maironis Donelai io Metuose rado nuolank ir nuošird pasitik jim Dievo Apvaizda. Apie Donelai io k ryb sako literat ros istorikas : «Vis Donelai io darb , vis jo pamokym , pabarim ir pagyrim pagrindin mintis yra Dievo Apvaizdos ir galyb s jutimas, prieš Dievo galyb nusižeminimas ir pagarba »⁵⁶. Donelai io kreipimasis Diev lieka tokiose pat t vo ir s naus ribose, kaip v lesn j Maironio k ryboj :

⁵² *Jaunoji Lietuva*, 2 laida, 71 psl.

⁵³ *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 44 psl.

⁵⁴ *Jaunoji Lietuva*, 2 laida, 71 psl. *Metus* pirm kart išleido L. R za Karaliau iuj 1818 m.

⁵⁵ D l Mažvydo plg. Maironio atsakym *Naujojoj Romuvoj*, 1932 m., 39 nr.

⁵⁶ P. Naujokait is, *Lietuvi literat ra*, Tübingen 1948, 27 psl.

Be tav s tu, dangiškasis m s t tuti!
 Nieks negal mums tekt, k miela vasara žada ...
 Vislab bus niekai, k veiksim argi prad sim,
 Kad žegnojanti rankel tavo negelb s ⁵⁷.

Apie Strazdelio ir kai kurias Vienažindžio giesmes Maironis palankiau buvo atsilies s savo lietuvi literat ros apžvalgoj⁵⁸. Strazdelio *Pulkim ant keli*, «t giesm, nekaip išgalvot», Maironis mini dviem atvejais — *Jaunojoj Lietuvoj* ir *Pavasario balsuose*^{59 60 61 62 63}. Kad ir nekaip išgalvota, ta giesm gyja reikšm s, kai j užtraukia visa bažny ia, «kad dreba net sienos». Ji turi tokios reikšm s, kokios subediev jusiam Faustui tur jo velykiniai varpai:

Kai ten prieš sum visi sutar
 Graudžiai užtraukia «Pulkim ant keli»,
 Jausmai bedievio, v l atsidar,
 Tik ti mokos nuo t vaikeli ⁶⁰.

Svetimieji. Maironio poezijai kiek reikšm s tur jo ir ne lietuvi ai poetai — rus Puškinas ir Lermontovas, lenk Mickevi ius ir Slovackis, vokie i Goethe ir Šileris⁶¹. Nesvetimi jam buvo Dant s ir Šekspyro, Manzoni ir Chateaubriando vardai.

Puškinas, nors kai kieno ir vadinamas krikš ioniškiausiu rus poetu, Mairon daugiau veik išviršine savo poezijos puse, b tent tonine eil dara. Pats tos eil daros pritaikymas lietuvi kalbai — didelis Maironio nuopelnas. Ta iau dar neišaiškinta, kiek ia b ta Puškino takos ⁶². Mairon žav jo Puškino poezijos nat ralumas ir švelnumas, nors j labiau viliojo didesnis j gos pasireiškimas Lermontovo k ryboj, kaip pasisako savo visuotin s literat ros istorijoje ⁶³.

⁵⁷ K. Donelaitis, *Metai*, Kaunas 1940, 175 psl.

⁵⁸ *Maironis apie lietuvi rašytojus*, žr. *Aidai*, 1962 m., 7 nr., 319 psl.

⁵⁹ *Jaunoji Lietuva*, 2 laida, 33 psl.

⁶⁰ *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 58 psl.

⁶¹ M. Vaitkus, *Viena diena su Maironiu Palangoje*, žr. *Aidai*, 1952 m., 5 nr., 213 psl.

⁶² A. Baltaragis, *Numaironintas Maironis*, žr. *Maironis. Jo gimimo šimtme iui pamin ti*, Brooklynas 1963, 158 psl.

⁶³ *Maironio raštai*, V t., 241 psl.

Lermontovo *Angelo* motyvas jau anksti pasirodo ir Maironio poezijoje. Kaip Lermontovo angelas skrido žem, nešdamas naują sielą, taip Maironio *Poezijoje* «padangiais skrido seravimas», nešdamas žemei poezijos palaimą. Tas pats motyvas pasikartoja ir kitose Pavasario balsuose ir Jaunosios Lietuvos vietose, Bene anksčiausiai jis buvo išreikštas Lietuvos poemose:

O kad aplieja naktis žvaigždė
Sidabru žemę ar kad pragysta
Giesmė toli kur, širdies sudėta,
Lyg skaistus Angelas padangiais skrysta⁶⁴.

Lenkai romantikai, ypač tie, kurie turėjo ryšius su Lietuvos istorijos motyvais savo kūrinyje kaip Mickevičius, Slovackis ir kiti, stipriai veikė Maironį. Adomas Mickevičius savo *Pon Tad* pradeda malda Aušros Vartų Marij, kuri savo giesmėmis pakartotinai kreipiasi ir Maironis. Religiniai Maironio sonetai parašyti Mickevičiaus sonetų eilėmis⁶⁵. Tačiau, nors Maironis pripažįsta Mickevičiui «didžiulį meilę ir prisirišimą prie Lietuvos», bet apgailestauja, kad šis jos negalės suprasti be lenkų^{64 * 66}.

Maironis žavėjosi Juliaus Slovackio, Vilniuje išsimokslinusio ir savo kūrinyje labai motyvą iš Lietuvos praeities musio poeto, kūrė, pasižymintis stipriu religiniu atspalviu. Kas galėtų jo ramus skaityti Slovackio *Anhell*, kur su tokiu giliu jausmu pavaizduotos Sibiran ištremtųjų kančios⁶⁷.

Didesnio spūdžio Maironiui dar Goeths poezija, jo baladės, ypač tokios, kaip *Dievas ir bajadera*, kur išreikšti kilnesnio pasaulio jausmai. Esama, gal ir tik atsitiktini, paraleli. Pavyzdžiui, Faustas ir išrinktas yra velniui užrašę sielą, libretto *Kame išganymas? Zonis pajunta religinį nuotaiką varpams suskambėjus, kaip kad pajuto Faustas Velykų rytą*.

Kur kas artimesnis buvo Maironiui Šileris, kur vadina stabiliai skaidrios sielos poetu. Ypač brangina Šilerio *Giesmę*

⁶⁴ J. Tumas, *Jonas Maironis Maironiu*, 82 psl.

⁶⁵ Dubysos ir Mickevičiaus Vilijos motyvas (žr. *Jaunoji Lietuva*, 2 laida, 44 psl.).

⁶⁶ *Maironio raštai*, Kaunas 1930, V t., 254 psl.

⁶⁷ Ten pat, 116 psl.

apie varp, kuri persunkta giliu pamaldumu. J vadino gražiausiu literat ros perlu⁶⁸. *M s varguose* nusiskundžia, kad vokiečiai per karo žiaurumus užmirš, ko juos mok s Šileris⁶⁹. Orleano Mergel s misij vadina Dievo paskyrimu^{68 69 70}.

Teisingumo jausmu persi musiam Maironiui Dant negal jo neimponuoti savo politini prieš patalpinimu ten, kur j vieta, kaip apie tai užsimena savo literat ros istorijoje⁷¹. Su Dante Maironis buvo ir ar iau susipažin s : skait lietuviškai paskait apie Dant Petrapilio Dvasin j Akademijoje per pop. Leono XIII min jim .

Iš Šekspyro rašt Mairon daugiau domino ne tiek «krvino-sios dramos», kiek tokios, kaip Henrikas V, kur išreikšti patriotiniai jausmai⁷². Vertindamas Šekspyro dramas, Maironis jas apsprendžia etiniu — s žin s ir moral s — atžvilgiu, pasisako prieš neretai pasitaikan ias dviprasmybes⁷³. Ta iau kai kurie Šekspyro sonetai, j zuitui Robertui Soutlmelliui e skatinant, buvo parašyti taip, kaip juos b t paraš s katalik poetas. Pavyzdžiui gal tume imti 146 soneto strof :

Kod l imi, trumpai tau išmok t
 Tam namui, kurs jau gri va, didži sum ?
 Ar kirminai, kurie pavirši da,
 Kartu su s ir tavo nemarum ?⁷⁴

Visiškai panaši mint išreišk ir Maironis savo *Dien siel-vart* strofoj :

Varg našta ir veidas prakaituotas ...
 Kad k no alkanus pasotint nasrus ?
 Paskui gi kirminams karste pakelt puotas ?
 Protingo k rinio likimas per žiaurus !...⁷⁵

⁶⁸ Ten pat, 203 psl.

⁶⁹ *M s vargai*, Kaunas (b. d.), 122 psl.

⁷⁰ *Maironio raštai*, V t., 204 psl.

⁷¹ Ten pat, 105 psl.

⁷² Ten pat, 145 psl.

⁷³ Ten pat, 149 psl.

⁷⁴ *Šekspyro sonetai*, Chicaga 1964, 162 pel.

⁷⁵ *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 161 psl.

Artimesni Maironiui buvo tokie katalik rašytojai, kaip pranc z Chateaubriand su savo kilnios ir tragiškos meil s *Atala*, ar ital Manzoni su savo *Sužad tinais*, kur gyvenimo kli tis veikia sudvasinta meil , koki matome Maironio *Jaunosios Lietuvos* Juozo Rainio ir Jadvygos Goštautait s atveju⁷⁶.

Žav josi Maironis ir V. Hugo *Od mis ir balad mis* (viena j turi lietuviškos dainos motto), bet pasmerk jo *Rudenio lapus*, kai po 1831 m. Hugo atkrito nuo krikš ionyb s ir m reikštis priešiškais raštais⁷⁷.

Pagaliau ir kai kurie Maironio vertimai, ypa iš *Rigvedos*, turi religinio prado. Tokios eil s, kaip *Nežinomam Dievui ar Daikt pradžia*, visiškai artimos katalikiškajai sampratai.

II. Religinio prado išraiška Maironio k ryboje

1. *Religin poezija*. — Maironio religin poezija yra visos jo k rybos išėties taškas. Ji, tiesa, n ra gausi, tesudaro maždaug dešimt j visos Maironio k rybos dal , ta iau savo pob džiu sviri, reikšminga ir poetui ypa b dinga. D l to ir š nagrin jim pradedame nuo Maironio religin s poezijos.

Pats Maironis, ruošdamas spaudai savo poezij , jos neskirst atskirais motyvais. T v liau padar jo poezijos redaktoriai. Penki pirmieji *Pavasario bals* leidimai b davo pradedami patriotiniu eil raš iu *Taip niekas tav s nemyl s*. Šeštasis Maironio poezijos leidimas (1927), pavadintas *Lyrika*, paties Maironio buvo prad tas religin m eil m *A i Tau, Viešpatie*. Tuo b du Maironis vis savo poezij kaip ir nor jo apvainikuoti religin s poezijos vainiku.

Pagal išraišk Maironio religin poezij sudaro religiniai asmeniniai eil raš iai (*A i Tau, Viešpatie; Sunku gyventi, Dievo meil , Prieš altori*), visuotiniai (*Malda, Didysis šeštadienis, Suvargusiems*), marianiniai (*Marija, Marija, Mylimoji Karaliene, Neapleiskis m s , Pasitlg Tav s*), proginiai (*Kristui Karaliui giesm*).

Religinei poezijai priklauso ir vertimai iš *Rigvedos* (*Malda*

⁷⁶ *Maironio raštai*, V t., 85 psl.

⁷⁷ Ten pat, 90 psl.

Agn, Daikt pradžia, Nežinomam Dievu), iš rus kalbos (*Aleliujá*).

Nemaža religini ir maldos strof randame Maironio patriotin j ir asmenin j poezijoje. Religinei poezijai artimos ir kai kurios balad s (*Roma, i inskas, Užkeiktas Skapiškio varpas*).

Maironio religin poezija ankštai susijusi su jo tik jimu, jau suformuotu gimtuosiuose namuose, o subrandintu ir užgr dintu seminarijoje ir gyvenime. Tai toks pat apaštališkasis tik jimas, kok Dant išpažino šv. Petro akivaizdoj savo Dieviškosios komedijos rojuje⁷⁸. Maironis tuo tvirtu tik jimu grind savo patriotin lyrik , tik jimas jam buvo t vyn s atgimimo laidas.

Apie Maironio tik jim rašo J. Tumas : «Aš nesu gird j s n vieno žodžio, n lengvos dviprasms, kurie b t atsidav skepticizmu ar gryno proto diktuojama Biblijos ar dogm kritika. Klierikams d st teologij giliai sitikin s, net naiviai ortodoksiškai, su klierikais šventai tarnavo altoriui, su jais šeštadieniais atlikdavo išpažint , mirti reng s irgi rimtai»⁷⁹.

Pagal turin Maironio religin poezij daugiausia sudaro malda. Ta iau ne kart poetas pirma išd sto savo ar tautos ar net visos žmonijos reikalus ir po to visa tai vainikuoja malda.

Maironio religin j poezijoje randam pagrindines maldos r šis : prašym , permaldavim , pagarb . Ta iau prašymas, tiek asmeniniam, tiek visos tautos bei t vyn s labui, užima svarbiausi viet .

Maldos prašymas suponuoja gyvenimo netobulumus, sunkumus, vargus. Iš ties , viename iš nuoširdžiausi ir populiariausi Maironio religini eil raš i , *Sunku gyventi*, poetas gyvenim ži ri realiai ir mato, kad iš ties žmogui sunku gyventi, kad visur tik vargas, vienos nelaim s, kad visa tai didžiai apkartina gyvenim , ia poetas sutinka su Tomu Kempie iu : Gyvenimas žem je yra kova⁸⁰.

Vis t gyvenimo varg Maironis sudeda akivaizdžiai vien eil raš io strof :

⁷⁸ Dante Alighieri, *Dieviškoji komedija*, 24 giesm .

⁷⁹ *Lietuvos Aidas*, 1932 m., 149 nr. (Cituota iš J. Ambrazevi ius, *Lietuvi rašytojai*, 118 psl.).

⁸⁰ T. Hemer ken a Kempis, *De imitatione Christi*, I knyga, 13 skyrelis.

Lopšy mes verkiame, saul išvyd ;
 Verkiame meil s pan ius pažin ;
 Veikiame nuo kelio tiesaus nuklyd ;
 Verkiame karst sau prisimin ⁸¹.

Dabartis sunki ir varginga, tad gal praeitis nuramins dienos varguose ? Bet, deja, nors ir «tarp atminim ieškai ramumo, nieks nuraminti tav s negali», kai žmogus neranda vietos, mus skausmui varginti j .

Iškyla gyvenimo prasm s ir aplamai žmogaus buities problema, kuri spr sdamas Maironis atsiremia t pa i tik jimo ties , kuri po ilgo ieškojimo buvo surad s didysis tiesos ieško-tojas šv. Augustinas : «Sau mus sutv rei, Viešpatie, tad mano širdis bus nerami, kol nepasieks poilsio Tavyje»⁸².

Ir modernusis poetas Bainer Maria Rilke savo *Duino elegi-jose*, išreiškia t pa i nostalgij , beieškodamas atsakymo žmo-gaus buities problemas. Po vis dvasios klaidžiojim atsakym pagaliau randa giedrame dvasios nurimime, kur jam laiduoja visos buities K r jas.

Maironis ia tiesesnis ir atviresnis, rad s atsakym viso gyve-nimo varg problem :

O Dieve didis ir T ve brangus !
 Pastiprink žmog silpn ir menk ,
 Taip sutvarkyta, kad vien tik dangus
 Jo begaliniam norams užtenka⁸³.

Jeigu tik dangus tegali patenkinti žmogaus norus, kaip jo siektina ? ia susiduriame su Maironio Dievo samprata, su Jo išgyvenimu. Dievo Apvaizda ir pasitik jimas ja Maironio poezijoje užima itin žymi viet .

Maironio Dievas yra lietuviško R pintoj lio tipo Dievas, kai Jis r pinasi savo k riniais, kai laimina s jam gr d , laimina vaisi . Tai tas meilingas Donelai io t tutis, kurs laimina darb , kai jo pagalbos pasiprašoma, kai nesikeliama puikyb , jog ir be jo viskas der s.

⁸¹ *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 177 psl.

⁸² St. Augustinus, *Confessiones*, I knyga, I skyrelis.

⁸³ *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 177 psl.

Tuo b du, malda ir prašymu kreipdamasis Diev , kur dažniausiai vadina Aukš iausiuoju, Maironis laikosi t vo ir s naus santyki plotm je. Tik kartais s nus t vo nepaklaus , nuo jo nuklydo, ir jo likimas tuokart primena ano Šv. Rašto paklydusio s naus likim . Bet savo kalt s supratimu, nusizeminimu ir nuolankumu s nus gali tik tis v l atgauti savo T vo malon .

Maironio Dievas taip pat kartais vadinamas Jehova, Galybi Viešpa iu, kurs suk r ir valdo diding kosmos , kurs ži ri moralin s tvarkos žem je ir skaudžiai baudžia savo tautos nukrypiumus, bet baudžia teisingai, ir d l to vadinamas Amžin ja Teisybe.

Dievas ir žmogus, galyb ir menkyb , baim ir meil sustatoma antitez mis, kurios juo stipriau veikia jausmus. Tokio antitezinio sustatymo ryškiausias pavyzdys — Dievo meil :

Tu aukš iausias, skais iausias mano meil s šaltinis!
Tave myliu, kaip myli s nus t v geriausi :
O ta iau, kaip tas lapas rudeniop paskutinis,
Štai drebu, nes per teism mane menk užklausi.

Tu — Jehova, aš — menkas ! Aš menkesnis už menk .
Tu šven iausi šven iausias ! Aš vien nuod m -griekas.
Tu sutv rei pasaul , nors Sav s Tau užtenka,
Aš po žem s pakaln besirangantis sliekas ⁸⁴.

Šiose gana iškilmingose eil se pasigirsta kad ir tolimesnis garsiosios Deržavino od s Dievui aidas, daugiau objektyvus nei subjektyvus, nors ir kalbama pirmuoju asmeniu. D l to sako A. Jakštas: «Šitie Dievo meil s ir baim s jausmai, subjektyviai gal jo b ti labai karšti, bet mums jie atrodo šaltoki, kv pti Senojo statymo dvasios, kur viešpatavo principas : *Initium sapientiae timor Domini* »⁸⁵. Geriau es b t buv , jei poetas b t m sis Naujojo statymo obalsi , kaip šv. Augustino (*Ama Deum et fac quod vis*), šv. Pranciškaus (*Deus meus et omnia mea*) ar šv. Ignaco (*Omnia ad majorem Dei gloriam*). Nebuvusi pl sta n išganymo id ja.

Be abejo, Jakšto pasi lymas buvo kilnus, bet Maironio poezijos tikslas buvo kitas, ir jis nek l ir negvildeno teologini

⁸⁴ Ten pat, 182 psl.

⁸⁵ A. Jakšt as, *M s naujoji poezija (1904-1923)*, Kaunas 1923, 11., 24 psl.

problem , vien prob gom teužsimindamas apie tokius dalykus, kaip nuod m , paskutinis teismas, amžinasis gyvenimas. T tem nagrin jimas priklauso religinei poezijai. Maironiui pirm pirmiausia r p jo tautin s problemos, ir d l tos priežasties jo religin s poezijos t ra nedaug, o ir ta pati ne kart bandoma sieti su tautiniais motyvais.

Tatai matyti ir iš Maironio marianin s poezijos. Jos t ra nedaug ir ji primena ištis mald , prašym asmeniniais ir tautiniais reikalais. Joje ryškiau išreikštas Marijos kaip tarpinink s tarp Dievo ir žmogaus vaidmuo. Ir ia randame to paties antitezinio sustatymo tarp žmogaus ir Dievo Motinos, kaip ir poezijoje apie Diev .

Marij poetas kreipiasi ne tik j garbindamas, jos garb apm stydamas, kaip tat dar Baranauskas, kiek jai savo ir savo tautos vargus išd stydamas. Vienas didžiausi t tautini varg , vos nepriklausomyb atgavus, buvo Vilniaus netekimas d l lenk klastos :

Vilniaus brangi mums šventov
 Taip trokštam pulti Tau po koj ;
 Bet svetimi, ten sibrov ,
 Lankyt Tave kelius pastojo.
 Užtark pas T v Visagal ,
 Kad mums gr žint Vilniaus šal ⁸⁶.

Sumin j s, kad Vilnius kurtas Gedimino ir kad ten tautos Glob jo Kazimiero šventieji palaikai, Maironis Marij vadina Motin le, o tos pat giesm s variante — Lietuvos Motin le. Tad ir ia pasilieinama motinos ir s naus plotm je, kaip tat buvo t vo ir s naus atveju.

Populiariojoj Maironio giesm j *Marija, Marija* asmeniniai ir tautiniai prašymai taip susipyn , jog sunku juos beišskirti. Tai vienas iš visuotiniausi Maironio eil raš i ir be jokio lokalinio kolorito, tad atrodo lyg b t tarptautinis. Ši giesm turi dvi melodijas, ir dabartin jos melodija taip sigal jo, jog giedama lyg bažnytinis himnas⁸⁷.

Pagrindin Marija, Marija giesm s mintis yra prašymas gel-

⁸⁶ *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 188 psl.

⁸⁷ J. Žil evi ius, *Maironis garsuose*, žr. *Maironis, Jo gimimo šimtme iui pamin ti*, Chicaga 1963, 74 psl. ; taipgi K. Senkus, *Garb Dievui*, Castelnuovo Don Bosco 1960, 114-116 psl.

b ti nuo nuod m s ir jos pavoj . Eil raštis rašytas dar gana anksti (pirmajai *Pavasario bals* laidai), ir neaiškumo ia gali b ti d l prašymo pagelb ti ne taut , bet žmonij . A. Jakštas dargi klaus savo recenzijoj, kas ta vergija, kas priešas baisus ?⁸⁸

Be abejo, toks klausimas gal jo kilti d l paties žodžio prasm s, bet teologine prasme aišku, kad ia eina kalba tik apie nuod m . Nuostabaus panašumo šis Maironio eil raštis turi su ind poeto filosofo Šankaros *Himnu Dievo Motinai* ir eil daros ir turinio atžvilgiu. Abu maldauja pagalbos iš nuod m s pan i ⁸⁹ *.

Panašaus visuotinum ženkł turi dar vienas kitas Maironio religinis eil raštis. Tokia yra *Malda*, ne mažiau populiari už Marija, Marija. Tai, berods, vienintelis Maironio raginimas religin j plotm j, nes daugiau jis niekur neragina tik ti, kaip kad, priešingai, ragina t vyn myl ti. Tik netikintiems ne kart tenka skaudus žodis.

Visuotinum žymi yra ir tokiuose proginiuose Maironio eil rašiuose, kaip *Didysis šeštadienis* ir *Kristui Karaliui* giesm . J parašymas susij s su ypatingom progom: pirmajame poetas ragina žmonij ramintis, nes Kristaus prisik limas jam mena ir taut prisik limo laikus; antrajame primena, kad, nors Kristus mirt ir nugal jo, bet Jo bažny ios prieš daug, neišskiriant n paties poeto t vyn s.

Daugumoj savo eil raš i kreipdamasis Diev kaip Aukš-iausi j ar T v , Maironis šiuose dviejuose kreipiasi Krist kaip Mesij ir Karali . Ir ia paašk ja, kad Kristus yra amžinosios t vyn s Karalius, žem s karali ir valdov paguoda, taikos ir meil s skelb jas, amžinosios gyvatos šaltinis.

Poetas didžiai li sta matydamas, kaip mažai bereiškia « Dievo Žodis antgamtinis », socialines problemas besprendžiant (*Suvargusiems*). Ne mažiau li sta jis ir matydamas, kaip žmon ms stinga artimo meil s :

Kad Kristus šiandie iškilming
Išgirst aleliuj ia,
Jisai prieš mini nuod ming
Pravirkt ašara kar ia ⁹⁰.

⁸⁸ Jakštas A., *M s naujoji poezija (1904-1923)*, I t., 25 psl

⁸⁹ Šankara (Šankaracarya), 780-820, ind filosofas ir šventasis, *Upanišad* , *Bhagavadgitos* komentatorius, himn Višnai, Devi autorius.

⁹⁰ *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 267 psl.

D l to *M s varg* Done taip labai brangina Kristaus moksl , kurs skelbia meil visiems : ir suklydusiems, ir gali nams, ir vargšams.

Daugiau progin s religin s poezijos Maironis n ra raš s. Iš švent j dviejose marianin se eil se yra sumin j s šv. Kazimier , kaip Lietuvos Glob j . Kal d ir Velyk švent s rado atbalsio *Pavasario balsuose* ir *Jaunojøj Lietuvoj*⁹¹.

2. *Patriotin poezija*. — Maironis ne tik suk r pa i geriausi patriotin lietuvi poezij , bet ir nustat t vyn s meil s program ⁹². Ta programa buvo vadovautasi Lietuvos atgimimo priešaušryje, ji v l darosi svarbi ir reikšminga, t vynei nepriklausomyb praradus.

Nors paprastai sakoma, kad Maironio poezija, susijus su š kiais ir raginimais t vyn myl ti, teturi lygstamos vert s, bet iš tikr j vaizdin ar emocin t š ki išraiška padeda poezijai išsilaikyti. Bet ir be t š ki Maironio k ryboje gausu patriotin s poezijos, ia priklauso tokios eil s, kaip *Miškas ir lietuvis*, abi *Senov s dainos*, *Taip niekas tav s nemyl s*, *Mano gimtin* , *Daina*, *N beužtvenksi up s*, *Jeį po amži kada*, *Jaunimo giesm* , *Poeto noras*, *Vasaros naktis*, *Trak pilis*, *Vilnius prieš aušr* , *Kur b ga Šešup* , *Lietuva brangi*.

Daug gilios ir nuoširdžios Maironio patriotin s poezijos pri-barstyta jo poemose — *Lietuvoj*, *Jaunojøj Lietuvoj*, *Raseini Magd j*, *M s varguose*, ir lenkiškai parašytoj *Z nad Biruty*.

Žvelgiant giliau aišk ja, kad Maironio t vyn s meil yra religin s kilm s. Tai meil , kuri « visa nuken ia, visa tiki, visa ko viliasi, visa pakelia »⁹³. Ji ir sankcionuota aukštesn s galios, nes pats Dievas poet pašauk « dainiumi savo malon je, žieb s meil šalies begalim j »⁹⁴.

Jau niekas tav s taip giliai nemyl s,
Kaip tavo jausmingas poeta !
Nieks skausmo jau tiek niekados nekent s,
Kiek jis d l tav s, numyl ta !⁹⁵

⁹¹ Ten pat, 245 psl. ; *Jaunoji Lietuva*, 2 laida, 15 psl.

⁹² *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 44 psl.

⁹³ *1 Korintie ians* 13, 7.

⁹⁴ *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 120 psl.

⁹⁵ Ten pat, 27 psl.

Šiais žodžiais Maironis pradėjo pirmąjį savo *Pavasario bals* laidą (1895), taip pradėjo ir kitas vėlesnes, kol šeštąjį laidą be pavadinimo *Lyrika* (1927) ir vietoj «jausmingo poeto» bepragydo «nulis poetas». Matydamas apsilėgę blyškumą nepriklausomų tarybų (daugiausia parsineštinų po pirmojo karo iš Rytų) ar jos išorės priešspendžiam, poetas linksmai beti nebegalėjo.

Net ir pati žemiškoji poeto meilė pakeliama aukštesnė laipsniu, transfiguruojama, pašventinama, sukilninama. Atsisakoma asmeninės laimės, gerovės, grįžtama prie savo kenčiančių ir vargstančių brolių laukti tarybų šviesesnių dienų, žadinant jų poezijos posmais. Dėl to Maironio tarybų meilė yra ne siaurai biologinė ar šovinistinė, bet pakelta idealiniam plotmū arba, kaip St. Šalkauskis sako, pagrįsta dorine pareiga⁹⁶.

Su tarybų meilės programa — žadinti praeities, kalbos ir papročių meilę — Maironis pirmiausia kreipiasi jaunimui, sukurdamas jam vieną iš ugingiausių jaunimo himnų, *Jaunimo giesmę*, kur per ištisias strofas eina meilės, tarybų meilės, apoteozavimas ir kuri gali drąsiai lenktyniauti su Mickevičiaus ir Šilerio himnais jaunimui.

Baranauskas nebuvo pataręs per daug vertinti praeities, sakydamas: «Nėr žinok senovės, ba nesugrįžinsi», nors tuoj pat pridėjo: «Bet neniekink jos paminklų, nekeik vakarykšnio»⁹⁷. Maironis, daugiau pasidavęs romantiniams idealams, iš praeities tik josi ir kai ko gero. Nebuvo lengva ir tada, bet, sako poetas, paklausk, jei nori, tarybų senovės, ar neina blogyn vis kasdien:

Ne buvo laisvės, bet neregėta
Nei tiek be drausmės ištvirkimo;
Ne buvo rašto, bet negirdėta
Nei tokio bedieviškimo⁹⁸.

Dar daugiau reikšmės patriotiniam jausmui stiprinti turi gimtosios kalbos ir gimtojo krašto papročiai ir jo gamtos grožio^{96 97 *}

⁹⁶ St. Šalkauskis, *Lietuvių tautos ugdymas*, Kaunas 1932, 165 psl.

⁹⁷ *Pasikalbėjimas giesmininko su Lietuva*, žr. *Lietuvių poezijos antologija*, 223 psl.

⁹⁸ *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 55 psl.

meil . Gimt ja kalba žmogus, kaip sako Vyd nas, apsireiškia visa savo esme. Svetimoji kalba jam b t kaip pamot . D l to ir Maironio Jaunosios Lietuvos Rainys (t vas) brangino gimt j lie-tuvišk kalb , nes « pats Dievas, jam rod s, toki kalb paskyr »

Raseini Magd s vyriausia veik ja paties Dievo baudžiama už savo gimtojo krašto papro i paniekinim , j išdavim . Tojo pat poemoje kalbos ir papro i meil sankcionuojama Dievo vardu, poetui raginant myl ti savo t vyn :

Myl k jos kalb , senov s b d ,
 Jos giri kvap , žali sias pievas ;
 jos dirvonus pas j s gr d ,
 Žinai, jog vaisi palaimins Dievas ^{99 100}.

Bet Dievas ne tik sankcionuoja vis t t vyn s meil s pro-gram , Jis padaromas ir visos kovos už t vyn s laisv spiritus movens. Toj kovoj poetas pasirenka j vadovu, duodan iu ne-žemišk j g . Tuo vadovu Diev turi pasirinkti ir jaunimas, ku-riam poetas rodo sen j rom n pavyzd : *dulce et decorum est pro patria mori*. Stipr s ir ryžtingi Maironio raginimai stoti kov už t vyn , jos laisv :

Kaip vyrai, be baim s mes stokim kov ,
 Kaip milžinas amži baisus,
 O meil t vyn s teb nie vadovu
 Ir Dievas, kurs valdo visus ¹⁰¹.

Nors ia Maironis kovoj už t vyn s laisv rodo sen j pro-t vi milžin pavyzd , bet pati kova, esant tautai suvaržytai ir beginklei, negal jo b ti fizinio ginklo kova. Iš tikt j tai kova dvasin mis bei kult rin mis priemon mis — mokslu, menu, visuomeniniu darbu. *Jaunimo giesm j* tatau nusakoma kitais žodžiais : « Paimsim arkl , knyg , lyr ir eisim Lietuvos keliu »¹⁰².

Kovoj už t vyn ir jos laisv Maironis laiko dvasin kov svarbesne už fizin , evoliucij svarbesne už revoliucij . Tatai

⁹⁹ *Jaunoji Lietuva*, 2 laida, 6 psl.

¹⁰⁰ *Maironio raštai*, II t., 129 psl.

¹⁰¹ *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 25 psl.

¹⁰² Ten pat, 44 psl.

pagr sta poeto krikš ionišk ja pasaul ži ra. ia pavyzdžiu jam jo evoliucinis krikš ionyb s sigal jimas pasauely, teisyb s ir amžinosios tiesos triumfas. ia jis r m si ir Kristaus patarimu apaštalui Petru d ti kard atgal makštis, nes ne juo iškovosi s Kristaus ties :

Ne kumšt tevaldo pasaul šiandien ,
Bet meil , tikyba, šviesa !
Ne kardui abišaliam kalsime plien :
Jo apmaudo gal — maža ¹⁰³.

Ta iau klystume, jeigu manytume, kad Maironis buvo toks pacifistas, kurs, kaip tie Bertos Suttner roman didvyriai, padeda ginklus ir, priešui pagrasinus, j krašt be niekur nieko sileidžia. Kai 1920 m. lenkai klasta už m Vilni ir visai Lietuvai gr s pavojus, Maironis nebeiškent s ragino vis Lietuv ginkluotis ir stoti kovon, pasitikint Dievo pagalba:

Gana lietuviškos kantryb s !
Ginkluota kelkis, Lietuva !
Dienel laukia nelengva,
Bet gelb s dangiškos galyb s,
Ir paskutin bus kova !¹⁰⁴

Pavergtai tautai teko vaduotis ne fiziniu ginklu, bet tik jimumkryžiumi. Tik jimas Dievo Apvaizda ir atpildas už kent jim bei kryži yra svarbiausi Maironio patriotin s k rybos akstinai.

Nors Dievo Apvaizdos id j Maironis išsineš jau iš gimt j nam , bet j dar labiau sustiprino teologin s studijos ir dogmatikos d stymas Kauno seminarijoj 1892-1894 m. Tuo metu ar tuoj po to parašyta nemaža eili , kuriose minima Dievo Apvaizda.

ia Maironis kaip tik atitiko lietuvi tautos aspiracijas, nes tik jimas Dievo Apvaizda yra vienas b dingiausi lietuvi tautos tik jimo bruož , pasireiškusi net tautodail j¹⁰⁵.

¹⁰³ Ten pat, 26 psl. ; panašiai Bismarko kumšt , Maironis, *M s vargai*, Kaunas (b. d.), 122 psl.

¹⁰⁴ *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 68 psl.

¹⁰⁵ J. Ambr azevi ius, *Lietuvi rašytojai*, 123 psl. : *Maironio vieta lietuvi religin j literat roj*.

Iš vis Dievo atribut savo patriotinį poezijoje Maironis daugiausia išskiria Dievo Apvaizdą su jos gerumu, meile ir teisingumu. Dėl to ir patriotinės poezijos maldose kreipiamasi Dievą kaip Tėvą, kurio tikėjamasi, daug gali suvargusiems tikrai vaikams. Tai tas Viešpats, kuris tikėjamasi glaudžiai save užtikrinti kritusių karių dvasi (*Senovės daina*). Tai Dievas, kuris tikėjamasi budriai akimi serginti tikrai laukus ir joms derli (*Žiemos rytas*), kuris duoda galingo ryžto kovojantiems už jos laisvę (*Jau slavai sukilo*)¹⁰⁶.

Tačiau labiausiai Maironis pasitiki Dievo Apvaizdos teisingumu. Tai pagrindinis jo patriotinės poezijos bruožas, susijęs su religiniu pradū. Jis turi ryšio su jo moksliniais studijom apie teisingumą ir teisą¹⁰⁷.

Juk Dievas teisingas ir valdo ir skiria
Laikus iš aukštos paslapties!
Kas bijo šešelio — šešeliu temato,
Tas Dievo galybės tikrai nesuprato¹⁰⁸.

Tas Dievas, kuris mus plaka, išties ir paguodžiančią ranką. Už iškentę tas kančias vertai galima tikėtis paguodos ir palaimos. *Mano gimtinėje* poetas sakosi su savo Nemuno broliais iškentę jas visas kančias, kurių dieviškoji Apvaizda niekad neužmiršta.

Pasitikėdamas Apvaizdos teisingumą, Maironis tiki, kad Dievas neapleis tautos, kuri yra tokia religinga, kuri taip karštai gieda *Šventas Dieve* ir *Pulkim ant kelių*. Pasitikėjęs Dievo Apvaizda buvo svarbiausia lietuvių atspara išlikti svetimoji priešpaudoj. Danutis (t. y. pačios Lietuvos) rauda *Mūsų varguose* primena, kad tik jimas lietuviui nelaisvėje buvo viskas ir kad jo netekti reiškia visko netekti¹⁰⁹.

Pačiame pirmajame Maironio eilraštyje *Lietuvos vargas* girdjome poeto skundą: kas prikels tautos didvyrius, kas prikels

¹⁰⁶ *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947; 18 ir 50 psl.; *Jaunoji Lietuva*, 2 laida, 84 ir 100 psl.

¹⁰⁷ *Jaunoji Lietuva*, 2 laida, 90 psl.: « Šventausios teisybės ir tiesos pamintos ».

¹⁰⁸ *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 25 psl.

¹⁰⁹ *Mūsų vargai*, Kaunas (b. d.), 118 psl.

pavergt t vyn ? Atsakym duoda Didžiojo Šeštadienio apm s-
tymas : Kristus paskelb atgimimo laikus ir tautoms, jo kryžius
laiduoja ir tautin atgimim .

D l to ir Jaunoji Lietuva pradedama žanga, kurioj primenama,
kad ir Lietuvai lemta per kryži atgimti, naujam gyvenimui
prisikelti:

O vienok Lietuva
Juk atbus gi kada :
Neveltui ji tiek iškent jo !
Kankli bals išgirs,
Mieg s kraujas užvirs ;
Nes Kryžius gyvat žad jo¹¹⁰.

D l to ir eil se *Ne priklausomyb atgavus* sitikinama, kad
nepriklausomyb s malon teko iš Dievo rank tik tod l, kad už
kitus « daugiau kent jom »¹¹¹.

Ta iau šalia ryžto, viltungumo ir pasitik jimo Dievo Apvaizda
b ta ir nevirties kelyje tamsi sielos nakt Karmelio kaln —
tautos laisv , jog « rodos, Dievas užmiršo »¹¹². Tad ir Maironis
giliai išgyveno maldos paslapt . Iš vos pasireiškusios nevirties
greit sugeb davo iškopti, ryžtingai pareikšdamas, jog, « ar mums
audros užkauks, ar kas keli užstos, Aukš iausias, tarnaujame
Tau »¹¹³.

Religinis pradas Maironio patriotinei lyrikai duoda daugiau
emocinio iškilmingumo, papuošia j lyg kokia aureole, o svar-
biausia — išreiškia giliausias tautos aspiracijas.

3. *Asmenin poezija*. — Maironio asmenin poezija kartu
su patriotine sudaro pat svarbiausi jo k rybos branduol , kuriam
skirta išlikti neribotam laikui kaip ir kit taut poet nemarkie-
siems k riniams, ia iš tikr j Maironis pasireiškia visas pa ia
giliausia savo esme.

Ta iau ir asmenin j Maironio poezijoje pasitaiko kit motyv
prado, o religinis pradas j yra kone kiaurai persunk s jei ne te-

¹¹⁰ *Jaunoji Lietuva*, 2 laida, 4 psl.

¹¹¹ *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 65 psl.

¹¹² Ten pat, 46 psl.

¹¹³ Ten pat.

matin s, tai bent stilistin s išraiškos prasme. Tuo b du asmenin Maironio poezija b t ar iausia jo religin s poezijos, ir gal d l tos priežasties kai kurie literat ros istorikai tas abi poezijos r šis sulieja vien . Pavyzdžiui, eil se A i Tau, Viešpatie, yra tiek pat religinio elemento, kiek ir asmeninio.

Maironio asmenin s poezijos turin sudaro idealo ir tikrov s, pareigos ir širdies susid rimas (*Ko siekiu ir alkstu, Aš nežinau, Slenka debesys pilkos, Kam šird davei? Širdis ir protas, Sudiev, Išvažiuojant, Taip atsilyginta*), savo galios ir Dievo paramos pajutimas (*Nenoriu sapn , Pasitik jimas savimi, Kas tas paslap tis, Jei žem šird viliojo, A i Tau, Viešpatie*), savo negal s paju timas ir r pestis d l amžinyb s (*Išnyksiu kaip d mas, Skurdžioj valandoj, Senatv , Nejaugį laikas, Taip maža paramos, Draugo li desys, Varpai*).

Dar yra eil kit Maironio asmenin s lyrikos posm , kurie artimi religinei nuotaikai ar kuriuose išreikštas idealistinis poeto pasaul vaizdis.

Nors Maironis eil se *Poetui mirus* ir b gštavo, kad kritikai neišnešt aikšt n poeto paslap i , jo jausm , ta iau tie jausmai, kad ir pirmuoju asmeniu išsakyti, per poeto menin prizm perleisti, lieka bendruoju meno turtu. Tai, anot J. Ais io, tie grožio perlai, kuriuos žvejai-poetai išgrieb iš tamsi j mari gelmi .

Jeigu sakoma, kad Goethe kiekvien daikt ir reiškin mok jo supoetinti, tai apie Mairon tekt pasakyti, kad jis kiekvien jausm perleido per savo sielos religin prizm . D l to religinis pradas Maironio asmenin j poezijoj yra jos neatjungiamoji dalis. Ir gal b t d l to kai kas, to jausmo nesuprat s, nenor jo suprasti ir visos Maironio poezijos.

Kas sudaro Maironio asmenin s poezijos pagrind ? Tai pirmiausia proto ir širdies kova, pareigos ir vilion s susid rimas, pasitik jimas savimi ir savo negal s ir išnykimo pajutimas. Tai gana plati skal tarp dviej kraštutinum , kuriuos poetui tenka suderinti, išlyginti.

« Daug nenoriu ! ... O tiek noriu ! »¹¹⁴ Štai Maironio asmenin s poezijos motto. Iš vienos pus s tai paprasti, kasdieniniai ir siauri reikalai, iš kitos begaliniai ir neriboti — iki aukš iausios Dievo meil s.

¹¹⁴ Ten pat, 100 psl.

Maironio siela, kaip matyti iš jo asmenin s poezijos, gili ir audringa, nuskaist jusi giedru dangum ir v l apniunkianti tamsiu debesimi. Gyvenime jai tenka banguoti tarp t dviej kraštutinum . Tokia yra poeto siela, bet, giliau j siži r j s, joje ne vienas gal s ir savo atspind rasti. Tikroji poezija n ra autobiografija.

Dažnas Maironio asmenin s poezijos motyvas — k no ir dvasios, tikrov s ir idealo interes susigr mimas. Kova nelengva, likimas tragiškas, ir ia tik gelbsti dieviškoji malon :

Veltui ilgis, nerimsta iškent jus dvasia;
Nor padang mis skleisti sparnus; —
K nas riša j pan iais, ir nedora valia
Nekal iausius apskundžia sapnus ¹¹⁵.

Tokiais atvejais eil raštis paprastai baigiamas malda, malda angel sarg , Aukš iausi , Marij .

Maironio asmeninei poezijai b dingas aukšto idealo, kilnumo siekimas. Ta iau poeto kelion t ideal sunki. D l to kanios valand poetas meldžia Aukš iausi :

Išpl šk man šird kruvinai,
Kad jos negundint ta žem ,
Kur vienos kovos, kur sapnai
Gal gale tik kan i lemia ¹¹⁶.

Jis taip pat žino, kad ir kiti poetai po jo ieškos to idealo kv - pimo, tos žvaigžd s, kuri iš tolo graži, bet ji ir juos apvils, nes liks nepasiekiamą. D l to pasitik jimas vien savo j gomis kelyje ideal n ra tikras. Turi b ti rasta satisfakcija ne idealo pasiekime — jis nebelikt idealas — bet pa iame siekime, kan ias ir apsvylimus aukojant Tam, kurs tai gali suprasti.

Tikrov s ir idealo, dangaus ir žem s susid rim Maironis geriausiai yra išreišk s eil se *Je i ž m šird viliujo*, kur lygstamas žem s kovas sustato priešpriešiais su nelygstama dangaus palaima, su Aukš iausiuoju:

¹¹¹ Ten pat, 106 psl.

¹¹² Ten pat, 123 psl.

Jei žem man šird kada ir viliojo,
 Tai jos neišpild maldos :
 Tarp žem s sapn ji ko kito ieškojo,
 Ko ia neatras niekados.

O taip, neatras ! Jeigu tuo netik jau,
 Jei klydau, kaip daugel kit ,
 Tai galv aukštai iki galo mok jau
 Nešioti, neliesdams purv . —

Aukš iausias, davei šird man begalin
 J vienas suprasti gali ;
 Tu vienas gali atgaivinti kr tin ,
 Kad kryžkeliais ž na baili.

Tu vienas esi nemeluota gražyb ,
 Kurs amžiais be vakaro švies !
 Ir Tau tik vienam, Amžinoji Teisybe,
 Visi pajautimai širdies !¹¹⁷

Tai — Dievas mano ir viskas mano, tai tas šv. Pranciškaus obalsis, kurio Maironio poezijoje buvo pasiged s A. Jakštas. Tai asmenin s poezijos posmai, kuri vieta pa ioj geriausioj religin j poezijoje.

Iš šito Dievo « suradimo » plaukia poeto pasitik jimas ir savo j gomis žem s kovose, plaukia jo ryžtas kariauti, ne rezignuoti, nepaisant ar tai bus kova su savo širdies palinkimais ar su t - vyn s priešais :

Dabar ne mirties, aš gyvatos prašau:
 Aš noriu gyventi, kariauti !
 Man suteik j gas Aukš iausias, žinau,
 Ne ašaroms veid beplauti.

Nelenkdams pe i po naštos sunkumu,
 Kaip milžinas stosiu kov .
 Pavargti už brangi t vyn — gražu !
 Aukš iausi tur ti vadov !¹¹⁸

Tur damas prieš akis savo gyvenimo tiksl , savo aukš iausi pareig — myl ti Diev ir t vyn — Maironis prašo Aukš iau-

¹¹⁷ Ten pat, 101-102 psl.

¹¹⁸ Ten pat, 96-97 psl.

ši stiprinti jo «verkian i lyr », giedant t vyn s meil , prašo angel sarg b ti jam keleivio vadovu, jei tarp «ši žemišk kov » tenka nupulti ar suklysti.

Poetas, dieviškajai malonei padedant, sugeb jo moters meil subordinuoti dvasininko pašaukimui, pakelti j aukštesn lyg , sudvasinti, pakeisti j t vyn s meile.

Jeigu n ra sunkesnio daikto už atsisveikinim bei atsiskyrim , kaip sako Rilke *Atsisveikinime*, tai iš ties didžiai valingas tur jo b ti poetas, kurs gal jo pasakyti:

Širdis man verkia ; tavo siel
Suprasti vienas aš galiu,
Bet skirta eit man, mano miela,
Kitu gyvenimo keliu ¹¹⁹.

Tai pareigos kelias, kelias iš nusigal jimo, iš meil s, sankcionuotas aukštesn s galios. D l to neatsisakoma poezijos, nes ji yra Dievo dovana, bet išskyla problema poeto, kuriam vadovauja jausmas, ir dvasininko, kurs savo tik jim yra pagrind s proto primatu. Bet tik jimas yra stipresnis, jam palenkiama poezija, nors ir kaip sunkus tat uždavinys :

Bet Tu, o Viešpatie, man keli
Parod s, uždraudei sapnus,
Ir aš, pažin s švent vali ,
Einu Apvaizdai paklusnus.

Einu, nors skundžiasi kr tin
Ir trykšta ašara baili,
O Tu man vali geležin
Užtat myl damas kali ¹²⁰.

D l to Maironis išliko skaidriu pavyzdžiu savo pašaukimo kely, jo nesukarikat rin s, kaip tatai padar vienas kitas iš jaunesni j , tur jusi panaši k rybos dovan .

D l to savo eil se *A i Tau, Viešpatie*, nors ir rašytose ne visai gyvenimo pabaigoj, Maironis su nuolankiu nuoširdumu

¹¹⁹ Ten pat, 116 psl.

¹²⁰ Ten pat, 127-128 psl.

d koja dieviškajai Apvaizdai už pagalb išsilaikyti savo pašaukimo aukštumoje, kartu prašydamas atlaidumo, jei «skamban-i giesm ir šird jausming j » b si s kryžkeliais eikvoj s ¹²¹.
ia poetas bus tur j s minty tuos aštresnius pasisakymus, ypa satyrose, kuriais prabilo tautos (kartu ir savo paties) priešus.

ia ir gl di poeto kan ia, nes, tur damas jausming šird , jis negali nereaguoti ir tuos gyvenimo reiškinius, kurie eina kreivais keliais. Kart sav s klausia: Ar ne geriau «nuo žmoni užrakinus duris, pasaul užmerkti akis » ^{121 122} ? Kit kart dar skaudžiau pasisako :

Kam man Tu, Viešpatie, davei
T karšt šird vien kent ti ?
Kod I aš negaliu blaiviai
Šaltai, kaip dauguma, ži r ti ? ¹²³

Iš tikr j , ar ne laimingesnis b t poetas, jei jis gal t ramiai pamoti t vyn s žadinim atgimimui, inteligentijos bediev - jim ir nukrikš ion jim , visuomen s santyki betvark , žodžiu, jei gal t su tuo savo satyros (*Ašaros tarp juok*) « didvyriu » pasakyti:

Kas man darbo, jog t vyn
Spaudžia sopuliai,
Jog piktieji, j pamyn ,
Žudo taip baisiai.

Kas man darbo, jog Bažny ia
Verkia kruvinai,
Jog j žeidžia tarsi ty ia
Patys jos vaikai.

Kas man darbo, jorgei vargšo
Niekas neužstos,
Jog lopais iš tolo barkšo,
Miršta be plutos ...¹²⁴

¹²¹ Ten pat, 120 psl.

¹²² Ten pat, 114 psl.

¹²³ Ten pat, 123 psl.

¹²⁴ Ten pat, 209-210 psl.

Su visom tom gyvenimo negerov m bekovojant, poetui tenka žvilgsn nukrepti ir paskutiniuosius gyvenimo klausimus. Šalia ryžtingo jaunatviško entuziazmo tenka pajusti ir visiško nusi-vylimo ir negal s jausmus. V l gr žta anas «sunku gyventi» mo-tyvas, kuriuo buvo prad j s savo religin poezij . V l pasigirsta Pelen dienos motyvas : « Išnyksiu, kaip d mas, neblaškomas v jo ». V l suskamba varpai, kad kapai nauj auk paviliojo, ir kiekvienas turi pam styti d l to paties likimo :

Irgi ant mano kapo duob s,
Gal neužilgo, gal netik tai
Requiem li dn varpas kalb s,
Serg t paliep s nak iai žvaigžd tai^{125*}.

Poetas ne tiek susir pin s tuo, «ar atsikv p v l kr tine, kelsis k nais kaulai subir », kiek tuo, kaip teks atsakyti pasku-tiniajame teisme, kaip buvo praleistas gyvenimas, ar jis nebuvo be žym s, kaip «t paukš i iš m lyno oro»^{125 126}. Panaši min i randi ir moderniojoj poezijoje (T. S. Eliot).

Non omnis moriar sak rom n poetas, svarstydamas amžiny-b . Liks k ryba, geri darbai, geras vardas. Deja, Maironiui gal kaip retai kam daug teko kent ti d l to gero vardo, nors jo meil Dievui ir t vynei niekad nebuvo sukr sta :

Kad šmeiž iš apmaudo prieš minia
Man brang j vard gandais nekaltai,
Nusteb s pe ius vien betraukiau tiktai,
O meile neg stan ia, dar veiklesne,
Bažny i , t vyn myl jau¹²⁷.

Toki pat skaudži min i randame ir *Skausmo skunde*, po mirties spausdintame Maironio eil raštyje (« be garb s ir be vardo aš parblokštas ir vienas »)¹²⁸. Ta iau tie skundai blanksta Mai-ronio darb šeš lyje.

Ir motyv ir poetin s išraiškos atžvilgiu Maironio asmenin poezija stovi aukštai. Religinis pradas jai duoda to emocionalumo

¹²⁵ Ten pat, 134 psl.

¹²⁶ Ten pat, 109 psl.

¹²⁷ Ten pat, 139 psl.

¹²⁸ Ten pat, 141 psl.

ir t poetini priemoni, kuri mažiau kitose Maironio poezijos r šyse. Asmenine poezija Maironis pirmas save plačiausiai apreiškė lietuvi poezijoje, pradėdamas maironinę er .

4. *Visuomeninė poezija*. — Visuomeninė, ypač klasiškos nelygybės ir kovos, problemos jau anksti judino Maironį, tačiau poetiškai jos buvo išreikštos bemaž tuo pačiu metu, kai ir moksliskai buvo pradėtos tyrinti. Gilesnės socialinės problemų sprendimų Maironis suitraukė persikėlims profesoriauti Petrapilio Dvasinų Akademijoje 1894 m.

1896 m. *Tvytis Sarge* Maironis atspausdino keturių aktų libretto *Kame išganymas*¹²⁹. Tai socialinio turinio veikalas, skirtas spręsti tuo metu degančius visuomeninius problemas, ypač ateizmo ir klasiškos kovos problemas, tačiau jau pasireiškia Maironis poetas ir pilietis. Dėl to ir J. Tumas pastebi: « Kunigas, teologijos daktaras, profesorius moralistas maitinasi ir kitus maitina pilietiniais temomis; net ir poezijai jam tinka politinė ekonomija, ateizmas, visuomeninė srovė ir partijos »¹³⁰.

Klasiškos ir žmonių lygybės bei laisvės problemas Maironis sprendžia krikščioniškos mokslo šviesoje. *Kame išganymas* pavyzdžiais aiškiai rodo, kad nei žemiškoji meilė, nei mokslas, nei garsus lygybės ir brolybės šiečiai žmogui laimėti negali, visuomeninė problemą neišsprendžia. Vyriausias veikėjas Zonis, pakliuvęs ateizmo pinklės, susinarplioja ir visuomeninėse problemose. Kalt dėl socialinių negali. Jis nori suversti Dievui.

Gal Dievas yra, bet apleido jis žmones!
 Jis didis, nerpi Jam mūsų karionas:
 Ant žemės tiek ašarų ir sopulių!
 Ir tiek be paguodos širdies geidulių!
 Ant žemės vien pragaras; Dievas patsai
 Pagelbėti nenori ar rasi negali!¹³¹

Kad Dievas aukštai, o karalius toli vargšo skundams palengvinti, tai jau buvo pasakęs ir Dionizo Poškos muzikas, kuriam

¹²⁹ Maironis, *Kame išganymas*?žr. *Tvytis Sargas*, 1896 m., 11 ir 12 nr.

¹³⁰ J. Tumas, *Jonas Maironis Mažiulis*, 77 psl.

¹³¹ *Kame išganymas*?žr. *Maironio raštai*, III t., 32 psl.

taip prabilti buvo liep s švie iamiosios, deistin s gady n s adeptas ¹³². Gi Dievo «negal » pagelb ti t ra eilin ateistin blasfemija. Pagaliau deizmas ir netiki kuriam ja Dievo Apvaizda, kuri taip pabr žtinai iškelta Maironio poezijoj.

Zonio rezignacij atsakoma Pranciškono žodžiais :

Be Dievo visur vien tik pragaras bus !
 Brolyst , lygyb — tie graž s ryšiai
 (Žmonijai juos paskelb Kristus seniai)
 Tik amžiais per Diev sutaikins visus ¹³³.

Tuo b du žmonijos išganymas t ra ne kame kitame, kaip vien tik jime. D l to ia pastebi A. Jakštas : « Žmonijos išganyti, išlaikyti gyva ir sveika ne stengs nei padanges keliamoji kult ros pažanga, nei abstrakt s mokslai, nei modern s komunizmai bei bolševizmai; išganyti tegali vien Dievas, jos leid jas, jei tik žmogus gera valia j kreipsis. Gera valia sako : Aš noriu Tavo vali pildyti. Bloga valia : Aš Tau netarnauiu, veiksiu vienas, be Tav s, prieš Tave » ^{134, 135}

1903 m. išspausdintoj lotyniškai parašytoj disertacijoj *Praelectiones de iustitia et iure* Maironis užgrieb ir to meto socialines problemas, pavyzdžiui, pat socializm ar Markso komunizm . « Mokslo vyras, sako J. Tumas, ieško pats sau atsakymo nauj sias pa ias sopam sias socialines problemas, kuri toje pat t vyn je Lietuvoje vis daugiau randasi, vis aiškiau jos iškyla, vis brutaliau ima kiekvien inteligent veik j už kr t , kad sta iai nesvyruodamas atsakyt *ius distributivum* ir kitus klausimus»¹³⁵.

Po daugelio studij met šiame veikale Maironis buvo pri j s išvados, kad socializmas «iki kraštutinumo išvystytas veda tiesiai komunizm , anarchizm , galop nihilizm » («*socialismus ad extrema evolutus recta via ad communismum, anarchismum, tandem nihilismum ducit*») ¹³⁶.

ia Maironis kalba apie kraštutin socializm , dabar vadinam

¹³² D. Poška, *Mužikas Žemai i ir Lietuvos*, žr. *Lietuvi poezijos antologija*, 158 psl. Plg. *Maironio raštai*, Kaunas 1926, II t., 138 psl.

¹³³ *Kame išganymas?* žr. *Maironio Raštai*, III t., 32 psl.

¹³⁴ A. Jakštas, *M s naujoji poezija (1904-1923)*, I t., 69 psl.

¹³⁵ J. Tumas, *Jonas Maironis Ma iulis*, Kaunas 1924, 77 psl.

¹³⁴ Ten pat.

mokslin marksistin socializm , kurs su Markso ir Engelso komunistiniu manifestu ypa po 1880 m. m reikštis karingai. Kur kas artimesnis jam gal jo b ti utopinis krikš ioniškasis ar bent demokratinis socializmas su teisingumo jausmu, su privatin s nuosavyb s nelie iamumo id ja.

Maironis pripažino visuomen s santvarkos gerinimo bei taisymo reikalingum ir nesitenkino vien socializmo bei to meto komunizmo kritika. Ta iau juos labiausiai kaltino dvasinio elemento ir praeities pažinimo stoka.

«Autorius, sako prof. B. esnys, atsid j s kritikuoja socializmo doktrin , rodin ja jos priešingum dieviškam ir gamtos statymui, jos pragaištingum žmonijos ir taut gerovei ir klest jimui ir t.t. Bet jis nesitenkina vien socializmo ir komunizmo nupeikimu. Jis pripaž sta, kad dabartin žmoni visuomen s santvarka n ra tobula, kad joje atsirado daug yd (pavyzdžiui, turt suplaukimas nedaugelio rankas, o daugumui — nedalia, vargas ir priespauda). Jis neužmerkia aki daromas proletarams skriaudas. Sykiu jis visiškai pritaria, kaip žmoniškumo ir krikš ioniško teisingumo bei meil s išraiškai, pastangoms t , kurie be revoliucij teis tomis ir doromis priemon mis, ypa statymdavyst s keliu, r pinasi pagerinti b kl darbinink luomo ir bendrai pakelti gerb v vis nuskriaust j »¹³⁷.

Tuo pat metu Maironis kreipiasi lietuvišk j jaunim , kurs daugiausia mokslo s m si Rusijoje, kad nebandyt spr sti socialini problem be Kristaus paskelbtosios artimo meil s, kartu ir be t vyn s meil s :

Ir tu, jaunime, kursai šiaur
Išalk s mokslo badu keliauji,
O ten, neturto išg r s taur ,
Paskui už Marks r s iai kariauji,
Paliauk gyven s sapnais kaimyn ,
Sugr žk savo t vu i šal ! —
Myl k, kas amžiais brangu ir dora,
Neskelbk tarp luom prakeikto karo !
Net lenkoman myl k bajor ,
O meil s žodžiai stebuklus daro¹³⁸.

¹³⁷ Bl . esnys, *Maironis kaip teologas*, žr. *Naujoji Romuva*, 1932 m., 45 nr., 962 psl.

¹³⁸ Maironis, *Raseini , Magd* , žr. *Maironio raštai*, II t., 130 psl.

« Taip prakalb jo, sako J. Tumas, krikš ionyb s kunigas. Jis kitaip ir negali kalb ti. Ne gal skelbti, tik net artimiausiam priešui dovanoti yra jam sakyta. Jis ia teologin s moralyb s profesorius »¹³⁹.

krikš ionybei žalingas kuriamas naujas gyvenimo formas tenka reaguoti ne vien poetiniu žodžiu. Ta prasme Maironis buvo sileid s ir visuomeniškai politin veikim , net k rybos s skaiton. 1907 m. jis su profesoriais A. Dambrausku-Jakštu ir P. B i paruoš Lietuvi Krikš ioni Demokrat Susivienijimo programos projekt . Po dviej met su profesoriais J. Matulai iu (dabar Dievo Tarnu) ir P. B i Kaune sureng sociologinius kursus. Daug raš ir spaudoj socialin mis problemomis, pavyzdžiui, apie tada pagars jusi pop. Leono XIII enciklik ^{139 140 141}.

Bet šiuo metu poetiškai išreikštos socialin s mintys ir kitu atžvilgiu yra svarbios ir reikšmingos. *Raseini Magd s* poemoj jis poetine intuicija atsp jo rus 1917 m. revoliucij , kaip kad Jaunojoj Lietuvoj buvo išpranašav s Lietuvos atgimim . «Maironis, sako J. Tumas, dažnai pakyla ligi pranašo rol s, tampa tikru *vates* — *wieszcz*. Bet kaip šitas jo pramatymas aiškus, tai tik steb tis reikia. 1909 metais, teturint 1905 m. revoliucijos šeš l, tik poetas savo intuicija gal jo atsp ti didži j rus revoliucij — naikintoj bolševizm ir jo tak pasauliui; be ko kita, Lietuvai, kada teks jai formuoti nauji socialiai santykiai: ji, matome, šluoja neberekaling dvasiai bajorij , nors ji ir b t dar reikalinga — ekonomijai »¹⁴¹.

ia dar reikia prid ti, kad Maironiui priklauso ir tre ioji pranašyst , kuri jis išreišk satyroj *Tautos pab g liams*, kur pasakyta, kad Lietuv užpl s ateiviai «nuo Volgos », nustumdami nuo žem s m s žmones «pe iais». Nauj laisv s dien pramato iš Vakar :

Pamatysim daug ašar , kraujo,
Iki metai sutvarkymo naujo
Iš saul leidžio rausti prad s ¹⁴².

¹³⁹ J. Tumas, *Jonas Maironis Ma iulis*, 169 psl.

¹⁴⁰ J. Maculevi ius, *Krikš ioniškas social s tvarkos mokslas pagal Leono XIII encyklik*, žr. *Draugija*, 1909 m., 31-32 nr., 282-301 psl.

¹⁴¹ J. Tumas, *Jonas Maironis Ma iulis*, 168 psl.

¹⁴² *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 201 psl. ir *Raseini Magd*, žr. *Maironio raštai*, II t., 154 psl.

Socialines negeroves Maironis ypa stipriai plaka savo satyrose. ia meil s viet žada užimti «r styb s skaudulys ». Tie žodžiai pirmiausia skirti tiems, kurie, d l visuomenini negerovi atsakingi, mažai tuo r pinasi, kurie d l vis negerovi teatsako « kas man darbo». ia poetas sp ja, kad Dievas yra teisingas, bet nemaršus :

Kas vargdien žmog beturt priglaus,
Kad r mams paskirta žib ti ?
Kas šird parodys d l vargšo tamsaus,
Kad n ra už tai kam mok ti ? —
Išgirs tik vaitojim Viešpats Dangaus,
Bus gobšui skaudi jo r styb ¹¹³.

Kita, šalia socialin s nelygyb s, Maironio iškelta problema — tik jimo užslopinimas proletariate. Jau *Kame išganymas* cinikas Marys teig abejojan iam Zoniui: « Kam ieškai Dangaus, kai be jo mums gerai ? »¹⁴³ ¹⁴⁴. Tad dangus tur t b ti žem je. sp damas, kad nerasi be Dievo žmogaus, Maironis tai atsako : «Tik vieno Jisai — karalyst j Dangaus, o kito — po žem replena»¹⁴⁵. Tai aukso veršio garbinimas, ekonomin s gerov s k rimas be Dievo. Tad tam, kurs proletarui nor t atimti tik jim , Maironis meta skaudžius žodžius:

Prakeiktas, kurs pragaro juodo nuodais
Jam tikin i šaldo kr tin !
Prakeiktas piktasis, kurs velnio nagais
Jam vilt išpl š paskutin !¹⁴⁶

Lietuvis, kurio pagrindin charakterio žym yra lygsvara ir moderuotumas, tikrajam ateizmui niekad n ra pasidav s ir tikrai rimt ateist Lietuvoj n ra buv , bent toki , kaip tokiose didel se tautose, kurios met si milžiniškus kraštutinumus. Pagal Mai-ron Diev nebetiki tie, kurie pasidav svetimyb ms, tai tie, kurie

Doros nesekdami t v ,
Nulipd sau nemaž diev ,
Tik vieno Dievo nebemato,
Nes knistis dumbluose paprato¹⁴⁷.

¹⁴³ Ten. pat, 229-230 psl.

¹⁴⁴ *Maironio raštai*, III t., 8 psl.

¹⁴⁵ *Jaunoji Lietuva*, 2 laida, 80 psl.

¹⁴⁶ *Pavasario balsai*, Würzbnrgas 1947, 230 psl.

¹⁴⁷ Ten pat, 215 psl.

Užtenka tokiam bedieviui, kaip tam Goeth s Faustui ar Maironio Zoniui, išgirsti vaikyst s tik jimo varpus, kad jis v l gr žt dievop. Užtenka išgirsti graudaus *Pulkim ant keli* garsus ir «jausmai bedievio, v l atsidar , tik ti mokos nuo t vaikeli »¹⁴⁸.

Lygiai taip pat ir *M s varg* Brazda, buv s socialistas ir nuo tik jimo atkrit s, religingos ir patriotingos lietuvait s Don s veikiamas, v l susiranda išbl sus tik jimo židin , pasiryž s pasimatyti su Šv. T vo atstovu, nes

Ten jo dabar visa viltis,
Ten jo tikybos paslaptis,
Prad s stebuklams ten tik ti¹⁴⁹.

Tai vienas iš t busimosios laisvosios, nepriklausomosios Lietuvos vad , apie kuriuos poetas buvo jau užsimin s savo paioj pirmoj poemoj *Terp skausm garb* , sakydamas, kad « mums reikia didvyri , k Lietuv myli, k Dievui sav s nepavydžia », ir kad Lietuv išgelb s «vyrai su gilia tikyba »¹⁵⁰.

Maironio visuomenin poezija pasilieka daugiausia jo epin s k rybos ribose. sileid s visuomenin veikal , poetas nerim s, kad jo k ryba nukentanti. Bet ir rašydamas visuomenin poezij , Maironis nebegal jo pakilti tikrosios poezijos virš nes. Tai jau daugiau reikalo, dienos b tynyb s padiktuota poezija. «Poetu visuomenininku Maironis tapo ne iš malonumo, bet iš reikalo, ne iš noro save išsakyti, bet iš reikalo kitiems pasakyti»¹⁵¹.

Ir A. Jakštas tok visuomenin k rin , kaip *Kame išganymas*, vadina kad ir vienu iš giliausi , bet ne meniškiausi ¹⁵². Tik kai kuriose satyrose Maironis yra pasiek s deramos poetin s išraiškos, tuo tarpu kai kitose nepais , jei ir tekt peržengti prasto etiketo rib .

Taiau religinis pradas Maironio visuomenin j poezijoj yra bene giliausiai leid s šaknis. Tai jo krikšioniškosios pasaul ži ros

¹⁴⁸ Ten pat, 58 psl.

¹⁴⁹ *Maironio raštai*, II t., 289 psl.

¹⁵⁰ J. Tumas, *Jonas Maironis Ma iulis*, 105 psl. ; Maironis, *M s vargai*, 82 psl.

¹⁵¹ J. Ambrazevi ius, *Maironio Iyrikos sociologija*, žr. *Židinys*, XVI (1932), 103 psl.

¹⁵² A. Jakštas, *M s naujoji poezija (1904-1923)*, I t., 70 psl.

credo. Tai pagrindinis jo ramstis, kuriuo remdamasis kovojo už tą vėlyvąjį laisvą ir gerą.

5. *Gamtin poezija*. — Lietuvos gamta ir jos grožis kėlė Maironyje ne tik tą vėlyvąjį ramstį, bet ir Dievo meilę. Per gamtą poetas geriau pažino ir patyrė jos kūrėjų, gamtos byla leido jam nugirsti jos prasmę ir tikslą. Dėl to Maironio gamtos poezija vietomis tiesiog ekstatiška. Jo susižavėjimas gamta primena maldą Aukšausiamam.

Su gamta susijusi eilė gausu ne tik Maironio *Pavasario balsuose*, bet nemaža gamtos vaizdų yra ir jo poemose, ypač *Jaunųjų Lietuvių*, kur, pagal Donelaičio pavyzdį, giesmė pradeda gamtos pavaizdavimu.

Metų laikai, saulė tekis ar saulė leidis, žvaigždės dangus, Baltijos jūra, Lietuvos upės ir ežerai, miškai ir kalnai, gėlės ir paukščių pasaulis veikė poeto jausmus vienaip ar kitaip, vertė susimąstyti ir pasisakyti dėl jų.

Taip pat ir kitose kraštuose, kaip Šveicarijos, Italijos, gamtos grožis Maironui veikė taip pat linkme. Bet šventimam grožiui jis nepasidavė, kad ir kaip juo gėrė josi, nevertino jo labiau už savo gimtojo krašto grožį. Besižavėdamas kur nuostabiais Alpių kalnais, mintimis skrisdavo paukščių žvaigždutėmis keliu «tolim sias, numyltas tvelišalis»¹⁵³.

Gamta mus žavi ir sukrečia savo stichine didybe, pavyzdžiui, jos rodo audrą, kuri, rodos, verčia užmiršti likusį pasaulį. Tokiu jausmu Maironis išgyvena ant Birutės kalno Palangoje, Baltijai audrojant. Tačiau ir tokioj audrojant poetas nejauia «užmiršimo ramaus».

Gamtaiškai nenuraminus širdies troškimo, jūra betgi poetui diegia kitą jausmą — jį didingumas jam primena Dievo galybę, nes virš jūrų, *Genezės* šžodžiais tariant, plazda Dievo dvasia:

Jūs, jėga, jėga, jėga, jėga, jėga!
Giliai, kaip jausmai poeto giliai,
Ar kad tą vėlyvąjį verkia atminsi,
Ar kad užgieda dvasiai sušilus!

Ji rėkia Dievas sutvėrė,
Ant jėgų išspaudė galybę žymę;
Kas jas išvydo, akis atvėrė,
Pažino Dievą naujame Ryme¹⁵⁴.

¹⁵³ *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 83 psl.

¹⁵⁴ J. Tumas, *Jonas Maironis Maivilius*, 82 psl.

J ra poetui turi dar ir kit reikšm . Gin e su materialistin s ir ateistin s pasaul ži ros atstovu tai buvo vienas iš Dievo buvimo rody m . *Kame išganymas* Pranciškonas ragina klaustis nuo tik jimo nutolus Zon , kas judina pasaul :

O, klauskis pasaulio, ar mari vilnies,
Kad ji tau po koj blaiviai išsities,
Kas judina mari platyb ?^{155 156}

Teb nie tai graik Poseidonas, kurs savo trišakiu valdo marias, teb nie tai Baltijos dieviška J rat , kurios skaisty b nuo žmogaus taip uoliai saugo Perk nas, bet tie dievai iai t ra tik jau gatavo k rinio priži r tojai. Yra aukštesnis, kurs kuria ir judina mari platyb .

Poeto jausmus dievyb s link kreipia ir kalnai. Juk kalnuose, skaidriajame eterio bangavime, lengviau gali pajusti švent j atsimumo paslapt , kuri buvo išgyven Tabore apaštalai šalia Kristaus.

Lietuvos kalnai, kad ir neaukšti, kad ir ne žaugos palyginti su Šveicarijos kalnais milžiniais, poetui leidžia pamatyti t švent j Lietuv , kuri aprašyt skirta «Lietuvos dailininkui plunksna auksine»¹⁵⁶. Šit nuo Žemai i Medv galio kalno «keturiolika bažny i aiškiai užmatai »¹⁵⁷. Gal ne tiek daug nuo garsiosios Šatrijos, kurios virš n ne vienas keleivis tik su malda tedar sta pasiekti. Bet greit bauginantis fantomas dingsta, kai poetas pamato,

Kaip atlaidus eina b riai,
Šlama girios aplinkui dievotai¹⁵⁸.

Tai tie Lietuvos piligrimai, kurie traukia garsi j Šiluv , t šventov , kurios nauj j koply i pašventino pats Maironis 1913 m.

Kaip religin se eil se *Dievo meil* poetas prieš Jehov jaut si tik menkas padaras, taip dabar savo trapum jau ia išvyd s

¹⁵⁵ *Maironio raštai*, III t., 30 psl.

¹⁵⁶ *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 237 psl.

¹⁵⁷ Ten pat, 252 psl.

¹⁵⁸ Ten pat, 237 psl.

Dievo k rin — didingas Alpi virš nes. Tiems kalnams poetas pavydi šaltumo, pastovumo, silpnubi netur jimo, pripaž sta Dievo rank , kuri išved juos saul s švies :

O jos be jausmo, be silpnubi ,
 Vienodos amžiais nuo aušros,
 Kad liep Viešpats iš tamsybi
 Išeit ant saul s atviros ¹⁵⁹.

Užkop s Šveicarijos Rigi Kulmo virš n , poetas skundžiasi negal s užmatyti Lietuvos, kaip kadai skund si Adomas Mickevi ius Krimo sonetuose (*Akermano tyra*) negal s išgirsti gando iš Lietuvos. Bet v l raminasi gamtos rimtimi, kuri jam primena gimtojo krašto šventadienio rimt ir auk Dievui:

Nuo kaskad balt , lyg bažny i smalka,
 Kyla Viešpa io garbei kai;
 Dievui tinka gamtos nekaltoji auka ;
 Laum s juostos j puošia lankai ¹⁶⁰.

Gamtos harmonijoj poetas mato dievišk , palaim ir ramyb nešan i , veikl : šit Neapolio lankos saul leidyje sald ramum neša angelas iš dangaus, vakare ant Keturi Kanton ežero Liucernos varpai Dievui aukoja žmogaus ir gamtos darbus¹⁶¹.

Religin s nuotaikos Maironio met laikotarpi vaizdavime turi ryšio su donelaičiu pietizmu. Pavasar poetas nor t «apimti pasaul , priglaust prie širdies, su meile saldžiai pabu iuoti». Tai ta pati nuotaika, kuri poetas jau ia vasaros nakt :

Noris apimti vis pasaul ;
 Noris myl ti Diev aukš iausi ;
 Noris pasiekti amžin grož !¹⁶²

Net ir ruden , kai padang m slenka pilki debesys, kai siel užpl sta juodos mintys, poetas pajunta kv pim « vis žmonij

¹⁵⁹ Ten pat, 88 psl.

¹⁶⁰ Ten pat, 79 psl.

¹⁶¹ Ten pat, 83 psl.

¹⁶² Ten pat, 87 psl.

meile apgl bti, j pamyl ti skais iau »¹⁶³. Pagaliau ir žiema poetui primena, kad, kaip su Dievo palaima pakils pavasar pas liai, taip ir pavergtą t vyn tur s pabusti pagal teisingojo Dievo plan .

Religin s giesm s žodžiais Maironis sveikina saul tek , t m s linksmyb , kuri neša dien (*Saulei tekant*). Aušra yra dažnas Maironio poezijos vaizdis, nes ji jam primena t nauj pasaul , apie kur kalba šv. Jonas Patmo salos reg jime. Maironiui tatai duoda pagrindo susikurti naujosios t vyn s Lietuvos vizij .

Poetui li dna saul leidyje, nes jam rodos, kad su juo palydi savo paskutin mald :

Taip li dna man kartais ant saul s laidos !
Tarytum šviesos spinduliuos
Palydžiu sapnus paskutin s maldos ¹⁶⁴.

Bet nakt jis v l raminasi, išvyd s žvaigžd danguos ir žinodamas, kad «uždeg j Dievas», o ir ne vien šiaip sau pasigrož ti, bet ir svarbiam tikslui — b ti keleivio vadove tamsi nakt jo tiksl — laisv t vyn ¹⁶⁵.

Nusigr ž s g li pasaul gamtoj, poetas daug ko randa, kuo gali paveikti jaunimo jausmus pamilti doryb ms. Kaip dvasininkui ir pedagogui, Maironiui ypa r p jo Lietuvos jaunimo tik jimas ir dora. Tai jaunimas tos Lietuvos, kuriai Kristaus kryžius pažad jo gyvenim .

Gerai siklaus s liaudies dainas, Maironis pakartotinai kreipiasi jaun lietuvait labiau pamilti jos nekaltyb s ir skaistyb s simbol — r tel , kuri gauna sakrališkai religin s reikšm s jaunyst s amžiuje. Rož nepalyginti gražesn , bet ji n ra skaistyb s simbolis, priešingai, ji net pavojinga ir gundanti, ir *Duete* poetas sp ja nesegti sau rož s prie kas , nes ji « šird jaun pavilios »¹⁶⁶. Jei mergaitei dar tikt kitas žiedas, tai b t tik neužmiršuo , nekalta, « kaip aukštas dangus »¹⁶⁷.

Dažnai Maironis prisimena Dubysos pakrantes su jo apdai-

¹⁶³ Ten pat, 122 psl.

¹⁶⁴ Ton pat, 85 psl.

¹⁶⁵ Ten pat, 80 psl.

¹⁶⁶ Ten pat, 183 psl. ; taipgi žr. *Jaunoji Lietuva*, 2 laida, 45 psl.

¹⁶⁷ *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 151 psl.

nuotom lietuvaite m, kurios, «kaip lelijos, baltos ir aukštos, dang pamylo jo, blaivio jo skaistybe»¹⁶⁸. Net ir tolimuose kraštuose jis pasiilgsta «Dubysos atkrante žali», kur lietuvaite m «rta dabina kasas nuo mažens»¹⁶⁹.

Pagaliau ir paukštieji pasaulio pavaizdavime Maironis pina religinio prado. Našlaitis, išgirdusi, kad gegutis jai pagal liaudies sitikinim iškukavo dar trejus metus gyventi, išgieda eiles, kurios yra ne tik viso eilrašio auksinė karona, bet ir nuoširdžiausios religinės poezijos pavyzdys:

Trejybei pavesiu pirmuosius metus,
O K dieviui J zui antrieji tebus!
O Tau, Motin le, treti!
Tu melstis Diev mane mokinai,
Marija, Tave aš taip myliu karštai!
Privesi prie Dievo pati.

«Garb J zui Kristui» ištarsiu pri jus;
Aukščiau siausias, paglostis, šauks aukso dirb jus
Ir lieps man prisegti sparnus.
Tada, kaip kregždėlė, Dang nuskrisiu,
O žeme lankydamas žmones mokysiu
Užjausti našlaitius mažus¹⁷⁰.

Jeigu lietuvi našlaičiai dainos skaitomos vienomis iš gražiausių, tai šia Maironis yra labai priartėjęs prie tokio tipo dainelės. Be to an sen mitologinė našlaitis dainelė «N r man močiutės krautiui krauti, n r man tvelio dalelei skirti» Maironis dėjo naują krikščionių sampratą.

Maironio gamtinė poezija savo pobūdžiu yra artimesnė jo asmeninei poezijai: tai objektyvaus pasaulio pergyvenimai, per jo sielos prizmą perleisti. Jie taip pat perpinti religiniu ir patriotiniu pradū ir dar aiškiau parodo jo pasaulžiūrą.

Bet poetinės išraiškos atžvilgiu Maironio gamtinė poezija išlyginto, sereningo jausmo daugiau, negu asmeninė poezija, kurioje išraiškos atžvilgiu apstū kontrastai. Gamtinė poezija mažiau

¹⁶⁸ Ten pat, 33 psl.

¹⁶⁹ Ten pat., 84 psl.

¹⁷⁰ Ten pat, 153-154 psl.

maldos elemento, o daugiau kito Dievo atributo — jo galyb s pajutimo.

6. *Istorin poezija*. — Istorin s, arba istorijos temomis rašytos, poezijos randame Maironio lyrin j, epin j ir dram in j k ryboj. Dalis jos eina patriotin lyrik *Pavasario balsuose*, šiek tiek randama *Jaunosios Lietuvos* poemoj, daugiau balad se iš lietuvišk padavim , bet daugiausia jos turi dram trilogija — *K studio mirtis*, *Vytautas pas kryžiu ius*, *Vytautas Didysis Karalius*.

Kaip romantikas aušrininkas, Maironis anksti susidom jo Lietuvos istorija : jau 1880 m. m sis to darbo, bet užbaig s 1886 m., b damas Kauno kunig seminarijoj ¹⁷¹.

Maironis mat , kad visa Lietuvos praeitis yra glaudžiai susijusi su religija. Kasydamas apie senov s lietuvi tik jim , Maironis pastebi, kad «žmogui yra gimta Aukš iausiojo šio pasaulio K r jo s mon », kad senov s lietuviai tur j dvasišk savo diev supratim , nes stabai j šventyklose atsirad v liau d l svetim j takos ^{171 172}.

Ta iau savo istorin j poezijoj Maironis nesileidžia gilesnius senojo lietuvi tik jimo laikus. Kad ir susidurdamas su sen ja lietuvi religija (*Nelaimingos Dangut s vestuv s*, iš dalies *K studio mirtis*), Maironis jos pla iau neatskleid , vienur kitur tepamin - damas Perk n , kurs lyg ir artimesnis vieno Dievo s vokai. Ta iau Maironio dievyb s supratime nerasim n krislo to pan - teizmo, koku pasireiškia, pavyzdžiui, Kr v s Vainorus. Net ir liaudies animizm Maironis iš dainos eil rašt perk l labai atsargiai, beveik nežymiai (*Uosis ir žmogus*).

Maironio tvirtas tik jimas Dievo Apvaizda pasireiškia ir jo Lietuvos istorijos aprašyme. Pavyzdžiui, Vytautui patekus kal jim , «Aukš iausias Dievas neleido taip niekingai praž ti vyrui, kuris garbe kaip saule paskui apšviet m s t vyn »¹⁷³. Šis motyvas yra per j s ir Maironio istorin poezij .

¹⁷¹ Pr. Paul iukonis, *Maironis istorikas*, žr. *Maironis. Jo gimimo šimtme iui pamin ti*, Chicago 1963, 32 psl.

¹⁷² *Maironio raštai*, IV t., 15 psl.

¹⁷³ Pr. Paul iukonis, *Maironis istorikas*, žr. *Maironis. Jo gimimo šimtme iui pamin ti*, Chicago 1963, 34 psl.

Vaizduodamas praeitį, Maironis veikiau apsistoja ant abiejų tik jį — senojo ir krikščioniškojo — ribos, kaip tatau ypač matyti iš Maironio dramų, kuriomis atbaigta senatvė, jei tai, kas buvo pradėta jaunystėje.

Savo *Lietuvos istorijoj* Maironis pataria Lietuvai krikščionims skaičiuoti nuo Mindaugo laikų ir didžiai apgailestauja, kad tolimesnės visos tautos apkrikščijimas buvo sutrukdytas Ordino ir Mindaugo giminaičiai. Visai kitaip būtų pakrypusi Lietuvos istorija: Vokiečių Ordinui nebūtų buvęs pagrindas kariauti su stabmeldžiais lietuviais, Lietuva būtų jusi vakar Europos valstybių šeimyną lenkiant tarpininkavimu, būtų išvengta gudų tikėjimo ir kalbos tokos Lietuvos rytų pusėje, patys prasių būtų susilaukę nemažai paramos iš Lietuvos pusės ir bent iš dalies išvengę pražūtį¹⁷⁴.

Mindaugo praeitis Maironiui kaip poetui atrodo tokia netolima, jog tariasi, kad Betygalos artojai galėtų papasakoti apie senosios Mindaugo laikų bažnyčios likučius:

Štai Betygalos klauskis artojų,
Ar nemat bažnyčios sienų,
Tos bažnyčios, kuri dėl garbės
Mūsų Mindaugas buvo pastatęs¹⁷⁵.

J. Tumas ta proga sako: «Kas nežino, kad bažnyčios yra prieš 600-700 metų kūręs Mindaugas (pirmojoje pusėje tryliktojo amžiaus). Bet regimieji paminklai, tebeskambančios alegorijos tiek pat mažai jiems besako, kaip ir brangios iškasenos apie pačius tradicinius indus»¹⁷⁶.

Maironis senajame lietuvių tikėjime randa artimų krikščionybėi brovų, kurie galino lengvesnį perėjimą iš senojo tikėjimo naujajam. Birutė, Vytauto Didžiojo motina, kad ir tebesilaikydama senojo tikėjimo, jau turi krikščionybės sampratą apie nuodmą:

Už nuodmes, vaikai, baudžia
Praamžius; žmonės taip suklydo, kad
nenori garbinti dievą¹⁷⁷.

¹⁷⁴ *Maironio raštai*, IV t., 41 psl.

¹⁷⁵ *Raseiniai, Magd*, žr. *Maironio raštai*, II T., 133 psl.

¹⁷⁶ J. Tumas, *Jonas Maironis Mačiulis*, 168 psl.

¹⁷⁷ Maironis, *Vytautas pas kryžiuočius*, žr. *Maironio raštai*, III t., 193 psl.

Kunigaikštis Manvydas, išleisdamas savo dukr Dangut už moz r kunigaikš io Kundroto, iškelia vestuves dar pagal senuosius papro ius, bet jau nebesipriešina, jam išsivežus j svetim krašt , kelti vestuves saviškai, pagal krikš ioniškus papro ius. Net vakarin giesm Perk n baigiama giesm s *Šventas Dieve* sekimu :

Perk ne galingas, Perk ne griausmingas,
Perk ne dangiškasis, mus saugok nuo nelaim s ¹⁷⁸.

Krivi krivaitis pomirtin gyvenim nusikaltusiajai piešia pagal krikš ionyb s supratim :

Eik, nelaimingoji, per ugn an pasaul ,
Kur nematysi saul s nei ryt šalies,
Kur amžinoji be vilties tamsa ^{178 179}

Iš kitos pus s, Jogaila, kad ir pri m s krikš ionyb , nepa- b gsta s žin s balso nežudyti savo d d s K stu io. Ne kart jis dar iš pratimo tebesišaukia ir paties Perk no dievai io. O Vytauto sesuo Danut -Marija broliui primena, kad « tie kryžiuo-iai nors vienuoliai, nors jie nešioja kryži ir krikš ionimis vadin- nas, kad jie, atleisk jiems gailestingas Dieve, bjauriau negu pago- nys elgias » ¹⁸⁰.

Ji taip pat didžiai apgailestauja, kad K stutis, tas tikrai dory- bingas karžygs, riterini dorybi kupinas, t vynei per ištis amži tarnav s, nebetapo krikš ionimi ir liko nužudytas, nors ji vis tik jusi « krikš ionimi j virsiant » ¹⁸¹.

Ta iau sen j kunig choras primena, kad Praamžius tam didžiajam lietuvi karžygiui paskyr s viet danguj :

Už darbus garbingus šios žem s varguos
Praamžius tau sost paskyr danguos¹⁸².

¹⁷⁸ Mair onis, *Nelaimingos Dangut s vestuv s*, žr. *Maironio raštai*, III t., 58 psl.

¹⁷⁹ Ten pat, 86 psl.

¹⁸⁰ Mair onis, *Vytautas pas kryžiuo ius*, žr. *Maironio raštai*, III t., 188 psl.

¹⁸¹ Ten pat, 180 psl.

¹⁸² Maironis, *K stu io mirtis*, žr. *Maironio raštai*, III t., 164 psl.

Tik vaidilu i žodžiai, kad «mid jam geriant, tarnaus vokieiai», primena ano meto lietuvi tikybin sitikinim .

Pareikšdamas didel pagarb Vytautui Didžiajam, Maironis j rodo nuskaidrintoj, kone religin j šviesoj. Tai vienas kilniausi ir garbingiausi valdov . Dievo Apvaizda gelbsti Vytaut ne tik iš lemtingo Vorkslom šio (Kaune Marijos garbei pastato bažny i) ir Jogailos kal jimo, bet ir iš Ordino pinkli .

D l to *Senov s dainoj* Vytautas yra vadas, kurs «sulauž prieš puikyb », iš Trak pilies dar tebebyloja jo garb , Pane-riuos jo dvasia pasirodo ant balto žirgo (kaip ir šv. Kazimieras), *Jaunosios Lietuvos* himne Vytautas, kaip ir pats Maironis, tampa tautos pranašu:

Tu, Vytaute didis, vadove t vyn s !
 Tu skardas dien milžin !
 Tu, Lietuvai gars vainik nupyn s,
 B k pranašu saul s dien !¹⁸³

Vytautas didžiai pasitiki Aukš iausiojo Apvaizda, jos vardu tik damasis išsivaduoti tiek nuo kryžiuo i , tiek ir nuo lenk . Aukš iausiojo galybi Viešpaties vardu jis priima jam didži n atliekam priesaik . Nors jam pa iam su broliu Zigmantu krikšt teko priimti iš kryžiuo i reikalui spiriant, bet, kai jau kart krikš ionimi tapo, tame tik jime nebesvyruoja.

Vytautui r pi, kad ir jo mylimi žemai iai, iš kuri pats buvo kil s, grei iau priimt krikš ionišk j tik jim , kad ir iš kry-žiuo i rank , kurias politiniais sumetimais laikinai buvo patek . ia Vytautas nor jo išbandyti kryžiuo i nuoširdum tik jim platinant, kai tie dels , neb dami tikri d l ilgesnio šeimininka- vimo Žemai iuose.

Bet tu, Didysis Ordino magistre,
 Kurio šventuos statymuos kilniai
 Vardai ir Kristaus ir Marijos rašyta,
 B k jiems ir t vu ir glob ju,
 Kad, garbinti Perk n atsisak ,
 Grei iausiai virst Romos katalikais¹⁸⁴.

¹⁸³ *Jaunoji Lietuva*, žr. *Maironio raštai*, II t., 113 psl.

¹⁸⁴ Maironis, *Didysis Vytautas — Karalius*, žr. *Maironio raštai*, III t., 328 psl.

Nor damas atsipalaiduoti nuo Horodl s unijos «brolišk » varžt su lenkais, Vytautas ima atsakingum ant sav s, pasitik damas Dievo Apvaizda ir sakydamas, kad atsakysi s «prieš Diev , ne prieš jumis »¹⁸⁵.

Pats imperatorius Zigmantas pripažino, kad «tikrai pasidarbavo daugel m s draugas Vytautas Bažny ios ir t vyn s labui»¹⁸⁶. Tik jam ginti Europos nuo turk kliud lenkai, nors iš tikr j Lietuva Europai buvo žinoma kaip «prieš turkus siena iš granito »¹⁸⁷.

Imperatoriaus žodžiai, kad Vytautas daug pasidarbav s Bažny ios ir t vyn s labui, b dingi ne tik Vytautui, bet jie tinka ir pa iam j autoriui — Maironiui, kurs vis savo gyvenim skyr Dievo ir t vyn s labui, kuriam, kaip ir Vytautui, daugiausia kenk tie patys lenkai (*Skausmo skundas* ir kita)¹⁸⁸.

naujesnius, šiluvinius ir pošiluvinius, laikus mus nukelia Maironio balad s *i inskas* ir *Užkeiktas Skapiškio varpas*, kuri pirmojj rodomas Dievo teisingumas, antrojoj — kaip Dievo baudžiama puikyb .

i inskas yra viena iš stipriausi Maironio baladži ir, kaip ir *Roma*, kelia t pa i Dievo teisingumo problem : Dievas baudžia gobšiuosius, išdidžiuosius ir puikyb s bei savavališkumo pilnus valdovus.

i inskas, kaip ir Goeth s Faustas, velniui užraš s savo siel (po tarimo, kad nuskandin s žmon). Seime užrikdav s veto, visus nutarimus niekais paversdav s, buv s už pinigus Maskvai parsidav s, su vargšais žmon mis elg sis kaip paskutinis niekad jas, dargi rarat važiuodamas keliui pašviesti liepdav s uždegti j trobeles. Sulaikytas prie bažny ios, kol atsiteis už pragaištingus Dievui darbus, nužudo Dievo tarn klebon , o ir pat i insk Kal d ryt atsiv rus žem praryja. Taip niekad j valdov ištinka teisinga Dievo bausm .

Bet yra aukštai galyb !
Net i insk ji pasieks,

¹⁸⁵ Ten pat, 390 psl.

¹⁸⁶ Ten pat, 381 psl.

¹⁸⁷ Mair onis, *M s vargai*, Kaunas (b. d.), 143 psl.

¹⁸⁸ *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 141 psl.

Nes prieš amžin teisyb
Neišliks nebaustas nieks ¹⁸⁹.

Užkeikto Skapiškio varpo padavimas siekia 17 šimtmečio laikus, kai ežeru bevežamas varpas mės girtis pasiskardensi su nuo Skapiškio ligi Biržų taip, jog net « gaus bambizai pavydėti ». Varpas už išdidumą likęs nubaustas, nuskandintas.

Daug ką apsakė seneliai žili
Iš tolimos praeities ;
Jį paklausyk, kaip puikyb kvaili
Baudžiama Dievo paties ¹⁹⁰.

Maironio istorinė poezija, daugiausia epinio ir dramatinio pobūdžio, lieka objektyviosios poezijos rėmuose : poeto aš mažiau tepasireiškia. Religinio prado joje ne mažiau kaip kitose Maironio poezijos rėšyse. Ypač keliama Dievo Apvaizdos idėja.

III. Poetinė religinio prado išraiška Maironio kūryboje

1. Kompozicinė išraiška. — Kaip visa Maironio poezija persunkta religiniais nuotaikomis, taip joje gausu ir religinių vaizdžių — su vokais, kuriomis religinis jausmas reiškiamas. Iš vienos pusės poetas tais vaizdžiais skelbia savo pasaulžirą, iš kitos jais kelia poetinio kūrinio vertę.

Kad ir aukšto teologinio išsilavinimo pasiekęs, kad ir moksliniam ir pedagoginiam darbui pasišventęs, Maironis savo poezijoje religiniais vaizdžiais tik populiarina teologinio mokslo žinias. Tačiau visur jaučiama išlaikyta tiesi linija tarp mokslų sigyties ir jo poetinio išreiškimo.

Įdomia kyla klausimas, kaip religinis pradas jungtas Maironio kūryb ir kaip jis poetiškai išreikštas. Tai kartu poetinio kūrinio kompozicijos ir jo meninės, poetinės išraiškos problema.

Kompoziciniu atžvilgiu Maironio poezija yra gana kruopščiai

¹⁸⁹ Ten pat, 249 spl.

¹⁹⁰ Ten pat, 255 psl.

išm styta ir atbaigta. ia, žinoma, pirmiausia kalbame apie jo lyrik . Maironio poemos, kaip pastebi literat ros kritikas, b - damos pagr stos nuotaika, pavyzdžiui, *Jaunoji Lietuva*, nebeturi epinio k rinio lygumo¹⁹¹ * ¹⁹³. Išimt ia sudaro *Raseini Magd* , kuri kompoziciniu atžvilgiu yra iš Maironio poem tobuliausia.

Maironio lyrikoj randi dažniausiai darniai išbaigt k rin su derama žanga, d stymu ir pabaiga. D l to nenuostabu, kad Maironis raš ir sonet su gerai išm styta kompozicija, nors j , kaip ir angl Miltonas, paliko nedaug. Juose dažniausiai reiškiamos religin s ar šiaip kilnaus pob džio mintys.

Maironio eil s, kuriose pinta religinio prado, paprastai turi tvirtai, net didingai išreikšt pabaig . Toji pabaiga yra tiesiog viso eil raš io kar na. J nu mus, lieka medis, tiesa, su lapais, bet be žied .

Pavyzdžiui imkime populiari sias eiles *Kur b ga Šėšup* ¹⁹². Eil raš io ritmika, subtil s gamtos ir istorijos vaizdai mus nuteikia didingai, rimtai. Jeigu nuimtume jo kar n — mald *Apsaugok, Aukš iausias, t mylim šal* , eil rašt tur tume baigti šiais žodžiais :

ia, kur Vytautas Didysis mus ir Vilni gyn ,
Bus per amžius, kaip ir buvus, Lietuvos t vyn !

Taip, žinoma, gali pasakyti kiekvienas dieviška Apvaizda ir pagalba netikintis žmogus, lyg taip iš tikr j ir tur t b ti. Ta iau Maironis tuo nesitenkino ir prid jo tokius maldos žodžius Aukš iausiajam, kokie pl sta tik iš nužemintos širdies:

Neapleisk, Aukš iausias, m s ir brangios t vyn s,
Maloningas ir galingas per visas gadynes.

ia poetas išpild iškiliosios psalm s patarim : Geriau pasitik ti Aukš iausiuoju, kaip žem s kunigaikš iais ¹⁹³. Kad ir kaip gerb poetas Vytaut Did j , bet žinojo ir jo žemiškosios galios trapum .

¹⁹¹ J. Brazait is, *Maironis*, žr. *Lietuvi Enciklopedija*, XVII t., Bostonas 1959, 115 psl.

¹⁹² *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 53-54 psl.

¹⁹³ *Ps.* 117, 9.

Gal tume imti pavyzdį ir iš Maironio asmeninės poezijos, jo eilės *Jeį žemį širdį viliojo*. Numet jį kar n, eil rašt tur tume baigti šiais žodžiais:

Kaip paukštis budrus, taip iš anksto beskrysta
 Žmogaus apgaulingi sapnai;
 Bet žiedas kely greit nuo saulės pavysta,
 Ir lieka vieni stagarai ...¹⁹⁴

Bet ant šios šekspyriškos barokinio meto nuotaikos Maironis uždeda kar n — išpažinimą Aukščiau, kurs dav jam begalinį širdį ir kurs vienas jį gali atgaivinti.

Be abejo, ir Maironio lyrikos su religiniu pradū pasitaiko nukrypimū nuo šios prastinės linijos, kuri pasižymi tokiu darnumu. Taip eilės satyra *Beturį iams* gal t bti baigiamos posmū «O Dieve teisingas! be Tavo tiesos beturtis kent t negal t»¹⁹⁵. Pridtinis posmas «Prakeiktas, kurs pragaro juodo nuodais jam tikinti šaldo krutin!» nors ir yra stiprios išraiškos, bet nebeturi to moderuoto estetinio jausmo, kurs labiau tikt eilms su religiniu pradū. Bet tokie atvejai gana reta.

Eil rašio pabaiga su malda ar šiaip jau su kreipimusi Aukščiau ar Marij visam eil rašiu duoda dažniausiai didingumo, iškilmingumo, Dievo didybės ar pagalbos pajautimo sp d. Tik retais atvejais Maironis pasinaudoja pirmojo posmo pakartojimu eil rašio gale (dar rečiau vidury). Tokiais pavyzdžiais gal t eiti *Senovs daina* (Oi neverk, matuš le, kad jaunas s nus eis ginti brangiosios t vyn s), *Varpai*, *Didysis šeštadienis*, *Marija*, *Marija* (su kiek moderuotu pirmuoju posmū). tuos pakartojimus poet bus past m j s didingumo, skambumo sp dis.

Visa Maironio poezija yra nuolatinis dialogas — dialogas pirmiausia su pačiu savim, paskum dialogas su antruoju asmeniu. Tik labai retais atvejais poetas leidžia t dialog atlikti kitam asmeniui (pavyzdžiui, našlaitei to pat vardo eil raštyje). Kreipimasis Diev, Marij, angel sarg dažniausiai užbaigia eil rašt, ir tik retais atvejais jis virsta ištisa malda, kaip tatau matyti Maironio religinio poezijos (*Dievo meil, Marija, Marija*).¹⁹¹

¹⁹⁴ *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 101 psl.

¹⁹⁵ Ten pat, 230 psl.

Ta iau malda ar prašymu eil raštis ne tik baigiamas, bet kartais ir pradedamas, toliau d stant savo reikalus, bet malda jo nebebaigiant. Tokia yra eil raš io *Išvažiuojant pradžia*:

Palaimink, Viešpatie, kelion ,
 Kurioj pro ašar miglas
 Palydžiu praeit maloni ,
 Kaip laim s tolimas salas ¹⁹⁶.

Dar dažniau eil raš io religin element tartum gaubte gaubia pirmoji ir paskutinioji strofa. Kompoziciškai tas elementas eil - raštyje b na palaiptisniui išd stomas taip, kad virš n je b t aiškiausia religinio prado išraiška. Tai Maironio logiško bei matematiško m stymo išdava poezijoje¹⁹⁷.

Eil raštyje *Geresni laik viltis* randame toki gradacij : Jeigu Dievas teisingas, jeigu jis galingas ir mus valdo, tai jis mums ir pagalbos rank išties. Eil raštyje *Lietuva brangi* vis išvardint Lietuvos grož vainikuoja bažny ios vidinis grožis — gilus ir nuoširdus lietuvi tik jimas. Eil raštyje *Jeį po amži kada tik jimas* Aukš iausiajam išpaž stamas antiteziškai: rodos, mus užmiršo, rodos, geriau mirti, bet mes vis tiek jam tarnaujame.

Kartais malda eil raštyje eina tik užsklanda strofai. Tik k atgimusios Lietuvos savanoriams parašytame himne *Pirmyn kov* tokia užsklanda eina šie dveilčiai:

Pastiprink, didis Dieve, mus
 Atremti priešo puolimus !
 ir
 Palaimink, Viešpatie, galingas,
 Lietuvi pastangas teisingas ¹⁹⁸.

Šios kiek skirtingos užsklandos priderintos prie eil raš io turinio : kai raginama kovoti už t vyn taip, kaip kovojo prot viai, prašoma pastiprinimo; kai primenama, kad reikia kovoti už žem , paveld t iš prot vi , tai yra už savo teises, prašoma palaiminimo.

¹⁹⁶ Ten pat, 127 psl.

¹⁹⁷ M. Vaitkus, *Viena diena su Maironiu Palangoje*, žr. *Aidai*, 1952 m., 5 nr., 208 psl.

¹⁹⁸ *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 61 psl.

Tie, kurie, kovodami su religiniu pradu Maironio k ryboj, nubraukia tas užsklandas ir palieka tik «nat ral » eil rašt , iš tikr j nubraukia daugiau negu tik religin prad , nes tuoj kyla klausimas : Ar lietuvi tauta neturi teis s atremti savo prieš , ar kovoti už prot vi žem n ra teisingos pastangos ? Ar tai tik palikta didžiosioms tautoms ! Bet tai atsiduot imperializmu. Ir t.t. ir t.t. Tada tenka išimti vis eil rašt , juoba, kad jis buvo ir skirtas savanoriams, jusiems kovoti už laisv ir nepriklausom Lietuv .

Kartais Maironio poezijoje, ypa jo gamtin j poezijoje, ir ne maldos pob džio posmas sudaro eil raš io pabaig . *Vakaro min-tyse*, svarstydamas nusileidžian ios saul s sp džius, poetas (be- rods, ne be ind jo paties verstosios poezijos takos) duoda toki religinio pob džio išvad :

Tik vienas Jis, nežinomas, nematomas, galingas,
Prieš amžius laikrodžio užsuko tuos ratus ;
O tu prieš did J marus ir nuod mingas,
Nusteb s garbini tik m lynus skliautus¹⁹⁹.

Vasaros naktyse, apsvarst s gamtos ramum , t nakt magišk palaim , Maironis nesitenkina vien gamtos palaima, jis už jos ieško paties jos pirmavaizdžio ir eil rašt baigia šiuo ketureiliu:

Noris apimti vis pasaul ;
Noris myl ti Diev aukš iausi ;
Noris pasiekti amžin grož !
Ko gi taip li dna ? Ko gi taip ilgu ? ²⁰⁰

2. *Stilistin išraiška*. — Formos atžvilgiu Maironio poezija gana vari. Pradedant paprastais ketureiliais ir baigiant mant-riais sonetais (nors ir ne petrarkiniais), ia rasi vairiausi strof . M giama Maironio eil daros forma yra lyg iš dviej tercjin sud tas šešiaeilis, kuriuo parašyta ir populiarioji *Marija, Marija*. Satyrose ir balad se Maironis parod ypatingo išviršin s formos lankstumo. Tokiu pat lankstumu pasižymi ir Maironio marianin poezija.

¹⁹⁹ Ten pat, 89 psl.

²⁰⁰ Ten pat, 87 psl.

sonet Maironis deda rimt , daugiausia religin turin . Sonetu parašyta ir *Dievo meil* , vienas iš labiausiai žinom Maironio religin s poezijos eil raš i . Kiti sonetai, kuriuose esama rimto turinio ir religin s nuotaikos, yra : *Saulei tekant, Dvi žvaigždė, Troškimai, R t vainikas*. Sonet skai ius mažas, bet jie pasižymi poetiškumu. J. Tumas vadina juos Maironio k rybos perlais^{201 202}. Bendrai imant, tonine eil dara parašyti Maironio eil raš iai daugiausia yra keturp džiai, bet d l skirtingos metrikos j sp dis skaitytojui vairus. Ne tik ritmas, bet ir rimas veikia savaip. Vienok sp d gauname skaitydami daktiliais ir mišriaisiais rimais parašytas eiles, kaip šit:

A i Tau, Viešpatie, jogei myl damas
Serg jai mano gyvenimo ryt :
Argi tai syk , perdaug patik damas,
B gau tinkl , gudriai išraizgyt !²⁰²

ir kitok , chor jais ir vyriškais rimais pa vairintas:

Atsiklaup s prieš altori ,
Prieš Šven iaus pagarboj,
Nuraminti šird noriu
Dievo amžinoj globoj²⁰³.

Stilistiniu atžvilgiu Maironis ir religiniais motyvais parašytoj poezijoj gausiai vartoja epitetus, palyginimus, tropus ir fig ras.

religin epitet Maironis deda arba jau nusistov jusi s vok (tik jimas — šventas), arba mums artim (Dievas — didis, Apvaizda — t viška), arba diding (meil — begalin , giesm — galinga, širdis — jausminga), arba aukš iausi laipsn (Dievas — geriausias t vas, skais iausias meil s šaltinis).

Bet bendrai Maironio epitetas, kaip tat pastebima ir Goeth s poezijoj, turi išreikšti aktyvi objekto pad t :

Mes klystantys žmon s,
Maldaujam malon s.

²⁰¹ J. Tumas, *Jonas Maironis Ma iulis*, 248 psl.

²⁰² *Pavasario balsai* Würzburgas 1947, 120 psl.

²⁰³ Ten pat, 185 psl.

Marija, mald neatmesk !
 Tarp verkian i mari ,
 Ši žemišk kari ,
 Nupuolan ius stiprink ir vesk ²⁰⁴.

Herojiškam savo poezijos sp džiui padidinti Maironis vartoja tokius epitetus, kurie kelia didingumo ir kilnumo emocijas. « Maironis, tas herojiško lietuvi tautos laikotarpio herojiškas poetas, ir Diev pažvelgia herojiškomis akimis, ia Dievas jam vaizduoj s kaip Aukš iausias Dievas, Dievas Jehova, didingasis Dievas »²⁰⁵ ²⁰⁶.

vair s religiniai vaizdžiai, kaip dangus, angelas ir kiti, Maironio poezijoje eina dažnu palyginimu. Steb damas Vilni ant kalvos iš tolo, jau svetim j paimt , prisimindamas jo garbing ir mums toki brangi praeit , Maironis sušunka :

Kaip sielai amžinas dangus,
 Kiekvienas žingsnis ia brangus ²⁰⁶.

Dvasios sald s reg jimai, nemiršt troškimai poetui yra kaip iš dangaus atskrid sapnai (*Skurdžioj valandoj*). Vizijoje, kurioje išvysta poezij , jis kartu pamato ir padang m skrendant serafim , tai yra vien iš t angel , kurie Aukš iausiajam «per amžius ugnim meil s rausta » ²⁰⁷. Angelas — kilniausias dangaus gyventojas, d l to ir *M s varg* Brazda pirmojo karo metu prisimena Lietuv « kaip angel pasaulio kito » ²⁰⁸. D l to ir danguj gimusi žvaigžd mariose rodo keli , « kaip angelas šviesybi » ²⁰⁹.

angel sarg kreipiamasi ne tik kaip vadov sunkioje sielos kelion je, bet jis eina taip pat pasiaukojimo ir pasišventimo simboliu. Tokiu angelišku pasišventimu buvo apdovanota Jau nosios Lietuvos Jadvyga Goštautait , ryžusis pasiaukoti Juozo Rainio t vyn s gelb jimo žygiuose :

²⁰⁴ Ten pat, 179 psl.

²⁰⁵ J. Ambr azevi ius, *Lietuvi rašytojai*, 120 psl. : *Maironio vieta lietuvi religin j literat roj*.

²⁰⁶ *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 32 psl.

²⁰⁷ Ten pat, 182 psl.

²⁰⁸ Mair onis, *M s vargai*, Kaunas (b. d.), 132 psl.

²⁰⁹ *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 80 psl.

Jo alpstan i šird ji žadint mok t ,
 Jam b t gaivinan ia ryto rasa,
 Kaip Angelas-sargas karštai j myl t ,
 Jo siekiam s aukštie ms atsidavus visa ! ²¹⁰

Bet nemaža medžiagos Maironis palyginimams m iš Šv. Rašto, iš psalmi , evangelij . Kaip veltui darbuojasi tie, kurie stato namus be Dievo pagalbos, taip veltui ir « ankstybi, be Dievo palaimos darbais »²¹¹. Kaip babilonie i karaliaus Belzacaro pra-gaištingus darbus pasv r amžinoji teisyb , taip ir «Dievo teis amžina » pasveria darb kiekvieno žiauraus valdovo, ypa ko-vojan io su religija ²¹². Kaip Dievas nuo sosto numeta išdidžiuo-sius, o išaukština žemuosius, taip jis vaduoja ir pažemintas tautas iš vergijos ²¹³.

Vytautas Didysis, d l kryžiuo i klastos netek s savo dviej s neli kaip kait ir žinodamas, kad prie tokio p dinio kaip jis pats Lietuva b t susilaukusi tokios garb s, kokios Izraelis susi-lauk prie Dovydo s naus Saliamono, skundžiasi Dievui:

Kod l man Dievas nedav s naus ?
 Koki aš b iau jam palik s Lietuv galing
 Toliau valdyti ir tvarkyti išmintingai,
 Kaip Dovydas karalius Saliamonui²¹⁴.

Kaip Aukš iausiojo vardas garbinamas «nuo saul s tek jimo iki jos nusileidimo », nes jis savo Apvaizda sergsti visas tautas, taip Kristus, «nuo saul s ryt iki jos užtemimo ant kryžiaus išties s rankas », Did j šeštadien jau skelbia atgimimo laikus ne tik religine, bet ir tautine prasme²¹⁵.

Lietuvis iš seno artimai susigyven s su gamta, d l to ir Mai-ronis gamt perkelia ne vien religin vaizd . Stilistinis gamtos sugyvinimas (prozopop ja) religiniais vaizdžiais — gan dažnas

²¹⁰ *Jaunoji Lietuva*, 2 laida, 27 psl.

²¹¹ *Psalm* 126, 2 ; *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 50 psl.

²¹² *Danieliaus pranašyst* 5, 27 ; *Pavasario balsai*, 249 psl.

²¹³ *Luko* 1, 52 ; *Pavasario balsai*, 14 psl.

²¹⁴ Mair onis, *Didysis Vytautas — Karalius*, žr. *Maironio raštai*, III t., 402 psl.

²¹⁵ *Psalm* 112, 3; *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 181 psl.

Maironio poezijos reiškiny. Kaip žmogui, taip, rodos, ir giriai Dievas dav jausm :

Tu, girele, tu, žalioji.
 Ko graudingai tu vaitoji ?
 Ko kr tin pl šo v jas ?
 Ar tau Dievas dav jausm ? ²¹⁶

Didingos Alpi kaln virš n s, kurioms «liep Viešpats iš tamsybi išeit ant saul s atviros », tartum kokios valdov s « nuo aukšto išdidžiai apmato žmoni stropius dienos takus » ²¹⁷. Tatai poetui mena, kad Dievo valia ir t vynei bus skirta iš vergijos išeiti laisv s saul .

Šveicarijos Keturi Kanton ežero saul leidyje vakaro varpai Dievui aukoja dienos darbus, kaip aukoja ir poeto toli palikusioj t vyn j :

Saul už Alpi leidos sutingus ;
 Varpai Liucernos
 Dievui aukojo darbus vargingus
 Žmogaus ir gamtos ²¹⁸.

Dirvos ir padauginto gr do palyginimas imtas irgi iš evangelijos ir eina dieviškosios palaimos simboliu²¹⁹ .

Kovodama su visuomen s ydomis, Maironio lyra kartais daros ir r stesn , ypa jo satyrose. Skaudžia, kartais net sarkazmo siekian ia, ironija poetas pliekia tuos, kurie met idealus, pasidav kasdienyb s patogumams ir, lyg nieko pikto neveik , tikisi dangaus. Taipgi tuos, kurie sako «kas man darbo », kai bažny ia verkia kruvinai ar kai vaikus bedieviai žudo ²²⁰. Tenka ir tiems, kurie svetimus dievus lipdo, o tikro Dievo nebemato ²²¹. Pagaliau taiklia ironija Maironis atsiliepia ir apie pamoksl neklau-san ius ponus (bajorus) *Jaunojoj Lietuvoj*.

²¹⁶ Pavasario balsai, Würzburgas 1947, 15 psl.

²¹⁷ Ten pat, 88 psl.

²¹⁸ Ten pat, 83 psl.

²¹⁹ *Mato* 13,8 ; *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 42 psl.

²²⁰ *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 209-210 psl.

²²¹ Ten pat, 215 psl.

Vikarijus šauk pamoksl grauding ;
 Sutryn ne vien širdel jausming !...
 Bet ponai pamoksl nelaukia ^{222 223 224 225}.

Religin s prasm s turi ir kai kurios Maironio alegorijos, kar-
 tais reiškian ios ir simbol , kaip kryžius, kardas (kalavijas),
 eršk iai, žvaigžd , dangus, pragaras ir kiti.

Kryžius paprastai yra kan ios simbolis, j dedama krikš io-
 niškoji samprata : kryžius žada atgimim tautai taip, kaip Kristus
 dav amžin prisik lim žmonijai ^{223 224}. Jaunosios Lietuvos Juozui
 Rainiui patekus kal jim , vienas jo draug atsiliepia : « Kiek
 jam suteik Viešpats kryželi kar i ! »²²¹ Pats Rainys, stoj s
 apsisprendimo kryžkel n, sušunka :

Nejau ant šven iausio, brangaus man dalyko
 Paženklint kryžel belieka ? ^{225 *}

Bet kryžius reiškia ir amžiaus našt , kaip prasitaria kart
 Vytautas Didysis savo dukteriai, Maskvos valdovei:

Tiktai daugiau, jau iu, neteks pasimatyti:
 Perdaugel ima sl gti aštuntasis kryžius²²⁶.

Maironis savo poezijoje teieškojo teise, ne smurtu ir j ga pa-
 gr stos teisyb s, d l to ir kardas jam turi simbolin s reikšm s ir
 kardo kova paprastai reiškia kult rin darb , kult rin kov už
 Dievo ties ir teisyb :

Anks iau ar v liau susim st ainiai
 Pagerbt neapleis m s vardo
 Už tai, kad myl ti myl jom kilniai,
 Už ties kariavom be kardo ²²⁷.

²²² *Jaunoji Lietuva*, 2 laida, 35 psl.

²²³ *Mato* 10, 38 ; *Kolosie iams* 1, 20 ; *Pavasario balsai*, Würzburgas
 1947, 181 psl.

²²⁴ *Jaunoji Lietuva*, 2 laida, 112 psl.

²²⁵ Ten pat 40 psl.

²²⁶ Mair onis, *Didysis Vytautas — Karalius*, žr. *Maironio raštai*, III t.,
 409 psl.

²²⁷ *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 63 psl.

Poetas daugiau tiki dvasine, kaip fizine pergale, sitikin s Kristaus žodžiais, tartais šv. Petru i apaštalui : Kas kardu kariauja, nuo kardo ir ž va²²⁸. Ir nors *Jaunimo giesm j* sp jama, kad tas ne lietuvis, kurs b gs nuo žygi , kalavijo, bet kalavij , ten reikia suprasti perkeltine prasme, ne tiesiogine.

Pagal Adomo Mickevi iaus mesianin id j lygina ir Maironis Kristaus eršk i kan i su m s ken ian ios t vyn s kan iomis :

Jaunoji t vyne, graži Lietuva !
Tarp skausmo eršk i brangi!²²⁹

Nemaža religin s simbolikos Maironio poezijoj sud ta žvaigžd s vaizd . Paprastai žvaigžd eina garb s, idealizmo simboliu. Nes «laimingas tasai, kurs be k no sapnavo, kam šviet žvaigžd tolina » ²³⁰. Poezij neša vakarin žvaigžd (*stella vesper-tina*), bet bundan i t vyn , kaip Kristaus prisik lim , primena aušrin (*stella matutina*), religinis Marijos epitetas. J r žvaigžd (*stella maris*), kitas Marijos epitetas, moja paklydusiam keleiviui, mirksi jam iš tamsybi , kvepia vilt . Jos šaukiamasi gelb ti «tarp verkian i mari , ši žemišk kari »²³¹. Pagaliau po Ievos kalt s Marija sužiba kaip Jok bo žvaigžd ²³².

G rio ir blogio, laim s ir nelaim s simboliu Maironio poezijoj eina dangaus ir pragaro vaizdžiai. Poetas sustato antitez ken ian i Lietuv , kuri «žinojo: dangaus nieks be skausmo- varg neragaus» su eksidealistais, kuriems taria ironizuojam žod : « Kai mirste, tikit s dangaus » ²³³.

Kaip dangus simbolizuoja laim , taip bažny ia eina tik jimo simboliu. ia Maironis, lyg parafrazuodamas Goeth , sako, jog «apkerp jus l šna varguoliui dang teikia, kai jo šeimynoje ramumas ir bažny ia » ²³⁴.

²²⁸ Ten pat, 26 psl.

²²⁹ Mair onis, *Tarp skausm garb* , žr. J. Tomas, *Jonas Maironis Ma- iulis*, 72 psl.

²³⁰ *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 101 psl.

²³¹ Ten pat, 179 psl.

²³² Mair onis, *Kame išganymas ?*žr. *Maironio raštai*, III t., 33 psl.

²³³ *Raseini Magd* , žr. *Maironio raštai*, Kaunas 1926, II t., 158 psl.; *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 198 psl.

²³⁴ *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 221 psl.

Pragaro vaizdis paprastai eina vidaus kanios simboliu:

Žmon s sp ja iš veido ramaus,
Kad man rož mis klojas takai...
Bet ar saul kitaip betek t ,
Nors jie pragar mano reg t ²³⁵.

Kreipimasis, paklausimas ir sušukimas — dažna Maironio poezijos figūra, susijusi su religiniu pradū. Kaip min ta, visa Maironio poezija yra monologinio pob džio pasikalb jimas su savimi ar su kita, dažnai aukštesnio pasaulio b tybe, ir d l to jo poezijoje gausu min t fig r . Itin dažnas poeto kreipimasis Diev , Aukš iausi , Marij , angel sarg . Neretai tie kreipimaisi prasideda jaustuku o ar oi (« O Dieve didis ir T ve brangus !» «Oi neduoki, Motin le, man praž t gyvai». «Oi, Dievuliau, duok mums proto ir sveikos doros »).

Berods, niekur visoje savo poezijoje Maironiui nepavyko parodyti tokios ryškios antitezės tarp Dievo ir žmogaus, kaip Dievo meilėje:

Tu — Jehova, aš — menkas ! Aš menkesnis už menk .
Tu šven iausi šven iausias ! Aš vien nuod m -griekas.
Tu sutv rei pasaul , nors Sav s Tau užtenka,
Aš po žem s pakaln besirangantis sliėkas ²³⁶.

Panašaus sugretinimo randame ir eilėse *Marija, Marija*, kur ne tik kaupiami panašūs vaizdai (klystantys žmonės maldauja malonės, kno silpnybė ir žemės puikybė, pragaro juodo dvasia žudo galybe tamsia), bet ir priešpastatomi antiteziniai vaizdai :

Marija, Marija,
Skais iausia lelija,
Dangaus karaliene šviesi!
Užstok prieš Aukš iausi
Tu žmog menkiausi !
Taip daugel pas Diev gali!²³⁷

²³⁵ Ten pat, 113 psl.

²³⁶ Ten pat, 182 psl.

²³⁷ Ten pat, 180 psl.

Nors Maironis nemaža impulso m iš liaudies k rybos, ta iau savo poezijoj pavartojo tik vien kit archaizm (slavizm), kaip griekas, svietas, subata ir kitus, šiaipjau paisydamas kalbos grynumo ir vengdamas barbarizm , d l kuri apstaus pavartojimo prikiša Donelai io *Metams*, Maironio taip didžiai vertinamai poemai ²³⁸.

Art damas liaud , Maironis kai kuriuos religinio atspalvio žodžius ir liaudiškai nusako, pavyzdžiui, mišparus vadina nešparais, Šiluv — Šidlavu (iš lenk k.), o Rym (iš lenk k.) skiria nuo Romos — Rymas jam reiškia krikš ioniškojo pasaulio sostin , o Roma — senojo antikinio pasaulio centr .

Ta iau, iš kitos pus s, Maironis kaip dvasininkas vien kit termin pavartoja ir iš religinio ritualo lotyn kalba, kaip *sursum, gloria, mea culpa, requiem, moritur* ir kitus, kurie jo poezijai duoda tam tikro, specifinio atspalvio ir d l savo populiarumo nesudaro kli ties skaitytojui.

Gausus vairi poetini form ir stilistini priemoni pavartojimas Maironio k ryboje tur jo reikšm s ir pomaironinei m s poet kartai. Net ir naujausioj m s poezijoj jau iamas kai kuri jo poetini form pasiilgimas. Iš j neišskiriamas n religinis pradas.

IV. Rel iginio pr ado pasir eiškimas mair onin j ir pomaironin j poet kartoj

1. *Maironin ir vyresnioji pomaironin karta.* — Maironio kartos poetai bei rašytojai, kaip Vincas Kudirka, Adomas Jakštas, Vyd nas, Vaižgantas, religinio prado k ryboje atžvilgiu buvo nevienodai nusistat . Kudirka religinio prado iš viso veng , pasivadudamas etiniu bei doriniu motyvu (pavyzdžiui, Lietuvos himne). A. Jakštas religiniais š kiais operavo bemaž taip, kaip Maironis patriotiniais.

Neži r kit, kad sudži v s
K nas j s lyg K i šienas :
Katalikas ir lietuvis
Turi tvirtas b t kaip plienas ²³⁹.

²³⁸ *Maironis apie lietuvi rašytojus*, Aidai, 1964 m., 7 nr., 318 psl.

²³⁹ A. Jakštas, *Rudens aidai*, Kaunas 1920, 56 psl.

Kaip ir Maironis, A. Jakštas ir savo patriotin poezij deda religinio prado, išreikšdamas j šal iau, apm stytai:

Mums reikia, oi reikia labai
Ir Dievo palaimos šventos ;
Be jos ž n gražiausi darbai,
Su ja — net supuv grabai
Gaivina gyvyb tautos ²⁴⁰.

Kai Vyd nas savo dramose vaizdavo daugiau nekonvencin , individualin ir net sen j lietuvi tik jim (pavyzdžiui, *Amžinojof Ugnys*), tai J. Tumas Vaižgantas savo *Pragiedruliuose* liko tradicinio katalikiškojo tik jimo ribose.

Iš ano meto lietuvi moter rašytoj (Žemait , Lazdyn Pel da, Bit) su krikš ioniš k ja k rybos samprata ypa iškilo Šatrijos Ragana (Marija Pe kauskait , 1877-1930), savo beletristinei k rybai impulso gavusi iš paties Maironio * ²⁴¹. Net ir Jonas Bili nas (1879-1907), savo beletristinius raštus ne pyn s religinio prado, trumpo gyvenimo pabaigoj džiaug si atgav s tik - jim ²⁴².

Ir kai kurie mažesnieji ano meto lietuvi poetai, kaip Petras Arminas ir kiti, neveng religinio prado savo poezijoj.

Ankstyvajai pomaironinei poet kartai priklauso eil poet , kaip Motiejus Gustaitis, Pranas Vai aitis, Margalis, Mykolas Vaitkus, Liudas Gira, kuriems didesn s ar mažesn s reikšm s bei takos tur jo Maironis. Patriotiniai ir religiniai pradai, ypa pa i ankstyv j atstov k ryboje, itin ryšk s.

Motiejus Gustaitis (1870-1927), vienas ankstyv j pomaironin s epochos poet , kunigus sišvent s ne k v liau už Mairon (1893), tik po literat rini studij Šveicarijoj m reikštis poezijoj. Jo kantata *Broliai* nuskamba visai maironiškai. Pirmojo karo eil raš i ciklo motyvas — po kryžium suklypus Lietuva. Kaip ir Maironis, Gustaitis pasitiki Dievo Apvaizda :

²¹⁰ Ten pat , 39 psl. D I Maironio ir Jakšto saviveikos plg. M. Bir žiška, *Lietuvi tautos kelias*, II t., Los Angeles 1953, 70 psl.

²¹¹ J. Ambr azevi ius, *Maironis ir visuomen* , žr. Mair onis, *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 288 psl.

²¹² St. Yl a, *Dievas sutemose*, Torontas 1964, 324 psl.

Tikim, meldžiam — Dievas duos,
 V l pasaulio veikaluos
 M s varpas suskamb s
 Narso pilnas ir garb s,
 Tik pakilkim, tik visi,
 Kad t vyn b t šviesi!²⁴³

Kaip ir Maironis, Gustaitis eil raš io užsklandai ne kart duoda religin mald :

O Dieve didis Visagali,
 Valdytojau žmoni minties,
 Atsiži r k karo šal —
 T vyn gelb k nuo ž ties !²⁴⁴

Pagaliau, kaip ir Maironis, Gustaitis raš ir marianin s poezijos, pavyzdžiui, *Prie Aušros Vart*, kur meld t vynei Marijos pagalbos ²⁴⁵.

M. Gustai io eil s *Skubink prie kryžiaus* yra tartum Maironio Maldos prapl timas, paaiškinimas gyvenimo pavyzdžiais. Ta iau savo estetinė filosofinė poezija Gustaitis ir gerokai nutolsta nuo Maironio, eidamas visai nauju, savitu keliu.

Patriotine poezija bene dar artimesnis Maironiui yra Pranas Vai aitis (1878-1901), ryškus ano meto kovojan io poeto pavyzdys. Jo poezija irgi stipriai persunkta religin mis nuotaikomis. Maironis su Baranausku tur jo takos Vai ai iui. Kai kurie maldos pob džio eil raš iai, šaukimasis Aukš iausi j tautos varguose ir nelaim se visiškai primena Mairon .

Buv s kandidatas kunig seminarij , Vai aitis ir kunigu nelik s tik jim tebereišk ir toliau savo eil mis, sitikin s su Maironiu ir Jakštu, kad kova su tik jimu b t ne tik bergždžia, bet ir pragaištinga, kai tauta turi kovoti su savo paverg ju.

Lietuva Vai ai iui tai « šventoji t vyn », kur « miegti vyrai dr s s jos šaltoj kr tin j » (t. y. Maironio bo iai-milžinai). Kaip Maironio *Jaunosios Lietuvos* Rainio t vui atrod , kad lietuvi

²⁴³ *Lietuvi poezijos antologija*, 330 psl.

²⁴⁴ M. Gustaitis, *T vyn s aušaros*, 2 laida, Jeroslavlis 1916, 21 psl.

²⁴⁵ Ten pat, 27 psl.

kalba jam paties Dievo duota, taip ir Vai aitis Lietuv vadina
« Dievo lietuviams žad ta »:

Man mielas žodis, m siškai kalb tas,
Daina, daina lietuviškai saldi,
Šalis ta Dievo lietuviams žad ta,
Kurioj vienoj tik laim ir randi ²⁴⁶.

Kaip ir Maironis, Vai aitis pripaž sta Apvaizdos gali tautos išsilaikyme ir atbudimo pragiedruluose. Išvažiuodamas iš savo krašto studij , poetas t vyn paveda Dievo globai («dar likis po priegloba Dievo šventa »), o matydamas tuos, kurie stoja tautos žadinimo darb , poetas d koja Dievui už jo meil ir glob :

O a i Dievui už jo meil ,
Jau bunda Lietuvos vaikai ²⁴⁷.

Kaip ir Maironis, Vai aitis ragina tautie ius vienyb , bendr brolišk t vyn s vadavimo darb , pataria imtis pavyzdžio iš «j zuit draugyst s » ir pripaž sta, kad t vyn s vadavimo darb silpnina ne tik pasišalinimas «tolimiausias šalis », bet ir jaunimo ateizmas, kituose kraštuose sigyta blogyb , su kuria taip kovojo ir Maironis. Poetas prašo Juvenalio pagalbos pad ti išjuokti jaunimo klaidoms:

Parodykie, kiek universitetas
Išleidžia vyr , pus apšviest .
Išjuok aštriai tu j paleistuvyst
Ir ateizmo tarpstan ias šaknis ²⁴⁸.

Jis taipgi piktinasi tuo, kaip «juristai, parvažiav atlankyt balt t v ir baltak s paragav , šoka tuoj ant kunig », o paskum, degtin s prisig r , «kiek tik gali, be mieros», v l traukiasi iš Lietuvos ²⁴⁹.

Kaip ir Maironis, Vai aitis pasitiki Dievo teisingumu tautos varguose, ir jo tiktai « malone žmogus gal pažint teisyb ». Lietuvis

²⁴⁶ P. Vai aitis, *Eil s*, Plymouth, Pa. 1903, 118 psl.

²⁴⁷ Ten pat, 83 psl.

²⁴⁸ Ten pat, 63 psl.

²⁴⁹ Ten pat, 36 psl.

nenori nei didži turt , nei « pamušti tautas », jis teieško Dievo teisyb s:

Mes geidžiam, kad žmon s vargingi,
Tarnaujanti Dievui širdingai,
gyt nors žmogaus tiesas ²⁵⁰.

Vai aitis, kaip ir Maironis, skaudžia satyra pliekia lenkuojan ius bajorus, kurie ir garb Dievui nerimtai atiduoda bažny ioj, «arti altoriaus dr siai stov, tik j galvoj vieni š tonai» ^{250 251}. Skaudžiausiai betgi jis pliekia parsidav lius svetimiesiems, kurie « nor daug išnaikint katalik tikr » ²⁵².

Bet labiausiai Vai ai iui r pi jaunimo dora, papro i skaistumas — visa tai, kas palaikoma tik jimo. Poetas li di ir skaudžia satyra pliekia sivyra vus girtavim , vergijos užkraut varg skandinim alkoholyje. Ir gal tik Maironis *Jaunojoj Lietuvoj* taip tepa vaizdavo žemai i maldingum , kaip j rodo Vai aitis savo gimtosios Užnemun s žmon se — tyr , skaidr maldingum , panašiai teišreikšt gal dar tik Vienažindžio eil se *Oigi gražus, gražus tolimasis dangus* :

Tikrieji atd siai ir maldos
Iš l p kl pan i žmoni
Prie koj To, kuriuoju valdos
Gamta nuo amži amžin ,

Kurs meiliai taip nuo kryžiaus ži ri,
Malon s dams iš širdies
Ir susirinkus j b r
Skatina prie dangaus vilties ²⁵³.

Ir tik tur b t Maironio našlait s maldai angel sarg (*Skurdžioj valandoj*) tepriilygsta nuoširdumu Vai ai io malda angel sarg , kuri kalba našlait :

Kai bus man diena su vargais jau pra jus
Ir migdama lauksiu kitos jau dienos,

²⁵⁰ Ten pat, 77 psl.

²⁵¹ Ten pat, 27 psl.

²⁵² Ten pat.

²⁵³ Ten pat, 26 psl.

Tu, angele sarge, b k man apgyn ju
Ir man netsakykie tu savo globos ^{254 255}.

Margal (kun. Juoz Šnapšt, 1877-1921) maironiniu poetu laiko ir A. Jakštas, ir M. Biržiška, pastarasis vadindamas j net «dideli gabum k r ju», kurs betgi nepais s prastin s literat rin s etikos ir kartais paleisdav s iš kit kalb eil rašt , tik saviškai perdirbt Tokia grei iausia bus ir jo populiari dainel *Leiskit t vyn*.

Iš sav poet Margalis buvo daugiau veikiamas Maironio, Vienožindžio, Baranausko. Ta iau Maironis jam bus buv s kur kas artimesnis. D l ir to ir Margalio poezija yra perpinta religiniais ir patriotiniais motyvais.

Kartais ir Margalis, kaip Maironis, eil rašt užsklendžia kreipimusi Aukš iausi :

O kad meil t gysim
Mums vienyb pražyd s ;
Vienas kito nežudysim,
Ir Aukš iausias mums pad s ! ...²⁵⁶

Jausmo gilumu ir poetine išraiška Margalis vietomis pasiekia Maironio poaukš io, kaip matyti kad ir iš eil raš io *Teesie Tavo valia*:

Nebveikiu jau, Viešpatie, Tau prieštarauti !
Man uždeg šird Tavoji kantryb ,
Patrauk sav sp begalin g ryb ...
Man g da, kad Tau nemok jau tarnauti.

Klausyt tad Tav s ketinu nuo šio laiko !
Kaip T vui, Tau pavedu siel ir k n ...
Bausk, plak, nusikaltus , baustin vaik ,
Tik duok pažad t už grabo kar n !²⁵⁷

Mykolas Vaitkus (g. 1883) — irgi vienas iš pirm j pomaironin s kartos poet . Irgi kunigus iš j s, gerai teologiškai ir

²⁵⁴ Ten pat, 48 psl.

²⁵⁵ M. Biržiška, *Lietuvi tautos kelias*, II t., Los Angeles 1953, 76 psl.

²⁵⁶ Margalis, *Volung*, Tilž 1906, 51 psl.

²⁵⁷ Ten pat, 30 psl.

literat riškai išsilavinęs, didžiai inteligentingas ir visuomeniškas, Vaitkus lietuvių poezijai reikštingas tuoj po spaudos grąžinimo.

Tačiau, nors Vaitkui teko ilgus metus būti arti prie Maironio ir stebėti didžiojo poeto gyvenimą ir karybą iš arčiau, Maironio veiksmas savo poezijai teptyr daugiau eilėdarų, negu degančių laiko problemų išreiškime.

Maironio *Jaunoji Lietuva* Vaitkui buvo padariusi didelį spaudą, ir pirmuosiuose Vaitkaus eilėrašiuose jau galima stipriai tos poemos tona, nemaža eilė parašyta tuo pačiu tonu²⁵⁸.

Bet Vaitkus pirmiausia estetas, dieviškojo grožio ieškotojas žemėje. Dėl to ir Maironio gerasis Apvaizdos Dievas Vaitkui yra Grožio Tavas, ir poetas, kad ir tavyje nelaisvės atminimas, ateities telaukia kontemplanai :

Nušvit s džiaugiesi, d sauji kartu,
Tavyje nelaisvės atminimas...
Birute! Birute!... Tarp žemės dangaus
Mes s dim nutil, nurim,
Ir laukiam gyvenimo naujo, šviesaus,
Iš naujo tarytumei gim...^{259 260}

Vaitkaus poezijos motyvai, kaip santykiavimas su dievybe, gamta, tai viskas tik iš tolo teprimena Maironio poeziją. Vilius jis ir eilėdaras ima eiti savitu keliu, ieškodamas vis naujų technikos išraiškos būdų.

Dar jaunas metais Vaitkus rašė ir religines poezijas (Maironio sukakties proga jis parašė ištisą *dangų žengimo* sonetų ciklą), bet ir antrojo pokario metu jo marianinė poezija nėra per daug nutolusi nuo maironinės, Mariją vadinant maloninga Karaliene, Motina Glojja, Aušros Vart Karaliene :

O, Motina mūsų Aušros Karaliene,
Senobinio Vilniaus angoj viešpataujanti,
Štai drąstame kelti tremtiniai vargdieniai
Tavęs nusiminus bals maldaujant²⁶⁰.

²⁵⁸ Plg. Pr. Naujokaitis, *Lietuvių literatūra*, Tübingenas 1948, 237 psl.

²⁵⁹ M. Vaitkus, *Šviesos krislai*, Vilnius 1913, 44 psl.

²⁶⁰ M. Vaitkus, *Vienatvėje*, Putnam, Conn. 1952, 33 psl.

Liudas Gira (1884-1946) — b dingas pomaironinis poezijos atstovas, kuriam, Vilniaus kunig seminarij baigusiam, tik ne sišventusiam «puskunigiui», Maironio poezija buvo artima visais atžvilgiais — ir tautiniu, ir religiniu.

ankstyv j savo poezij , pasukusi daugiau individualin s ir liaudin s k rybos keliais, Gira d jo ir patriotin s poezijos, perpintos religiniu pradu. Eil se *Nusimin liam* jis rodo Maironio pavyzd , kurio «krauju rašytas dainas mes skaitom atsid j ir g rim s j vyriška dr sa»²⁶¹.

Lyg parafrazuodamas Maironio *Niekas tav s taip giliai nemyl s*, Gira atsako, d l ko labiausiai myl s Lietuv :

Bet labiausiai tave pamyl jau, skaisti,
Užu tai, jog taip daug, vai, taip daugel kenti...²⁶²

Už t kan i , kuri žmon s moka kent ti, amžinoji Dievo teisyb , kuri taip buvo apgiedoj s Maironis, žada t vyn s laisv s ryt . Pasinaudodamas Maironio š kiais ir religiniais vaizdžiais, Gira šauk tautie ius kov su t vyn s priešais :

Pirmyn ! Nors aplinkui ir Erodai tyko,
Ir nori išpl št mum gyvyb s vainik !
Pirmyn paskum žvaigžd ! Galingas Jehova
Pad s mum. Išvengsim pikt j žabang ,
Tik eikim pirmyn ir ži r kim Dang ,
Kur švinta Teisyb !
Laim sime kov !²⁶³

1940 m. Lietuv už mus rusams, Gira pasimet savo ankstesniame kelyje, nors galutinai ir negal jo atsikratyti buvusios pasaul ži ros poveikio.

Religinio prado savo poezij yra d j s ir dar vienas kitas vyresniosios pomaironin s kartos poetas, kaip M. Dagil lis (M. Šeižys), Žalvarnis (J. Tilvytis) ir kiti.

2. Jaunesnioji pomaironin karta. — Svarbesnieji jaunesniosios pomaironin s kartos atstovai, kuriems Maironis tur jo daugiau

²⁶¹ *L. Girus raštai*, Kaunas 1928, I t., 142 psl.

²⁶² Ten pat, 131 psl.

²⁶³ Ten pat, 181 psl.

ar mažiau takos, yra Putinas, Kirša, Mikuckis, Stonis. blaivi ir nuosaiki P. Vai i no (1890-1959) poezij retkariais sipina vienas kitas religinis motyvas, bet jo kur kas daugiau J. Augustaityt s Vai i nien s (g. 1895) poezijoje (ji paraš ir graž pluošt naujos marianin s poezijos).

Labiausiai Maironio poezijos buvo paveiktas Putinas (Vincas Mykolaitis, g. 1893). Jau anksti Marijampol s gimnazijoje Putinui teko susidom ti patriotine Maironio poezija.

Putino aukl tojai Petras Kriau i nas ir Motiejus Gustaitis k l jo patriotinius jausmus, kuriuos išreišk religiniais pradais persunkta ypa ankstyv ja poezija. Jo ankstyv j ir v lyvesni j poezij iki *Tarp dviej aušr* (1926) formavo ir kaip dvasininko pasirinktas kelias. V liau simbolin estetin poezij j palenk poetas Balys Sruoga.

Putino poezij žymi ankstyvas religinis idealizmas, kai ragina draug paimti «r b skaist , prisegti balt lelijos žied », kol pabaigs b t pad kos giesme didžiajam šviesos Dav jui²⁶⁴.

Putinas dabar nebem to, kaip Maironio laikais, š ki už t vyn s laisv , bet vis d lto prisiekia eiti garbingais keliais :

Mes eisim tolyn su šviesos spinduliais
Garbingais Žmogaus ir Dievyb s keliais²⁶⁵.

Kaip ir Maironiui su Vai ai iu, Putinui Lietuva — « šventa žem ». Kaip Maironiui Kristaus prisik limas laidavo Lietuvos atgimim , taip Putinui Lietuvos atgijimas primena Kristaus prisik lim :

T vyne ! Tu nuolat skambi manyje,
Kaip prisik limo kilni aidija.
Kiekvien širdies pajautim vien tau
Kas vakaras rytas aukot pratau²⁶⁶.

Poetas prašo Visagal globoti išblaškytus po svetimas šalis karo metu tokiu pat tonu, koku anks iau praš Maironis :

²⁶⁴ Putinas, *Keliai ir kryškeliai*, Chicaga 1953, 10 psl.

²⁶⁵ Ten pat, 264 psl.

²⁶⁶ Ten pat, 72 psl.

Ir mus, ištremtuosius, globok, Visagali!
 Ir ia žudo vargas t vyn s vaikus ;
 Plaiai išblaškyt po svetim šal
 Išdygo ne vienas jau kapas brangus.
 D l žuvusi ia ištr mimo varguos
 Malda te m s ken ian ias sielas paguos ^{267 268}.

Tais sunkiais ir neaiškiais t vynei karo metais vienintel paguoda Dievo teisingumas, jo Apvaizda ir meil . Pataikydamas Maironio giesm s takt , Putinas primena ne tik Dievo teisingum , bet ir garbing Maironio bo i praeit :

Teisingas, didis m s Dievas,
 Jo rankoj amži ateitis.
 Gyvuos m s Lietuva t vyn ,
 J laimins bo i praeitis.
 O m s darbus gins kaip gyn s
 Teisingas, didis m s Dievas²⁶⁸.

Po to Putinas, žymiausias Maironio p dinis, nutolo nuo Maironio tiek k rybos, tiek ir pašaukimo kelyje. Kad ir randame vien kit religin ataud antrajame Putino k rybos periode, bet jis jau atmieštas su skepticizmu, pavyzdžiui, eil se *Nežinomam Dievui*. Taipgi dabar ir *Saul leidžio Madona* daug r škanesnio veido ir nepalyginama su ta pirmosios jaunyst s *Stella maris*, kuriai poetas giedojo :

Kaip j ros perlas tu graži,
 O dang aukšt j puoši.
 Tu valt savo spinduliais
 Vedi išganymo keliais ²⁶⁹.

Kad ir daug kryžkel m klaidžioj s, kad ir raš s propagandin s poezijos režimui, Putinas vis d lto iki pat paskutini j dien yra išlaik s tuos «išganymo keli » vaizdžius, kaip matyti iš jo paskutiniojo rinkinio *Langas*:

²⁶⁷ Ten pat, 78 psl.

²⁶⁸ Ten pat, 108 psl.

²⁶⁹ Ten pat, 39 psl.

Man dien saul , nakt žvaigžd s spindi —
 Ir aš kitokio džiaugsmo nebenoriu,
 Kaip vien tyliai ramyb je suklupti
 Prieš amžinos žmogaus b ties altori ²⁷⁰.

Jei kalb ti apie Maironio patriotinio atsparumo t stinum , pa vairint skaidria religine nuotaika, tai reikt pasakyti, kad Faustas Kirša (1891-1964) šiuo atžvilgiu yra ištikimiausias Maironio mokinys. Kirša ne tik Maironio didelis gerb jas, bet ir jo lenkiškai parašytos poemos *Z nad Biruty* vert jas lietuvi kalb ²⁷¹. Apie Maironio poveik sako : « Aš esu daug kuo d kingas Maironio poezijai. Ji buvo ramstis, kurs dav j g didžiutis lietuvi dvasia » ²⁷².

Pradžioj Kirša, kaip ir Putinas, jau ia pasaul kiln , tiktai Dievo žmogui duot ,

Kur žmon s mylisi karštai,
 Kur br sta idealo gr das,
 Kur nekre ia griežimo r das,
 Kur sielos skelbia per teisyb
 Doros ir Viešpaties galyb ^{273 *}.

T sdamas Maironio ir Putino riterin s poezijos vaizdžius (t vyn sužad tin), Kirša meldžia Dievo palaimos sau ir t vynei: « O, Dieve, tu pad ki man ir jai » ²⁷⁴.

Antrojo pokario tremtyje idealistinis pasaulis niauk si, poetas šauk si Marij , kaip kadaise Maironis savo giesm j :

Dievo Motina Marija,
 Meil s paguoda šviesi!
 Naikink pragaro vergij ,
 Tu j ga esi ²⁷⁵.

²⁷⁰ V. Mykolaitis Putinas, *Langas*, Vilnius 1966, 16 psl.

²⁷¹ *Lietuvi Dienos*, 1961 m., 8 nr., 9 psl., I giesm ; *Aidai*, 1952 m., 5 nr., 214 psl., III giesm .

²⁷² *Maironis*, Chicago 1963, 89 psl.

²⁷³ *Vainikai*, Spaudai paruoš K. Binkis, Kaunas 1921, 145 psl.

²⁷⁴ F. Kirša, *Tolumos*, Dillingenas 1947, 89 psl.

²⁷⁵ Ten pat, 42 psl.

Yra dar ir kita malda Marijai, kurioj maironiniu stiliumi Kirša prašo dangaus teismo dėl pasaulio neteisybi prarastai t vynei ir jos globos iškankintai t v žemei:

Marija, karžygiai parkrito
T v šventoves gindami.
Vainikai ašarom nušvito, —
Pažvelgsi, tikime tavim.
Mes nieko, nieko taip neprašom,
Nedr stame prašyt tik sau, —
laim s ind pilk nors laš
Išmin i teismo iš dangaus²⁷⁶.

Iš vis tremties poet š kio dinamiškumu Kirša yra ar iau-
sias Maironio patriotiškai religiniam š kiam :

Dinamikos !... Pirmyn takt ,
Kas dirbt ar mirt pareikalau!
Nuo požemi turi tu rakt ,
Šviesos galyb — iš dangaus ²⁷⁷.

Juozas Mikuckis (g. 1891), žinomas daugiau kaip elegin s
poezijos atstovas, kuriam betgi nesvetima patriotin ir religin
gaida, tiesiogin s Maironio tokos tepatyr mažiau. Ta iau savo
atsiminimuose apie Mairon prisipaž sta, kad jam didelio sp džio
dar tokie religiniai Maironio eil rašiai, kaip *Malda*, kur d ta
gilaus, nuoširdaus jausmo²⁷⁸.

Tokiu jausmu Mikuckis sugieda vienam kitam savo religiniam
eil raštyj, kuris savo atvirumu primena Maironio išsisakymo
b d , kaip šit :

O Dieve, kent j s ant kalno Golgotos,
Atleisk man d l mano kai ios,
Nes manosios akys dar buvo miglotos —
Aš dar nemyl jau kan ios !²⁷⁹

²⁷⁶ Ten pat, 38 psl.

²⁷⁷ Ten pat, 81 psl.

²⁷⁸ J. Mikuckis, *Maironis. Jo gimimo šimtme iui pamin ti*, Brooklynas
1963, 94 psl.

²⁷⁹ J. Mikuckis, *Derliaus vainikas*, Londonas 1964, 28 psl.

Taip pat ir savo marianin j poezijoj Mikuckis išreiškia kenian ios t vyn s, kryži Lietuvos, o kartu ir asmeninio tik jimo jausmus :

Sveika Marija, kantr s po kryžiais —
Tikim nuo j prisikelti mes. —
Laimink, kur ken ia, saugok, kur ryžos
Plaukti tik jimo valtimis ²⁸⁰.

Vincas Stonis (kun. Kazimieras Žitkus, g. 1893) yra band s artimai pasekti Mairon , kad ir be gilesnio jausmo. Jo *Daina* (Graži daineli daug gird jau), daug kieno m giama padainuoti, turi Lermontovo *Angelo* motyv . Kai kuriuose religinio pob džio eil raš iuose Stonis pasiekia Maironio poezijos išraiškos svorio, pasinaudodamas ta pa ia ritmika, tais paiais kreipiniais :

Einu Golgot , nors kelias sunkus,
Einu, nors prisl gtus pe ius man ir gelia.
Aukš iausias, palaimink tu mano takus,
Palaimink t kruvin keli ²⁸¹.

Nors poetui ir pasiseka surasti tobulesni (bet ne naujesni) rim už Mairon , ta iau tatau nepriduoda didesnio svorio šiaipjau nepeiktinai poezijai.

Stasys Santvaras (g. 1902), pereinamosios kartos atstovas lietuvi naujesniojo poezijoj, iš pradžios irgi buvo Maironio takoj, bet paskum « Keturi v jai aplauž jo maironinio eiliavimo met r » ^{280 281 282}. Ta iau, tai srovei visiškai nepasidav s, Santvaras jo savitu keliu, savo patriotin poezij , ypa iš v lesniojo meto, ne kart pindamas ir religinio prado ²⁸³.

3. Jauniausioji pomaironin karta. — Jauniausioji pomaironin lietuvi poet karta m reikštis antrosios nepriklausomojo gyvenimo dekados pradžioje. Tai buvo tas metas, kai vyresnioji karta buvo benutolstanti nuo savo mokytojo, visuomen mažiau

²⁸⁰ Ten pat, 33 psl.

²⁸¹ V. Stonis, *Ašar I s*, Kaunas 1924, 116 psl.

²⁸² A. Gustaitis, *Lietuvi Enciklopedija*, XXVI t., Bostonas 1961, 462 psl.

²⁸³ St. Santvaras, *Atidari langai*, Bostonas 1959, 22, 90 ir kiti psl.

besidominti t ja poezija, kuria buvo kovota d l nepriklausomyb s, o pats poetas skaudžiaai pergyveno š apleidim ir užmiršim .

Iš tikr j ir antroji nepriklausomojo gyvenimo dekada, kai jau k rybiškai atsiskleid jaunoji poet karta su tokiais atstovais, kaip Jonas Kossu-Aleksandravi ius (v liau J. Aistis), Bernardas Brazdžionis, Antanas Miškinis, Salom ja Neris, Mairon paliko nuošalyje. Net ir Maironio aukl tiniai, kaip M. Linkevi ius, K. Zupka, St. B davas ir kiti, kad ir neveng religinio jausmo, bet veikiau krypo asmenin ar estetin .

« Bet mano išauštanti metai ! » Maironio kultas atgijo su Lietuvos okupacijomis ir nepriklausomyb s praradimu. « Užteko tik vienam rašytojui pratart : Atgaivinkim Maironio kult , ir visoje tautoje prasid jo Maironio renesansas », sako J. Ambrazevi ius ²⁸⁴.

Vos tik bolševikams už mus Lietuv 1940 m., dar *XX Amžiaus* dienraštyje Bern. Brazdžionis paskelb straipsn , pavadint *Atgaivinkime Maironio kult* ²⁸⁵. Pirm kart po 1927 m. buvo išspausdinti nauju leidimu Maironio *Pavasario balsai* ir bematant išpirkti. Maironio giesm *Marija, Marija* bažnyiose tapo tiesiog egzistenciniu šauksmu. B dinga, kad abu okupantai — ir vokieiai ir rusai — tr m iš Maironio rašt tautin lietuvi giesm *Apsaugok, Aukš iausias, t mylim šal*.

Bern. Brazdžionis ne tik išk l Maironio kulto reikal , bet ir pats dav pavyzd , kaip k ryba galima pagerbti did j tautos poet . Ankstesn j savo poezijoj Brazdžionis buvo gerokai nutol s nuo Maironio ir jo pirmiausia manierizmo, v liau simbolizmo keliu. Imdamas kad ir biblinius siužetus k rybai, Brazdžionis juos interpretavo neb tinai maironine prasme.

Ta iau Mairon paskutiniaisiais nepriklausomyb s metais j m artinti « pranašo žvilgsnis », apokaliptiniai karo vaizdai :

Praeis respublikos, praeis monarchijos, praeis kompartijos
ir diktat ros,
Praeis pasaulis visas negražus,

²⁸⁴ J. Br azait is, *Maironis ir visuomen* , žr. Mair onis, *Pavasario balsai*, Würzburgas 1947, 291 psl.

²⁸⁵ J. Br azait is, *Maironis ir Lietuva*, žr. *Aidai*, 1957, 8 nr., 340 psl.

Ir bus pajudintos dangaus galybės, grius namai ir mairai,
Ir mano pragaištingas pranašavimas pražus²⁸⁶.

Per kar parašytuose *Viešpaties žingsniuose* Brazdžionis jau «lanko Mairon», žada atgaivinti jo *Pavasario balsus*, kuri Maironis paskutinį laidoj tuo vardu nebebuvo pavadinęs, o «jausmingas poet» visiškai teisingai buvo pakeičęs «nulis dus poet»:

Einu lankyt Adomo Jakšto ir Maironio,
Sustojusi iš Katedros bazilikos šali,
Nešu pasveikinimąt viškas j klonio
Ir vilt grįžtanį pavasario bals ...
Ir rodos man, švent skliaut aukštyb j
J angel balt pulkai kaip t v lydi²⁸⁷.

Vl pasigirsta vaidil kanklės, kurios turi pažadinti gyvenimui kapus. Net ir eil daroj Brazdžionis vl grįžta ram, serenin, klasikin eiliavim — didžiam poetui pagerbti.

Vl maironiškai Dievas vadinamas Tvu, o mes jo suvarg vaikai, tremtiniai:

O Dieve Tve mės, globoki mst vyn
Ir nauj laisv s ryt uždek jos danguje,
T v gimtojon žem n tegr žta vl tremtiniai,
Kur teka amžiai kraujas, kur šaukia Baltija²⁸⁸.

Maironio mald ir himn stilius vl atsigarsi Brazdžionio marianin j poezijoj:

Marija, Motina geroji,
T vyn smės Lietuvos,
Taikoj ir laisv j j globojai,
Globok ir v trose kovos²⁸⁹.

²⁸⁶ Bern. Brazdžionis, *Per pasaul keliauja žmogus*, Fellbach 1949, 143 psl.

²⁸⁷ Ten pat, 309 psl. *Pavasario balsus* Bern. Brazdžionis išleido Romoj 1952 m.

²⁸⁸ Ten pat, 424 psl.

²⁸⁹ Ten pat, 425 psl.

Tuo b du Brazdžionis tapo bene mylimiausiu Maironio vaiku. Tai rodo daugelis patriotini ir religini eili , kurias jis paraš karo ir pokario metu už Lietuvos rib .

Šio pokario metu patriotiniais ir religiniais motyvais perpintos poezijos raš visa eil kit m s poet , kaip Antanas Jasman- tas, Kotryna Grigaityt , Kazys Brad nas, Leonardas Andriekus, Julija Švabait ir kiti. Kad ir neb dami tiesiogin j Maironio poezijos takoj, jie reišk t pat laisv s ilges , dažnai susiet su malda, kaip kadai ir m s didysis poetas, tik gal be to dinamizmo, kuriuo buvo skirta pasireikšti Maironiui.

Al f onsas Šešpl aukis

*Notre Dame Universitetas, Indiana, J.A. V.
1966- Jaunimo Metai*

BIBLIOGRAFIJA

- Ambrazevičius, Juozas, *Lietuvių rašytojai*, Kaunas 1938, 112-141 psl. : *Maironio vieta lietuvių religijos literatūroje*. Ta pati studija randama ir kitur, žr. *Židinys*, 17 (1933), 33-51 psl. ; *L. K. M. Akademijos Suvažiavimo Darbai*, I t., Kaunas 1936, 333-344 psl.
- Ambrazevičius, Juozas, *Maironis ir visuomenė*, žr. Maironis, *Pavasario balsai*, 10 laida, Würzburgas 1947, 287-295 psl.
- Ambrazevičius, Juozas, *Maironio asmenybės portretas* (fragmentas monografijai) žr. Varpai, 1943, 181-197 psl.
- Ambrazevičius, Juozas, *Maironio lyrikos sociologija* ; žr. *Židinys*, 16 (1932), 101-109 psl.
- Ambrazevičius, Juozas, *Maironio religijos poezija*, žr. *Tiesos kelias*, 1932, 12 nr., 802-812 psl.
- Baltaragis, A., *Numaironintas Maironis*, žr. *Maironis. Jo gimimo šimtmečiui paminėti*, Brooklynas 1963, 129-198 psl. ; tas pat : *Aidai*, 1963, 4 nr., 157-169, ir 5 nr. 205-215 psl.
- Bilinas, V., Maironio dramų, žr. Gaisai, 1930, 2 t. 7 nr. 247-272 psl.
- Brazaitis, Juozas, *Maironis*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, 1959, XVII t. 111-116 psl.
- Brazaitis, Juozas, *Maironis ir Lietuva*, žr. *Aidai*, 1957, 8 nr. 337-342 psl.
- esnys, Blažiejus, *Maironis* (jo gyvenimo bruožai), žr. *Naujoji Romuva*, 1932 m. 28-29 nr., 649-652 psl.
- esnys Blažiejus, *Maironis kaip teologas*, žr. *Naujoji Romuva*, 1932 m. 45 nr., 961-962 psl.
- Diemedis, A., *Maironio Kalbos*, žr. *Kristaus Karaliaus Laivas*, 1962, 52, nr., 5-6 psl.
- Gabrys, J., *Maironis — mūsų tautiško atgimimo dainius*, žr. *Draugija*, 1913, 83 nr., 238-256 psl.
- Gasiūnas, Jonas, *Religijos Maironio poezija*, žr. *Alguvos Baras*, 1945, 2 nr., 6-7 psl.
- Grinius, Jonas, *Maironis tradicijų ir pažangos poetas*, žr. *Naujoji Romuva*, 1932, 44. nr., 941-944 psl.
- Yra, Stasys, *Maironis rektorių ir mokytojų*, žr. *Maironis. Jo gimimo šimtmečiui paminėti*, Brooklynas 1963, 317-328 psl. ; tas pat : *Aidai*, 1962, 7 nr., 326-329 psl.
- Jakštis, A., *Mūsų naujoji poezija (1904-1923)*, It. Kaunas 1923, 11-23 psl. : Maironis.
- Jungfer, Victor, *Litauen, Antlitz eines Volkes*, Tiibingenas 1948, 266-272 psl. : *Maironis und der Idealismus in der Lyrik seiner Zeit*.

- Kirža, Faustas, *Maironis mano kartos akimis*, žr. *Maironis. Jo gimimo šimtmeiui paminėti*, Brooklynas 1963, 81-89 psl. ; tas pat : *Aidai*, 1962, 7 nr., 287-289 psl.
- Klimas, Antanas, *Lietuva Maironio «Jaunojoje Lietuvoje» ir «Raseini Magd je»*, žr. *Maironis. Jo gimimo šimtmeiui paminėti*, Brooklynas 1963, 44-61 psl. ; tas pat : *Aidai*, 1962, 7 nr., 290-296 psl.
- Kulbokas, Vladas, *Kritika apie Mairon iki pirmojo pasaulinio karo*, žr. *Maironis. Jo gimimo šimtmeiui paminėti*, Brooklynas 1963, 105-127 psl. ; tas pat : *Aidai*, 1962, 7 nr., 297-304 psl.
- Maironis. Jo gimimo šimtmeiui paminėti*, Brooklynas 1963, (*Aid* leidinys : atspaudas iš *Aid* 1962 met 7 nr. ir 1963 met 4 bei 5 nr.).
- Maironis [Jonas Ma iulis]; *Jaunoji Lietuva*, 2 laida bent kiek pataisyta, Kaunas, A. Petronio knygynas (b. d.).
- Maironis [Jonas Ma iulis], *M s vargai*, Kaunas, A. Petronio knygynas (b. d.).
- Lip i t -Augien , Danut , *Maironis gimins atsiminimuose* žr. *Draugas* 1962, 112 nr., 1-2 psl.
- Lip i t -Augien , Danut , *Maironis namie ir teatre*, žr. *Draugas*, 1952, 139 nr., II dalis.
- Maironis, *Pavasario balsai*, 10 laida, Würzburgas 1947.
- Maironis, *Raštai*, Kaunas : 1 t., *Lyrika*, 1927 ; 2. t. *Ėpas*, 1926 ; 3. t. *Dramatiški veikalai* ; 1930 ; 4 t. *Lietuvos praeitis*, 1926 ; 5 t. *Trumpa visuotinė literatūros istorija*, 1926.
- Maironis, *Rinkiniai raštai*, 2 t. Vilnius 1956.
- Maironis, *Izbrannoe*, Maskva, 1949.
- Maucl re, Jean, *Littérature lithuanienne contemporaine*, Paris 1938, 107-113 psl. : *Maironis*.
- Mikuckis, Juozas, *Iš mano atsiminimų apie poet Mairon*, žr. *Maironis. Jo gimimo šimtmeiui paminėti*, Brooklynas 1963, 94-103 psl. ; tas pat : *Aidai*, 1962, 7 nr., 322-325 psl.
- Mykolaitis, Vincas, *Visuomeninė Maironio k rybos pagrindai. Literatūros etiudai*, Kaunas 1937, p. 5-25 ir *Škynimai*, 1931, nr. 1.
- Naujokaitis Pranas, *Lietuvi literatūra*, Tübingenas 1948, 112-128 psl. : *Maironis*.
- Nyka Nylinas, A., *Maironio likimo paraštė*, žr. *Maironis. Jo gimimo šimtmeiui paminėti*, Brooklynas 1963, 9-16 psl. ; tas pat : *Aidai*, 1962, 7 nr., 283-286 psl.
- Pauliukonis Pranas, *Maironis istorikas*, žr. *Maironis. Jo gimimo šimtmeiui paminėti*, Brooklynas 1963, 31-42 psl. ; tas pat : *Aidai*, 1962, 7 nr. 312-315 psl.
- Salvatori, Giuseppe, *Figure d I risorgimento letterario lituano : Giovanni Maironis Ma iulis*, žr. *Studi baltici*, 1931 žr., 92-109 psl.
- Santvaras, Stasys, *Pavasario balsams tebeskambant*, žr. *Vairas*, 1932, 9, nr.
- Tyruolis, A. [Al fonasas Šešplaukis], *Užmirštas Maironio poezijos lobis (poema «Lietuva»)*, žr. *Darbininkas*, 1962, 48 nr. 4 psl.
- Tumas, Juozas, *Jonas Maironis Ma iulis*. Kaunas, 1924.

- Vai iulaitis, Antanas, *Katalikai lietuvi literat roje*, žr. K. Geys, *Katalikiškoji Lietuva*, Chicaga 1946, 236-261 psl.
- Vai iulaitis, Antanas, *Maironio dainos*, žr. *Šv. Pranciškaus Varpelis*, 1962, 12 nr. 359-363 psl.
- Vaitkus, Mykolas, *Atsiminimai apie Mairon*, žr. *Draugas*, 1953, 26 nr., II dalis.
- Vaitkus Mykolas, *Viena diena su Maironiu Palangoje* (atsiminimai), žr. *Aidai*, 1952, 5 nr. 201-213 psl.
- Vaitkus, Mykolas, *Gyvasis Maironis*, žr. *Draugas*, 1963, 22 nr., II dalis, 1 ir 3 psl. ; 28 nr. II dalis. 3-4 psl.
- Vaižgantas, J. [Juozas Tumas], *Maironies k ryba*, žr. *Skaitymai*, 1922, 19 nr. 71-114 psl.
- Žilėvičius, Juozas, *Maironis garsuose*, žr. *Maironis. Jo gimimo šimtmeiui paminėti*, Brooklynas 1963, 63-79 psl ; tas pat : *Aidai*, 1962, 7 nr., 305-311 psl.

DAS RELIGIOSE ELEMENT IN DER DICHTUNG MAIRONIS'

von

Alfonsas Šešplaukis

(Zusammenfassung)

Maironis (eigentlich Prälat Jonas Maivilius, 1862-1932), der grösste litauische Dichter nach Donelaitis (1714-1780), setzte die Tradition der litauischen Dichtung des 19. Jahrhunderts fort und trat nicht nur als patriotischer, sondern auch als religiöser Dichter hervor. Alle Gattungen seiner Dichtung sind von einer religiösen Empfindung durchdrungen. Dabei strebte er dem Vorbilde seiner Vorläufer, besonders dem des Pastors Donelaitis und der Bischöfe Baranauskas und Valančius, nach. Der linke Flügel der litauischen Gebildeten hat das religiöse Element in der Dichtung Maironis' ungünstig beurteilt. Der Dichter aber, der die Seele des Volkes besser kannte, konnte nicht anders als religiös sein.

Das Entstehen des religiösen Elementes in der Dichtung Maironis' wurde besonders durch drei Umstände hervorgerufen: durch seine Heimat, durch seinen Beruf und durch das Vorbild seiner literarischen Vorläufer.

In einer katholischen Familie geboren und von der religiösen Umgebung seiner Heimat beeinflusst, fühlte sich Maironis schon von seiner frühesten Jugend her eng mit dem religiösen Leben seiner Vorfahren verbunden. Schon früh spürte er in sich Neigung, Priester zu werden.

Das priesterliche Leben hat tiefe Spuren in der Dichtung Maironis' hinterlassen. Die göttliche Gerechtigkeit galt ihm als eine Bürgschaft, dass sein versklavtes Vaterland die lang ersehnte Freiheit doch einmal erlangen wird. Die Auferstehung Christi am Ostermorgen schwebte dem Dichter vor Augen als eine teure Verheissung: die Auferstehung seines Vaterlandes.

Der Bischof Antanas Baranauskas, der als Lehrer Maironis' im Priesterseminar schon durch seine Dichtung *Anykš ir šilėlis* (Der Hain von Anykšiai) und durch manches Kirchenlied berühmt geworden war, regte Maironis' Interesse für die litauische Dichtung an, indem er sein erstes episches Werk, betitelt *Lietuva* (Litauen),

mit einer religiösen Empfindung durchdringen liess. Nicht minder war die Bedeutung des Pastors Kristijonas Donelaitis und des Bischofs Motiejus Valan ius, die ihn auch in religiöser Hinsicht beeindruckten. Nebst Mickiewicz und Slowacki schätzte Maironis besonders den deutschen Dichter Schiller, dessen *Lied von der Glocke* er eine Perle der Weltliteratur nannte.

Obwohl die ganze Dichtung Maironis' von einer religiösen Stimmung getragen ist, ist die Zahl seiner religiösen Gedichte verhältnismässig klein. Da ist Gott als Vater und Maria als Mutter empfunden.

Seine patriotischen Dichtungen, vor allem das Epos *Jaunoji Lietuva* (Das junge Litauen) und die Gedichtsammlung *Pavasario balsai* (Die Stimmen des Frühlings) zeugen von einer stark religiösen Gesinnung des Dichters.

Besonders christlich beseelt ist seine soziale Dichtung, vor allem sein *Werk Kame išganymas?* (Wo liegt das Heil) das gerade vor 70 Jahren erschienen ist.

Auch in seiner Naturdichtung fühlt Maironis die alles lenkende Hand Gottes. Nicht minder spürt er dieselbe Vorsehung in seinen historischen Dichtungen, besonders in seinen dramatischen Werken über K stutis und Vytautas den Grossen. Seine historischen Balladen, wie *Roma* oder *i inskas*, sind durch ein tiefes religiöses Empfinden gekennzeichnet.

Maironis gilt als Klassiker der litauischen Dichtung. Seine Poesie ist besonders klar, klangvoll und rhythmisch. Viele seiner Gedichte sind mit dem litauischen Volksliede verwandt.

Die religiöse Stimmung der Dichtung Maironis' ist nicht ohne Einfluss auf die jüngere Generation der litauischen Dichter geblieben. Zu nennen sind vor allem M. Gustaitis, P. Vai aitis, Putinas, L. Gira, M. Vaitkus, F. Kirša, B. Brazdžionis u. a. Auch die jüngste Generation der litauischen Dichter im Exil blickt auf Maironis als auf den nationalen Barden, dessen Einfluss auf sie nicht ganz unwirksam ist.